

616.94 920712
๑๖๕๑ ๗
ร.๓

ประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
เพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2

ปริญญานิพนธ์
ของ
วิภาพรรณ ผลผลา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกสุขศึกษา

กุมภาพันธ์ 2541

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกสุศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรสุข หุ่นจันทร์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ประยูร อองกุลนะ)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสุข หุ่นจันทร์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ประยูร อองกุลนะ)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วินัส ปัทมภาสพงษ์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยา สุขวงศ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกสุศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ 19 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับพระราชทานทุนช่วยเหลืองานวิจัย

“ทุนภูมิพล”

ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ
ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์
เพื่อสนับสนุนการทำวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
เป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมอย่างหาที่สุดมิได้

วิภาพรรณ ผลผลา

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับพระราชทานทุนภูมิพล อันมีเกียรติและทรงคุณค่ายิ่งจาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อสนับสนุนการวิจัย ทั้งนี้โดยได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งในการให้คำแนะนำ ปรีกษา ตลอดจนให้กำลังใจจนปริญญานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรสุข หุ่นนิรันดร์ ประธานคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ประยูร อองกุลนะ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วินัส ปัทมภาสพงษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิริยา สุขวงศ์ กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจและแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ รองศาสตราจารย์สุพัฒน์ ถีระเวชเจริญชัย รองศาสตราจารย์มานี ชูไทย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาดา วิมลวัตรเวที อาจารย์อารยะ อำมาตย์โยธิน อาจารย์พัชนีพร สมานมิตร อาจารย์สุมน คณานิตย์ และอาจารย์ธรรมศักดิ์ เหล็กนิ่ม

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ประเสริฐ คันสกุล ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานสภา สถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ และนายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ตลอดจนวิทยากรและเจ้าหน้าที่ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข และคุณเสาวลักษณ์ พัวพัฒนกุล นักวิชาการสาธารณสุข กองอนามัยโรงเรียน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ที่ได้ให้แนวคิด ความคิดเห็น และข้อแนะนำ ตลอดจนเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์

ขอกราบขอบพระคุณ โรงเรียนนนทรีวิทยาาคม สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรปราการ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในการจัดอบรมและผู้เข้ารับการอบรมทุกท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าร่วมการอบรมเกี่ยวกับทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ ที่ได้อนุญาตและช่วยเหลือ ตลอดจนอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีแก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีวิทยา 2 (มัธยมศึกษาตอนต้น) และโรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม ที่อนุญาตให้ดำเนินการทดลอง วิจัยในโรงเรียนและได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีจนเสร็จสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์อารยะ อำมาตย์โยธิน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการโรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคมและอาจารย์ธรรมศักดิ์ เหล็กนิ่ม อาจารย์ประจำโรงเรียนสตรีวิทยา 2 (มัธยมศึกษาตอนต้น) ที่ได้คอยให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอย่างดียิ่ง ในการทำกิจกรรมและการเก็บข้อมูลกับนักเรียนทุกชั้นตอน ขอขอบคุณนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนสตรีวิทยา 2 (มัธยมศึกษาตอนต้น) และโรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคมที่ได้ให้ความร่วมมือในการทดลองครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และคณะกรรมการพิจารณาทุนภูมิพล
ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุนภูมิพลทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย ซึ่งความรู้
ต่าง ๆ ที่ได้รับมาสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดียิ่ง

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณเพื่อนๆ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสุขศึกษา ภาควิชาการ 13 ทุกคน
โดยเฉพาะคุณปิ่น โค และขอขอบคุณ คุณกริ่ง โค อีกทั้งทุกท่านที่ได้กล่าวนาม ณ ที่นี้ ที่ได้
มีส่วนช่วยเหลือจนปริญญานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี

วิภาพรรณ ผลผลา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
คำนำ.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	8
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	8
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	11
การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	56
การวิจัยในต่างประเทศ.....	56
การวิจัยในประเทศไทย.....	60
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	64
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	65
แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง.....	65
แบบแผนการวิจัย.....	66
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	66
วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล.....	69
วิธีจัดกระทำกับข้อมูล.....	72
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	73
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาค้นคว้า.....	76
ข้อตกลงเกี่ยวกับการวิเคราะห์และแปลผล.....	76
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
ผลการศึกษาค้นคว้า.....	77

บทที่	หน้า
5 บทย่อ สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	93
บทย่อ.....	93
ความมุ่งหมายในการค้นคว้า.....	93
วิธีดำเนินการวิจัย.....	93
เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล.....	93
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	94
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	95
อภิปรายผล.....	97
ข้อเสนอแนะ.....	105
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป.....	107
บรรณานุกรม.....	108
ภาคผนวก.....	117
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	164

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	จำนวนผู้ป่วยเอดส์ จำแนกตามปัจจัยเสี่ยงและปีที่เริ่มป่วย ตั้งแต่กันยายน 2527 - 30 กันยายน 2540.....	3
2	ร้อยละของผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะพื้นที่ในกลุ่มนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ในกลุ่มอายุ 15 - 19 ปี จาก 19 จังหวัดของประเทศไทย กรกฎาคม - สิงหาคม 2539.....	5
3	ทักษะชีวิตที่นักเรียนได้รับจากทางโรงเรียน.....	19
4	จุดประสงค์ของหลักสูตรการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์.....	31
5	องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PL) และลักษณะเฉพาะของการสอนเจตคติ.....	33
6	สรุปขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเจตคติ.....	35
7	องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PL) และลักษณะเฉพาะของการสอนทักษะ.....	40
8	แผนการทดลองโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์	72
9	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ การพักอาศัย เพื่อนสนิทในโรงเรียนและต่างโรงเรียน.....	78
10	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งและบุคคลที่นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์และความนึกคิดเมื่อพบเพศตรงข้าม.....	80
11	จำนวนและร้อยละของกลุ่มทดลอง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ.....	81
12	จำนวนและร้อยละของกลุ่มควบคุม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ.....	83
13	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านเจตคติของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง.....	85
14	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการทดลอง.....	86

15	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง.....	87
16	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์.....	88
17	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง.....	89
18	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่ม ตัวอย่างก่อนการทดลอง.....	90
19	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่ม ตัวอย่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง.....	91
20	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์.....	92
21	คะแนนด้านเจตคติ สอบก่อนและสอบหลัง การจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มทดลอง.....	152
22	คะแนนด้านทักษะการปฏิเสธสอบก่อนและสอบหลัง การจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะ ชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มทดลอง.....	153
23	คะแนนด้านเจตคติ สอบก่อนและสอบหลัง การจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มควบคุม.....	154
24	คะแนนด้านทักษะการปฏิเสธสอบก่อนและสอบหลัง การจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะ ชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มควบคุม.....	155

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 องค์ประกอบของทักษะชีวิตในประเทศไทย.....	14
2 แสดงปัญหารอบตัวเด็กและทักษะชีวิตที่เด็กพึงมี.....	15
3 แสดงความสัมพันธ์ของเจตคติกับทักษะชีวิต.....	24
4 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทักษะชีวิตกับกระบวนการเรียนรู้.....	32
5 ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเจตคติ.....	34
6 ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนทักษะ.....	41
7 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	63
8 แบบแผนการวิจัย.....	66
9 แสดงผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน.....	159
10 แสดงนักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม เรื่อง "เพศสัมพันธ์ไม่คาดคิดติดเอดส์ได้.....	159
11 แสดงตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่ม.....	160
12 แสดงนักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม เรื่อง "ค่าของคน"	160
13 แสดงผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน.....	161
14 แสดงนักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม เรื่อง "เบื้องหลังชีวิตหญิงบริการทางเพศ.....	161
15 แสดงตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่ม.....	162
16 แสดงผู้วิจัยให้คำแนะนำในการฝึกทักษะปฏิเสธแก่นักเรียน.....	162
17 แสดงผู้วิจัยกับผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการโรงเรียนสตรีวิทยา 2 (มัธยมศึกษาตอนต้น).....	163
18 แสดงผู้วิจัยกับอาจารย์ผู้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกโรงเรียนสตรีวิทยา 2 (มัธยมศึกษาตอนต้น).....	163

บทที่ 1

บทนำ

คำนำ

มนุษย์คือทรัพยากรที่มีค่าของประเทศชาติ หากชาติใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูง ก็จะสามารถพัฒนาชาติให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ด้วยวิริยะอุตสาหะ ความฉลาดแห่งปัญญาและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สำหรับประเทศไทยการพัฒนาค้นพบเป็นเป้าหมายสำคัญที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) เด็กและเยาวชนถือเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ควรได้รับความสนใจและเอาใจใส่ในการพัฒนาอย่างจริงจัง

ในภาวะปัจจุบันเอดส์ได้แพร่กระจายเข้าสู่ประชาชนกลุ่มต่างๆทั่วโลกอย่างรวดเร็ว แพทย์ยังไม่สามารถค้นพบยาหรือวิธีการรักษา ตลอดจนวัคซีนที่จะใช้ป้องกันเอดส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ผู้ติดเชื้อเอดส์เสียชีวิตในที่สุด ด้วยเหตุนี้เอดส์จึงไม่ได้เป็นปัญหาสาธารณสุขเพียงด้านเดียวเท่านั้น แต่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศ ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของเอดส์โดยเร็วที่สุด เพื่อป้องกันการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งป้องกันผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจที่ตามมา

จากสรุปสถานการณ์เอดส์โลก โดยองค์การอนามัยโลก (WHO. 1996 : 205 - 206) ได้รับรายงานจาก 193 ประเทศทั่วโลก เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2539 ระบุว่าผู้ป่วยเอดส์จำนวน 1,393,649 ราย ซึ่งเพิ่มขึ้นจากเมื่อ 31 ธันวาคม 2538 ถึง 101,839 ราย โดยทวีปอเมริกามีรายงานผู้ป่วยมากที่สุด 690,042 ราย รองลงมาคือ ทวีปแอฟริกา 499,037 ราย ทวีปยุโรป 167,578 ราย ทวีปเอเชีย 29,707 ราย และโอเชียเนีย 7,285 ราย ซึ่งจำนวนผู้ป่วยที่รายงานมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของจำนวนทั้งหมดเท่านั้น เนื่องจากหลายประเทศยังมีปัญหาในการวินิจฉัยโรคและความไม่ครบถ้วนของรายงาน หรือ บางประเทศไม่ยอมแจ้งจำนวนที่แท้จริง องค์การอนามัยโลก ได้คาดประมาณว่าอาจมีผู้ติดเชื้อเอดส์ ประมาณ 25.5 ล้านคนในผู้ใหญ่ และ 2 ล้าน 4 แสนคน ในเด็ก (WHO. 1996 : 207 - 208) ด้วยเหตุนี้ในภาพรวมทั่วโลก เอดส์ยังถือว่าอยู่นอกเหนือการควบคุม แม้จะปรากฏว่าสถิติจำนวนผู้ป่วยเอดส์จะมีสภาวะคงที่ในสหรัฐอเมริกาหรือในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วบางประเทศก็ตาม

สำหรับสถานการณ์เอดส์ของประเทศไทย ตั้งแต่เริ่มมีรายงานผู้ป่วยเอดส์รายแรกในปี พ.ศ. 2527 กองระบาดวิทยาได้รับรายงานผู้ป่วยเอดส์ 1 ราย จนถึงวันที่ 30 กันยายน 2540 ได้รับรายงานผู้ป่วยเอดส์รวมยอดสะสมทั้งสิ้น 70,013 ราย ในจำนวนนี้ มีรายงานว่าเสียชีวิตแล้ว 18,610 ราย ผู้ติดเชื้อเอดส์มีอาการจำนวน 29,077 ราย จากสถิติที่แสดงจำนวนผู้ป่วยเอดส์ จำแนกตามปัจจัยเสี่ยงจะพบว่า การติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ อยู่ในอัตราสูงกว่าการติดเชื้อโดยทางอื่น คือ ร้อยละ 81.70 ดังรายละเอียดตาราง 1

จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้ป่วยเอดส์จำนวน 70,013 ราย เป็นเพศชาย 57,467 ราย เพศหญิง 12,546 ราย คิดเป็นอัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิง 4.6 : 1 และพบจำนวนผู้ป่วยเอดส์มากที่สุดในกลุ่มอายุ 25 - 29 ปี (กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข. 2540 : 1)

ตาราง 1 จำนวนผู้ป่วยเอดส์ จำแนกตามปัจจัยเสี่ยงและปีที่เริ่มป่วย ตั้งแต่กันยายน 2527 -
30 กันยายน 2540

ปัจจัยเสี่ยง	27-32	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	รวม	%
1. เพศสัมพันธ์	57	86	396	1283	5034	10617	15749	17638	6339	57199	81.70
ชายรักร่วมเพศ	17	2	5	8	48	97	186	177	54	594	0.85
ชายรักสองเพศ	5	4	4	1	8	33	89	139	26	309	0.44
ชายรักต่างเพศ	32	70	351	1137	4317	8909	12642	13637	4836	45931	65.60
หญิงรักต่างเพศ	3	10	36	135	647	1504	2740	3547	1382	10004	14.29
ไม่ทราบ	0	0	0	2	14	74	92	138	41	361	0.52
2. ยาเสพติดชนิดฉีดเข้าเส้น	9	22	42	136	504	872	1258	967	291	4110	5.87
ชาย	9	21	42	133	492	852	1239	962	286	4036	5.76
หญิง	0	1	0	3	12	20	19	14	5	74	0.11
3. รับเลือด	2	1	4	10	8	9	10	1	1	46	0.07
ชาย	1	1	3	8	5	3	7	0	1	29	0.04
หญิง	1	0	1	2	3	6	3	1	0	17	0.02
4. ดินเชื้อจากมารดา	4	15	73	136	459	766	886	1011	353	3703	5.29
ชาย	1	10	38	64	256	397	464	556	182	1968	2.81
หญิง	3	5	35	72	203	369	422	455	171	1735	2.48
5. ไม่ทราบปัจจัยเสี่ยง	1	2	17	89	643	1100	1502	1140	461	4955	7.08
ชาย	0	2	15	83	571	944	1293	985	382	4275	6.11
หญิง	1	0	2	6	72	156	209	155	79	680	0.97
รวมชาย	65	110	458	1436	5710	11302	16002	16584	5800	57467	82.08
รวมหญิง	8	16	74	218	938	2062	3403	4182	1645	12546	17.92
รวมทั้งสิ้น	73	126	532	1654	6648	13364	19405	20766	7445	70013	100.00

ที่มา : กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข. 2540 : 2.

ถ้าการสันนิษฐานในทางแพทย์สามารถระบุได้แน่ชัดว่า ผู้ติดเชื้อเอดส์จะกลายเป็นผู้ป่วยเอดส์ภายในเวลา 5 - 8 ปี โดยเฉลี่ยแล้ว กลุ่มผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอดส์ จากการมีเพศสัมพันธ์กลุ่มใหญ่ที่สุด คือกลุ่มอายุ 25 - 29 ปี จะได้รับเชื้อมาตั้งแต่ช่วงอายุระหว่าง 17 - 21 ปี คืออยู่ในช่วงวัยรุ่นนั่นเอง (คณะอนุกรรมการการศึกษาเพื่อควบคุมปัญหาเอดส์ และสำนักงานกิจการพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 5) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุชัย กิจศิริพรชัยและคณะ. 2539 : 80) ในการสำรวจพฤติกรรมทางเพศในกลุ่มชายไทยที่เข้าเป็นทหารกองประจำการ ที่ประจำอยู่ใน 18 จังหวัด ที่มีโรงพยาบาลทหารตั้งอยู่พบว่า ร้อยละ 87 มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุ 17 ปี โดยร้อยละ 70 ไม่ใช่ดูอย่างอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ คู่แรกส่วนใหญ่เป็นเพื่อนหญิงและได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาควรเริ่มก่อนที่จะชายเหล่านี้จะมีประสบการณ์ทางเพศและจากสรุปข้อมูลผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะพื้นที่ในกลุ่มนักเรียนชายและหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ใน 19 จังหวัดของประเทศไทย เมื่อเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2539 ของกองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (คำนวณ อึ้งชูศักดิ์ และคณะ. 2539 : 5) พบว่าในกลุ่มนักเรียนชาย จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 6,106 คน ตอบว่า เคยมีเพศสัมพันธ์ 595 คน คิดเป็นร้อยละ 9.87 และจากจำนวนผู้ที่เคยมีเพศสัมพันธ์ 595 คนนี้ เคยร่วมเพศครั้งแรกกับเพื่อนหญิง 369 คน คิดเป็นร้อยละ 63.16 นอกจากนี้อายุเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก คือ อายุ 15 ปี ส่วนในกลุ่มนักเรียนหญิง จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 6,843 คน ตอบว่าเคยมีเพศสัมพันธ์ 200 คน คิดเป็นร้อยละ 3.08 และจากจำนวนผู้ที่เคยมีเพศสัมพันธ์ 200 คนนี้ ร่วมเพศครั้งแรกกับเพื่อนชาย 165 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 อายุเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก คือ 15.42 ปี ดังรายละเอียด ตาราง 2 และได้ให้ข้อสังเกตที่สำคัญว่า การที่นักเรียนชายส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิง อาจเป็นได้ว่าการรณรงค์เรื่องเอดส์ที่ผ่านมาจุดเน้นคือ การลด หรือ เลิกเที่ยวโสเภณี จึงทำให้นักเรียนชายเหล่านี้พยายามเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการในสำนักขายบริการทางเพศ แต่หันมามีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงแทน

ตาราง 2 ร้อยละของผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะพื้นที่ในกลุ่มนักเรียนชาย และนักเรียนหญิง ในกลุ่มอายุ 15-19 ปี จาก 19 จังหวัดของประเทศไทย กรกฎาคม - สิงหาคม 2539

ข้อมูลที่น่าสนใจ	อายุ 15 - 19 ปี					
	นักเรียนชาย			นักเรียนหญิง		
	จำนวน	ผล	ร้อยละ	จำนวน	ผล	ร้อยละ
1. นักเรียนชายที่ยังไม่มีคนรัก	6083	4525	74.39	6813	5663	83.12
2. เคยรวมเพศแล้ว	6106	595	9.75	6843	200	2.92
3. อายุเฉลี่ยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก	578	15.00	1.43	195	15.42	1.35
4. รวมเพศครั้งแรกกับคนรักหรือเพื่อนสนิท	595	369	62.02	200	165	82.50
5. ในรอบ 1 ปี รวมเพศกับหญิงหลายคน	6098	225	3.69	6838	33	0.48
6. ในรอบ 1 ปีรวมเพศกับคนรัก	6090	358	5.88	6838	151	2.21
* ใส่ถุงยางทุกครั้ง	358	75	20.95	151	24	15.89
7. ในรอบ 1 ปีรวมเพศกับหญิงผิวดำ	6104	206	3.38	6738	23	0.34
* ใส่ถุงยางทุกครั้ง	206	84	40.78	23	5	21.74
8. ในรอบ 1 ปีรวมเพศกับหญิงขายบริการ	6109	127	2.08	-	-	-
* ใส่ถุงยางทุกครั้ง	127	91	71.65	-	-	-
9. ในรอบ 1 ปี มีอาการหนองไหลและแผล	6110	39	0.64	6838	6	0.09
* รักษาโดยไปที่ ร.พ. หรือคลินิก	39	10	25.64	6	0	0.00

ที่มา : กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข. 2539 : 5.

นอกจากนี้จากการคาดการณ์โดยข้อมูลทางระบาดวิทยา (กระทรวงสาธารณสุข และคณะ. 2539 : คำนำ) ปัจจุบันในประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อเอดส์ ประมาณ 6 - 8 แสนคน โดยแต่ละวันจะมีผู้ติดเชื้อใหม่เพิ่มขึ้นวันละ 400 - 1,000 คน ในจำนวนดังกล่าวประมาณ 1 ใน 4 เป็นวัยรุ่น และในปี 2543 ซึ่งคาดการณ์ว่าจะมีผู้ติดเชื้อเอดส์ประมาณ 2 - 4 ล้านคนนั้น ในจำนวนนี้จะเป็นเยาวชนอายุระหว่าง 15 - 25 ปี ประมาณ 6 แสนคน

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า การติดเชื้อเอดส์โดยเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่น่าเป็นห่วงมาก ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนเป็นกลุ่มที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดกลุ่มหนึ่งนั้น เนื่องจากพัฒนาการของเด็กในช่วงนี้เป็นช่วงของวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาอย่างมาก จนกล่าวได้ว่า เป็นช่วงชีวิตที่มีการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ ดังนั้น ประสบการณ์ที่วัยรุ่นได้รับในช่วงนี้ จะช่วยพัฒนาศักยภาพทั้งปริมาณและคุณภาพในทุกๆ ด้านของเด็กวัยรุ่นเอง ซึ่งศักยภาพที่พัฒนาแล้วในเด็กวัยรุ่น ก็จะกลายเป็นพื้นฐานของชีวิตในวัยผู้ใหญ่ต่อไป (ปริชา วิทโค. 2532 : 10) ลักษณะที่สำคัญของเด็กวัยรุ่นคือมีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลอง ค่านิยมของกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการสร้างรูปแบบของเจตคติ ค่านิยมและพฤติกรรมมากกว่าหน่วยทางสังคมอื่นๆ เนื่องจากต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ประกอบกับต้องการแสวงหาจุดยืนในชีวิต จึงทำให้ถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่าย เช่น การไปเที่ยวในสถานเริงรมณ์ต่างๆ การเสพยาเสพติด นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นยังเริ่มมีความสนใจในเรื่องทางเพศสูง สนใจเพศตรงข้ามและมีความต้องการทางเพศสูง (สุชา จันทร์อม. 2528 : 36) นอกจากนี้ ไบรน์อัน และฟิชเชอร์ (Byrne and Fisher. 1983 : 59 - 60) ยังได้กล่าวถึง พฤติกรรมทางเพศของเด็กวัยรุ่น ในทฤษฎีกลไกทางเพศว่า อิทธิพลการเลี้ยงดู ค่านิยมของพ่อแม่และประสบการณ์ทางเพศเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางเพศของเด็กวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุกจรี วชิวิวัฒน์ (2534 : บทคัดย่อ) และ อังสนา บุญธรรม (2535 : บทคัดย่อ) ว่านักเรียนชายที่มีโครงสร้างของความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ จะมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อการติดเชื้อเอดส์สูงกว่า ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ว่าพื้นฐานของครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กในครอบครัว รวมทั้งพฤติกรรมทางเพศด้วยเช่นกัน (วันทนี วาสิกะสิน. 2536 : 85)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันได้มีผลต่อเจตคติ โดยเฉพาะค่านิยมและพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นทั้งชายและหญิงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอิทธิพลทางด้านลบที่มาจากปัจจัยต่างๆ รอบตัวเด็ก เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิทยุ หนังสือและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่ยั่วยุอารมณ์ และให้เจตคติตลอดจนแบบอย่างที่เกิดในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ นอกจากนี้ เรายังเป็นสื่อกลางสำคัญทำให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคมในทางลบดังกล่าวขึ้น ผลก็คือนับวันวัยรุ่นมีแต่จะเกิดค่านิยมทางเพศ และพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์มากขึ้นเรื่อยๆ เช่น การขึ้นครุ การเที่ยวโสเภณี การมีเพศสัมพันธ์กันเองแบบชั่วคราวชั่วคราว เป็นต้น ดังนั้นการแก้ปัญหาค่านิยมทางเพศจึงเป็นปัญหา

แรงจูงใจที่จะต้องเข้าไปช่วยแก้และบรรเทาสถานการณ์เฉพาะหน้า ด้วยการสร้างเจตคติที่ดี เปลี่ยนแปลงเจตคติที่ไม่เหมาะสมร่วมไปกับการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็น และปลูกฝังพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อป้องกันเอดส์ โดยเน้นวัยรุ่นและครอบครัว ซึ่งการสอนทักษะชีวิตในด้านเอดส์ศึกษามีได้เป็นการสนับสนุนให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร แต่ตรงกันข้ามการสอนทักษะชีวิตให้กับเยาวชนกลุ่มเป้าหมายด้วยการปลูกฝังค่านิยมและเจตคติทางเพศที่ถูกต้อง ตลอดจนทักษะการปฏิเสธเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันการแพร่ระบาดของเอดส์ กลวิธีหลักที่ใช้ในการดำเนินงานดังกล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนรูปแบบ " การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม " และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้ " อิทธิพลกลุ่มเพื่อน " เพื่อให้เกิดเจตคติ ค่านิยมและทักษะที่จำเป็นต่อการป้องกันเอดส์ ที่จะเกิดกับเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) และนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้บรรจุเรื่องการสร้างทักษะชีวิต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วม เป็นกลวิธีหลักของการดำเนินงานเพื่อป้องกันเอดส์ โดยการสอนดังกล่าวไม่ได้เน้นตรงที่การให้ความรู้ แต่มุ่งที่การเสริมสร้างค่านิยมทางเพศและจุดใจให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ป. : คำนำ)

ปัจจุบันกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ ตามแนวคิด และทิศทางของแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ พ.ศ. 2540 - 2544 ของคณะกรรมการการศึกษาเพื่อควบคุมปัญหาเอดส์ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กำหนดให้กระบวนการศึกษาและการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังทักษะชีวิตที่เหมาะสมให้แก่ นักเรียน ได้รู้จักคิด ไตร่ตรอง เพื่อป้องกันตนเองและครอบครัวจากเอดส์ โดยโรงเรียนจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรครู และปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน จากรูปแบบการให้ความรู้เรื่องเอดส์ในเชิงชีววิทยามาเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เพิ่มทักษะชีวิต รู้จักปรับตัวและสามารถแก้ไขสถานการณ์ ที่จะนำไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรับเชื้อเอดส์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงอื่นๆ ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน โดยมุ่งหวังให้กลุ่มเป้าหมายมีทักษะชีวิตที่ดี (ประยูร อองกุลนะ. 2539 : 207)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการสุขศึกษา ที่มีหน้าที่ต่อสังคมและประเทศชาติ ในการสร้างคนให้มีสุขภาพดี มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการสร้างเจตคติ ค่านิยม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงในการป้องกันกลุ่มเป้าหมาย มิให้มีพฤติกรรมที่นำไปสู่การเกิดปัญหาด้านสุขภาพและเห็นความสำคัญของกลวิธีในการสร้างเจตคติและทักษะเพื่อป้องกันเอดส์ จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องประสิทธิภาพของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 โดยผู้วิจัยมีจิตสำนึกว่า

ได้ทำภารกิจสำคัญซึ่งมิใช่แค่การป้องกันไม่ให้เยาวชนต้องติดเฮดส์เท่านั้น แต่ยังเป็นการศึกษาวิจัยกระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิต อันจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ให้มีทักษะ มีความสามารถในการประเมินวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ คัดสินใจเลือก แนวทางการป้องกันตนเอง มิให้มีพฤติกรรมเสี่ยงทำให้ตนเองปลอดภัยจากการเป็นเฮดส์ อันจะเป็นกลวิธีสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยป้องกันวัยรุ่นจากการติดเชื่อเฮดส์ และจากแนวคิดที่ว่า การสร้างเจตคติ จะทำได้ง่ายและได้ผลดีกว่าก่อนการเกิดประสบการณ์ที่จะนำไปสู่การฝังรากลึกของเจตคติ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษากับกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นบทบาทสำคัญยิ่งของนักวิชาการสุศึกษา

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเฮดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้ทราบประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเฮดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2
2. นำผลที่ได้จากการศึกษาเสนอให้สถานศึกษา หน่วยงานของรัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเฮดส์ที่พึงประสงค์แก่นักเรียนและกลุ่มเป้าหมายที่ตนรับผิดชอบ
3. เป็นแนวทางในการศึกษาพัฒนารูปแบบการสร้างเจตคติและพฤติกรรมสุขภาพในประเด็นอื่นๆ ต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากไม่สามารถประเมินการมีทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเฮดส์ได้โดยตรง จึงประเมินจากแบบประเมินเจตคติและทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเฮดส์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งถือว่าวิธีการดังกล่าวมีความเหมาะสมที่สุดสำหรับกลุ่มเป้าหมายนี้

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2540

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 จำนวน 99 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ด้วยการจับฉลากแล้วแบ่งเป็น

1. กลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน ได้เข้ารับการจัดกิจกรรมโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. กลุ่มควบคุม จำนวน 49 คน ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อันประกอบด้วย

- เจตคติเพื่อป้องกันเอดส์
- ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการสอนและ กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านเจตคติและด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ โดยเน้นกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้คำว่า โปรแกรม

2. ประสิทธิภาพของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หมายถึง ผลของการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านเจตคติและด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ เพื่อให้ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะใช้คำว่า ประสิทธิภาพของโปรแกรม

3. ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ หมายถึง คุณลักษณะหรือความสามารถเชิงจิตวิทยา สังคม เป็นทักษะภายในที่เป็นความสามารถพื้นฐานที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ ในการเลือกเพื่อเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับเอดส์ซึ่งเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในสังคมปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพ และสามารถเกิดขึ้นได้โดยการถ่ายทอดประสบการณ์ โดยการเสริมสร้างและฝึกอบรม ซึ่งทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ในที่นี้ คือ

3.1 เจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ได้แก่ การตระหนักว่าพฤติกรรมทางเพศและเอดส์ เป็นปัญหาใกล้ตัว การตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคน การเห็นใจชีวิตหญิงบริการทางเพศ การรังเกียจการมีประสบการณ์ทางเพศกับหญิงบริการทางเพศ

3.2 ทักษะเพื่อป้องกันเอดส์ ได้แก่ ทักษะการปฏิเสธ ทักษะการต่อรองเพื่อมิให้ตนเองมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเอดส์

4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เน้นการเรียนรู้ การฝึกทักษะ และการสร้างเจตคติจากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติหรือเป็นผู้กระทำ เพื่อให้เกิดการพัฒนา หรือ เปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ที่จะต้องเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ซึ่งผลที่ได้ (Product) จะก่อให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ แนวทางการปฏิบัติและวิธีการปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้โดยอาศัยการถ่ายทอดทางภาษา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การสรุปผลและการนำความรู้ทักษะต่างๆ รวมทั้งเจตคติและค่านิยมที่พึงประสงค์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นทักษะชีวิตติดตัวผู้เรียนตลอดไป

5. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2540 ของโรงเรียนสตรีวิทยา 2 กรุงเทพมหานคร สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ในการศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย โดยนำเสนอสาระสำคัญตามลำดับหัวข้อดังนี้ แนวคิดเรื่องทักษะชีวิต แนวคิดเรื่องเจตคติกับทักษะชีวิต แนวคิดกระบวนการกลุ่ม แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดเรื่องกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับทักษะชีวิต แนวคิดหลักการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ แนวคิดวิธีการทางสุขศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น นโยบายและแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ของชาติและกระทรวงศึกษาธิการและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

แนวคิดเรื่องทักษะชีวิต (Life Skill)

ความหมายและขอบข่ายของทักษะชีวิต

ได้มีผู้ให้ความหมายและขอบข่ายของทักษะชีวิต สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

องค์การอนามัยโลก (WHO. 1994 : 1 - 4) ได้ให้ความหมายของ ทักษะชีวิต ว่า หมายถึง ความสามารถทางสังคม ความคิดวิเคราะห์ ความพยายามเพิ่มพูนปฏิสัมพันธ์ของคนกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จ เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาในสถานการณ์วิกฤตที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ตลอดจนเป็นความสามารถที่จะส่งเสริมสุขภาพของบุคคลและชุมชนด้วยและได้แบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 10 องค์ประกอบจัดเป็น 5 คู่ ซึ่งสามารถจัดแบ่งตามพฤติกรรมการเรียนรู้ ได้ 3 ด้าน ดังนี้

- ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์
- ด้านจิตพิสัย ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน และความเข้าใจผู้อื่น
- ด้านทักษะพิสัย มี 3 คู่ ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร
การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา
การจัดการด้านอารมณ์และความเครียด

กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (2539 : 1 - 3) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตว่า ทักษะชีวิต (Life Skill) หมายถึง ความสามารถอันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติและทักษะในอันที่จะจัดการกับปัญหารอบๆ ตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ สารเสพติด บทบาทชายหญิง ชีวิตครอบครัว สุขภาพ อิทธิพลสื่อ สิ่งแวดล้อม จริยธรรม ปัญหาสังคม เป็นต้น โดยมีองค์ประกอบของทักษะชีวิต 12 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ - เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและ (Critical Thinking) สถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว
2. ความคิดสร้างสรรค์ - เป็นความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวาง โดยไม่ยึดติด (Creative Thinking) อยู่ในกรอบ
3. ความตระหนักรู้ในตน - เป็นความสามารถในการค้นหา และเข้าใจจุดดีจุดด้อยของตนเอง (Self Awareness) และความแตกต่างจากบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิว ท้องถิ่น สุขภาพ ฯลฯ
4. ความเห็นใจผู้อื่น - เป็นความสามารถในการเข้าใจความรู้สึก และเห็นอกเห็นใจบุคคล (Emphaty) ที่แตกต่างจากเรา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิว ท้องถิ่น สุขภาพ ฯลฯ
5. ความภูมิใจในตนเอง - เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เช่น ความมีน้ำใจ รู้จักให้ รู้จักรับ (Self Esteem) ค้นพบ และภูมิใจในความสามารถด้านต่าง ๆ ของตน เช่น ความสามารถด้านสังคม ดนตรี กีฬา ศิลปะ ฯลฯ โดยมีได้มุ่งสนใจอยู่แต่เรื่องรูปร่าง หน้าตา เสน่ห์ หรือความสามารถทางเพศ การเรียนเก่ง ฯลฯ เท่านั้น
6. ความรับผิดชอบต่อสังคม - เป็นความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีส่วนรับผิดชอบ (Social Responsibility) รับผิดชอบในความเจริญ หรือ เสื่อมของสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความภูมิใจในตน เพราะหากคนเรามีความภูมิใจในตนคนเหล่านี้ก็จะมีแรงจูงใจที่จะทำดีกับผู้อื่นและสังคม
- 7-8. การสร้างสัมพันธภาพและ - เป็นความสามารถในการใช้คำพูด และ ภาษาท่าทาง เพื่อสื่อสาร (Interpersonal Relationship and Communication) ความรู้สึกนึกคิดของตนเองและความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความต้องการ ความชื่นชม การปฏิเสธ การขอความช่วยเหลือ การสร้างสัมพันธภาพ ฯลฯ

- 9.-10. การตัดสินใจและแก้ไข - เป็นความสามารถในการรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา ทางเลือก ปัญหา (Decision Making วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือก ตัดสินใจ and Problem Solving) เลือกทางแก้ปัญหา และลงมือแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม
- 11.-12. การจัดการกับอารมณ์ - เป็นความสามารถในการประเมินอารมณ์ รู้เท่าอารมณ์ว่ามีอิทธิพล และความเครียด (Coping ต่อพฤติกรรมของคน เลือกใช้วิธีจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ with Emotion and อย่างเหมาะสม และเป็นความสามารถที่จะรู้สาเหตุ ของความ Stress) วิตกกังวล รวบรวมข้อมูล และหลีกเลี่ยงสาเหตุพร้อมทั้งเบี่ยงเบน พฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

จากองค์ประกอบของทักษะชีวิต 12 ประการ อาจจำแนกตามพฤติกรรมการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

- ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ และ ความคิดสร้างสรรค์
- ด้านจิตพิสัย ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น ความภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม
- ด้านทักษะพิสัย ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา และการจัดการกับอารมณ์และความเครียด

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์และคณะ (2538 : 1-20) ได้ให้ความหมายของ ทักษะชีวิต ว่า หมายถึง ความสามารถของคนในการจัดการกับปัญหารอบตัว โดยอาศัยเจตคติและทักษะของบุคคล และมีแนวคิดเกี่ยวกับ องค์ประกอบของทักษะชีวิต ว่าประกอบด้วย ความรู้ เจตคติและทักษะ โดยมีเจตคติและทักษะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และจากองค์ประกอบของทักษะชีวิตของ องค์การอนามัยโลกนั้นประเทศไทยได้นำมาพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคม วัฒนธรรมไทยและเพื่อให้ง่ายต่อการพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอน โดยมีวิธีการสอน 2 แบบ คือ การสอนเจตคติและการสอนทักษะ แทนที่จะเป็นวิธีการสอนทักษะชีวิต 10 ชนิดดังเช่นขององค์การอนามัยโลก ดังนั้นการสอนทักษะชีวิตตามแนวคิดนี้สรุปได้ดังนี้

เจตคติ	คุณค่าในตนเอง - ความรับผิดชอบต่อสังคม ความตระหนักในตน - ความเห็นใจผู้อื่น	กระบวนการสอน เจตคติ
องค์ประกอบ รวม	ความคิดสร้างสรรค์ - ความคิดวิพากษ์วิจารณ์	
ทักษะ	การสื่อสาร - ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การตัดสินใจ - การแก้ไขปัญหา การจัดการกับอารมณ์ - การจัดการกับความเครียด	กระบวนการสอน ทักษะ

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบของทักษะชีวิตในประเทศไทย

ที่มา : ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์และคณะ. 2538 : 6.

นอกจากนี้ ประเสริฐ ตันสกุล และคณะ (2538 : 5) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้หลายความหมาย ดังนี้

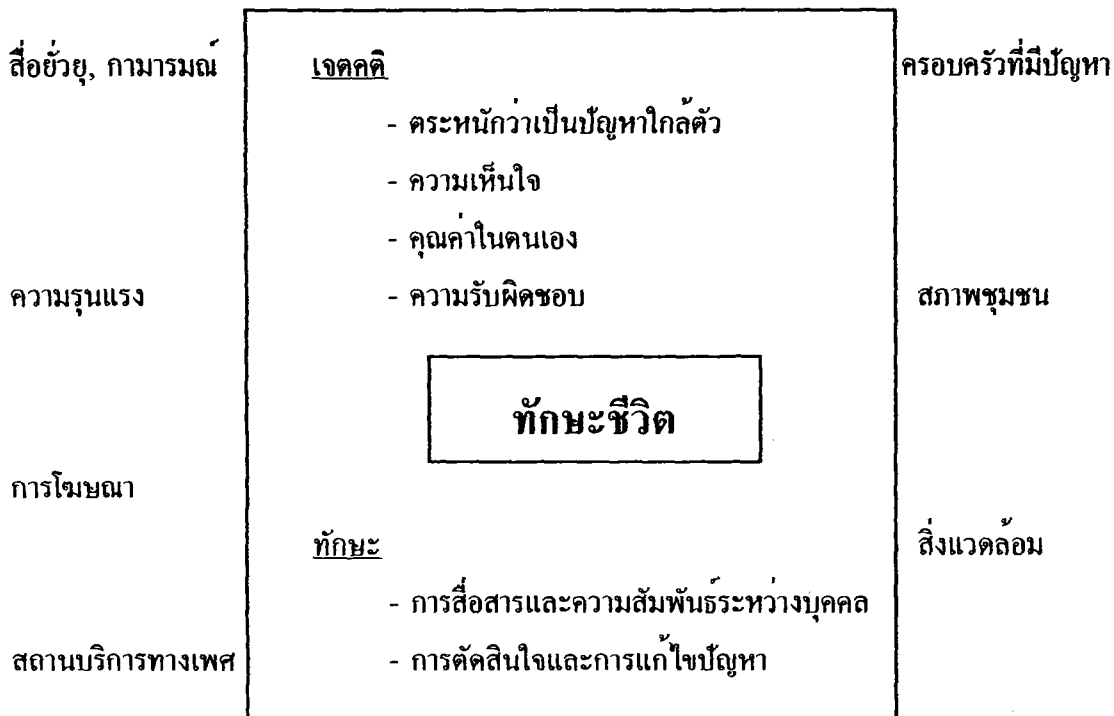
ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถและความชำนาญ ในการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหา ทางพฤติกรรมและสังคม ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างถูกต้อง

หรือ ทักษะชีวิต หมายถึง คุณลักษณะหรือความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยา (Psychosocial Competence) เป็นทักษะภายในที่ช่วยให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หรือ ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถพื้นฐานที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ในการเลือกดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยการถ่ายทอดประสบการณ์โดยการฝึกฝนอบรม

ความสำคัญของทักษะชีวิต (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์และคณะ. 2538 : 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสอนทักษะชีวิตแก่เยาวชนว่า เยาวชนของเราอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม ที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ขณะเดียวกันก็มีปัญหาของสถาบันครอบครัวในการพัฒนาเยาวชน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ระบบการศึกษาจะต้องช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนส่วนใหญ่ เพื่อที่จะไปเผชิญปัญหารอบตัว และภูมิคุ้มกันเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างครอบครัวในอนาคตของเยาวชนต่อไป

เอดส์

ภาพประกอบ 2 แสดงปัญหารอบตัวเด็กและทักษะชีวิตที่เด็กพึงมี
ที่มา : ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์และคณะ. 2538 : 2.

ทักษะชีวิตช่วยแก้ปัญหาที่เยาวชนเผชิญอยู่รอบตัวได้ (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์และคณะ. 2538 : 5 - 6)

ตัวอย่างปัญหาที่สามารถบรรจลงในโปรแกรมทักษะชีวิตได้

- ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร การติดเชื้อ HIV การตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ การถูกทำร้ายทางเพศ
- ปัญหาการใช้บุหรี่ เหล้า และสิ่งเสพติดอื่นๆ
- ปัญหาอิทธิพลด้านลบ สื่อมวลชน เช่น ค่านิยมทางเพศ ค่านิยมการบริโภค
- ปัญหาการคบเพื่อน การหนีเรียน การเล่นเกมพนัน การใช้เวลาว่างโดยไม่เหมาะสม
- ปัญหาการเรียน สมรรถนะทางการศึกษา การเรียนต่อ
- ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ มลภาวะ สมบัติสาธารณะ
- อคติต่างๆ เช่น อคติต่อผู้ต่างฐานะ ศาสนา วัฒนธรรม ผู้พิการ ผู้ติดเชื้อ HIV เป็นต้น
- ปัญหาความเครียด และความรู้สึก เช่น เหงา ว้าเหว เบื่อหน่าย

ทักษะชีวิตช่วยเยาวชนในการสร้างครอบครัวในอนาคต (ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ และคณะ. 2538 : 7)

โปรแกรมทักษะชีวิตจะช่วยปูพื้นฐานด้านเจตคติ สร้างทักษะที่สำคัญต่อการมีชีวิตครอบครัว และการปรับตัวในครอบครัว คือ

- สร้างเจตคติของความเสมอภาคระหว่างชาย หญิง ในด้านบทบาททั้งในครอบครัว และในสังคม
- สร้างค่านิยมที่ดีด้านชีวิตครอบครัว เช่น ค่านิยมสามมีเดียวภรรยาเดียว ความรับผิดชอบต่อครอบครัว

- สร้างค่านิยมในเรื่องเพศ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ วุฒิภาวะทางเพศ

- สร้างความสามารถในการปรับตัวในครอบครัว เช่น มีทักษะการสื่อสาร การแก้ปัญหา บุคคลที่สามารถถ่ายทอดทักษะชีวิตได้ (ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์และคณะ. 2538 : 8)

นอกจากครูแล้ว เพื่อนยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างทักษะชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนวัยรุ่น ที่ผ่านมามีโปรแกรมสร้างทักษะชีวิตโดยเพื่อน 2 ลักษณะ คืออาศัยหลักการคล้อยตามเพื่อนสนิท ได้แก่ โครงการเพื่อนช่วย (เพื่อน) เพื่อน กับอาศัยหลักการคล้อยตามค่านิยมคนส่วนข้างมาก ได้แก่ การจัดชมรมที่ทำกิจกรรมสร้างค่านิยมทางบวก

การสร้างทักษะชีวิตทั้ง 2 วิธีจะต้องอาศัยการเลือกสรรบุคคลที่เหมาะสมและวิธีการฝึกอบรมที่มีคุณภาพจึงจะบรรลุผลได้

สื่อมวลชน โดย วิทยุ โทรทัศน์หรือสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับเยาวชน ก็สามารถถ่ายทอดทักษะชีวิตได้ ทั้งที่เป็นสาระโดยตรงและโดยอ้อม โดยนำเสนอเป็น สารบันเทิง นิยาย ละคร เป็นต้น

นอกจากนี้ ครอบครัวของนักเรียนยังเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญ ในการสอนทักษะชีวิตจึงควรใช้ศักยภาพของครอบครัวผ่านทางกิจกรรมเพิ่มเติมให้เด็กกลับไปทำกับพ่อแม่ที่บ้าน

ทักษะชีวิตกับทักษะการดำรงชีวิต (ประเสริฐ ดันสกุลและคณะ. 2538 : 6)

ทักษะ (Skill) เป็นคำที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในวงการศึกษาและจิตวิทยา หมายถึง ความชัดเจนและความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการอาชีพ การกีฬา การทำงานร่วมกับผู้อื่น การอ่านการสอน การจัดการ ทักษะทางคณิตศาสตร์ ทักษะทางภาษา ฯลฯ เป็นต้น เป็นทักษะภายนอกที่แสดงออกให้เห็นชัดเจนได้โดยตรงจากการกระทำ จากการปฏิบัติ

ทักษะดังกล่าวมานั้นเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ที่จะให้ผู้มีทักษะเหล่านั้นมีชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีพอยู่สังคมได้โดยมีโอกาสที่ดีกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ ทักษะประเภทนี้อาจเรียกว่า " ทักษะดำรงชีพ " ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Livelihood Skill For Living ซึ่งเป็นคนละอย่างกับทักษะชีวิต ที่เรียกว่า Life Skill

ส่วนทักษะชีวิต (Life Skill) หมายถึง คุณลักษณะ หรือ ความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยา เป็นทักษะภายใน ที่ช่วยให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

- ทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล
- ทักษะในการตัดสินใจและคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ทักษะในการประมาณคนและควบคุมสถานการณ์
- ทักษะในการสื่อสารต่อรอง ปฏิเสธและโน้มน้าวจิตใจ
- ทักษะในการปรับตัว
- ฯลฯ เป็นต้น

✎ ทักษะชีวิตที่เป็นแกนสำคัญ (ประเสริฐ คันสกุลและคณะ. 2538 : 13)

ทักษะชีวิตที่เป็นแกนสำคัญในการป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเยาวชน อาทิเช่น การป้องกันเอดส์ จากการศึกษาในโครงการวิจัยนาร่องเรื่อง Need Assessment Programme and Documentation of Life Skill Training and Peer Education Experiences in Thailand มีดังต่อไปนี้

1. ทักษะในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ ที่ช่วยให้สามารถตระหนักในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาและระบุได้ว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องมีอะไรบ้าง
2. ทักษะในการประเมินศักยภาพของตนเอง ในสถานการณ์เฉพาะหน้า
3. ทักษะในการคิดหาทางเลือกและการวิเคราะห์จัดลำดับ
4. ทักษะในการตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผลในการเลือกทางที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์นั้นๆ
5. ทักษะในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความคิดและการตัดสินใจของคน ให้คู่สื่อสารอีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบ
6. ทักษะในการปฏิเสธการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจ และ ผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนเอง
7. ทักษะในการควบคุมอารมณ์ ความคิดเห็นและพฤติกรรม ภายใต้แรงกดดัน
8. ทักษะในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนเจตคติของตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง
9. ทักษะในการใช้เหตุผลโน้มน้าวใจผู้อื่นให้คล้อยตาม และสนับสนุนแนวความคิด และการกระทำที่ถูกต้อง

หรือ อาจแบ่งเป็น 3 กลุ่มทักษะที่ควรเน้นดังต่อไปนี้ (ประเสริฐ ดันสกุลและคณะ. 2538 : 35 - 36)

1. กลุ่มทักษะเชิงวิเคราะห์หาเหตุผล (Reasoning Skill) ซึ่งประกอบด้วยทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นทักษะประธาน มีทักษะประกอบคือ ทักษะการคิดค้นหาทางเลือกอื่น (Creative Thinking) การชั่งน้ำหนักและการวิเคราะห์จัดลำดับทางเลือก เป็นต้น

2. กลุ่มทักษะการตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ดีที่สุด (Decision Making) ซึ่งประกอบด้วยทักษะในการประมาณตนหรือทักษะการประเมินศักยภาพของตนเอง (Self Awareness) เป็นทักษะประธานและมีทักษะประกอบคือ ทักษะการควบคุมอารมณ์และสถานการณ์กดดัน ทักษะการสื่อสารเพื่อปฏิเสธและต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจและผลประโยชน์ของตนเอง

3. กลุ่มทักษะเพื่อการสังคมและการปรับตัว (Social Adjustment Skill) ประกอบด้วย ทักษะในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนค่านิยม (Development Skill) เป็นทักษะประธาน มีทักษะประกอบคือ ทักษะการสื่อสาร (Communication Skill) และทักษะการใช้เหตุผลโน้มน้าวใจผู้อื่น (Relation Skill) เป็นทักษะประกอบ

นอกจากนี้ ประเสริฐ ดันสกุลและคณะ (2538 : 9 - 12) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรและเอกสารประกอบการเรียนการสอน การสัมภาษณ์เชิงลึกจากครูอาจารย์ และนักเรียนส่วนหนึ่ง และการสนทนากลุ่ม ได้พบข้อสรุปที่สำคัญดังนี้

1. หลักสูตรและแบบเรียน เน้น "ทักษะการดำรงชีวิต" (Skill for Life) กับทักษะวิชาสามัญเป็นหลัก

2. ครูเชื่อว่า ทักษะชีวิตมีแทรกอยู่แล้วในกระบวนการเรียนการสอน เน้นแก้ปัญหาทางวิชาการในบทเรียน

3. นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า ทักษะชีวิตไม่มีสอนโดยตรง แต่มีแทรกบ้างในวิชาหลักๆ และแทรกบ้างในวิชาสอนของครูบางคน

4. วิชาที่นักเรียนคิดว่า ให้ทักษะชีวิตแก่นักเรียนมากที่สุดคือ " สุขศึกษา ภาษาไทย สังคมศึกษา พุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ "

5. ครูและนักเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า "ทักษะชีวิต 9 ประการนี้ จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน" และเห็นว่า "ควรฝึกโดยแทรกอยู่กับวิชาที่เรียนและกิจกรรมปกติที่มีอยู่แล้ว โดยฝึกบ่อยๆ และอาศัยอาจารย์วิชานั้นๆ เป็นผู้ดำเนินการฝึก"

ตาราง 3 ทักษะชีวิตที่นักเรียนได้รับจากทางโรงเรียน

ทักษะ	มัธยมต้น	มัธยมปลาย	อาชีวศึกษา	อุดมศึกษา
1. ประเมินสถานการณ์ระบุปัญหา	XX	XX	XXXX	XXXX
2. ประเมินศักยภาพเฉพาะหน้า		X	XX	XX
3. คิดหาทางเลือก จัดลำดับทางเลือก		XX	XXX	XXX
4. ตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสม	XX	XXXX		XX
5. สื่อสาร-แจ้งความคิด การตัดสินใจ	XX	X	XXX	
6. ปฏิเสธต่อรอง รักษาประโยชน์	X	X		X
7. ควบคุมอารมณ์ สถานการณ์	X	XX	X	
8. พัฒนาปรับเปลี่ยนเจตคติ	XXX	X		X
9. สื่อสาร โนมนาวจูงใจในทางที่ถูกต้อง	XXXX	X	XX	XX

ที่มา : ประเสริฐ คันสกุลและคณะ. 2538 : 9

จากภาพรวมดังตาราง 3 ทักษะชีวิตที่นักเรียนได้รับจากทางโรงเรียน แสดงโอกาสในการฝึกทักษะชีวิตทั้ง 9 ประการ จากการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ในโรงเรียนจะเห็นได้ว่า เขวชนในระบบการศึกษาปัจจุบัน ขาดโอกาสในการฝึกฝนทักษะสำคัญ ที่เป็นพื้นฐานของทางเลือกพฤติกรรมอยู่ 3 ทักษะ คือ ทักษะที่ 2, 6 และ 8 ซึ่งได้แก่

ทักษะการประเมินศักยภาพของตนเอง ในสถานการณ์เฉพาะหน้า

ทักษะการปฏิเสธและต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจและผลประโยชน์ของตนเอง

ทักษะการพัฒนาและปรับเปลี่ยนเจตคติของตนเองและผู้อื่น

การขาดทักษะทั้ง 3 ประการนี้ หมายถึง การขาดความสามารถและความชำนาญในการประมาณคน การปฏิเสธโดยการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์และจุดยืนของตนเอง และความสามารถในการปรับตัวให้ดำรงอยู่ในสถานการณ์แวดล้อมเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

เมื่อแยกพิจารณาในแต่ละระดับการศึกษา จะพบข้อสังเกตที่สำคัญคือ นักเรียนมัธยมศึกษาที่เรียนสายสามัญ มีโอกาสฝึกทักษะทั้ง 9 ชนิด มากบ้างน้อยบ้าง ทักษะชีวิตที่แทบจะไม่มีโอกาสฝึกฝนเลย ได้แก่ทักษะที่ 2, 5, 6, 8 และ 9 ซึ่งได้แก่

ทักษะการประเมินศักยภาพของตนเอง ในสถานการณ์เฉพาะหน้า

ทักษะสื่อสาร-แจ้งความคิดและการตัดสินใจ

ทักษะการปฏิเสธและต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจและผลประโยชน์ของตนเอง

ทักษะการพัฒนาและปรับเปลี่ยนเจตคติของตนเองและผู้อื่น

ทักษะการสื่อสาร-โน้มน้าวใจไปในทางที่ถูกต้อง

ความสำคัญของทักษะชีวิต (ประเสริฐ คันสกุลและคณะ. 2538 : 9)

จากมุมมองของพฤติกรรมศาสตร์ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่คนหนุ่มสาว จะให้ความสำคัญกับเพื่อนสูงสุด จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นวัยที่ติดเพื่อนก็ได้ พฤติกรรมเบี่ยงเบนและพฤติกรรมเสี่ยงทั้งหลายของกลุ่มวัยรุ่น มักจะเป็นพฤติกรรมที่กระทำตามการตัดสินใจของผู้นำกลุ่ม หรือตามความคิดริเริ่มและจินตนาการของสมาชิกในกลุ่ม โดยที่สมาชิกวัยรุ่นในกลุ่มจะต้องเร่งรัดตัดสินใจฉับพลันเป็นการเฉพาะหน้า ภายใต้อิทธิพลของขบวนการกลุ่มเพื่อน (Peer Pressure) อีกด้วย

ในภาวะคับขันเช่นนี้ หากวัยรุ่นได้ฝึกทักษะในการประเมินศักยภาพของตัวเองมาแล้วจนเกิดความเคยชินชำนาญ ก็จะสามารถประเมินศักยภาพของตนเองได้ถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นว่าทางเลือกที่กลุ่มเสนอนั้นเหมาะสมกับตนเองหรือไม่ และยังจะช่วยให้สามารถคิดหาทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองได้ด้วย

ในกรณีเช่นนี้ ทักษะการสื่อสารเพื่อปฏิเสธคัดค้านเจรจาต่อรอง โดยเสนอทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าและทักษะในการหาเหตุผลโน้มน้าวให้มีการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของกลุ่ม จะเป็นทักษะชีวิตที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในเชิงยับยั้งพฤติกรรมเสี่ยง และพฤติกรรมเบี่ยงเบนทั้งหลาย ที่เกิดจากความคิดริเริ่มที่ไม่สร้างสรรค์

นอกจากทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และทักษะในการใช้เหตุผลพิจารณาตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมกับตนเองแล้ว ทักษะชีวิตที่เกี่ยวกับการประมาณคน การรู้จักใช้การสื่อสารเพื่อรักษาจุดยืนของตนเอง โดยการปฏิเสธและเจรจาต่อรองอย่างละมุนละม่อมเพื่อรักษาน้ำใจและผลประโยชน์ของตนเอง และทักษะในการปรับเจตคติของตนเองและผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง ให้ทันกับเหตุการณ์ นับว่ามีความสำคัญต่อเยาวชนเป็นอันมาก เป็นทักษะพื้นฐานที่จะช่วยทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกันอย่างถาวรที่คอยเหนี่ยวรั้งเยาวชนออกจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน และชักนำให้เยาวชนเลือกกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมได้

แนวทางในการฝึกทักษะชีวิตสำหรับเยาวชนไทย และการฝึกทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน
เอดส์ จึงควรดำเนินการในลักษณะต่อไปนี้ (ประเสริฐ ตันสกุลและคณะ. 2538 : 14)

1. ให้แทรกอยู่ในชั่วโมงเรียนปกติ โดยให้ครูอาจารย์ผู้สอนวิชานั้นๆ เป็นผู้ดำเนินการฝึก
2. การฝึกทักษะชีวิต จะต้องใช้วิธีการสอนแบบมีส่วนร่วม (Participative Approach)
โดยเน้นการแสดงแบบอย่าง การระดมสมอง และการกระทำจริง ๆ โดยอาศัยบทบาทสมมติ
3. จะต้องสนับสนุนให้มีการจัดทำชุดฝึกอบรมทักษะชีวิตที่เป็นมาตรฐานขึ้น ให้มีบทเรียน
และกิจกรรมหลากหลายรูปแบบเพียงพอที่ครูจะนำไปสอดแทรกในวิชาต่างๆ ได้ทุกวิชา
4. บทเรียนมาตรฐานที่ใช้ในการฝึกอบรมทักษะชีวิต จะต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพ
แวดล้อมของสังคมท้องถิ่น และให้บุคลากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนา
5. จะต้องดำเนินการให้ครูอาจารย์ให้สามารถใช้ชุดฝึกทักษะชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. กระทรวงศึกษาธิการควรจะทำหน้าที่รับผิดชอบ เป็นแกนกลางในการดำเนินการพัฒนา
บุคลากรตามยุทธศาสตร์ทักษะชีวิตดังกล่าวนี้

แนวคิดเรื่องเจตคติกับทักษะชีวิต

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์และคณะ (2537 : 1) ได้ให้ความหมายของเจตคติดังนี้

เจตคติ หมายถึง ความคิด หรือ ความเชื่อและความรู้สึกประกอบความคิดหรือความเชื่อ
นั้นๆ ที่ทนทานและได้รับการจัดระเบียบอันเป็นตัวชักนำให้คนเราปฏิบัติไปในทิศทางต่างๆ เจตคติ
มิใช่ความคิดเห็นธรรมดา แต่เป็นองค์ประกอบของอารมณ์ ความรู้สึกและมีลักษณะฝังลึก เป็นตัว
กำหนดให้คนเราทำ หรือ ไม่ทำพฤติกรรมต่างๆ ด้วย กล่าวคือ มีผลต่อพฤติกรรมหรือทางเลือกปฏิบัติ
ตัวของคนเรา

การสร้างเจตคติ เจตคติเกิดขึ้นจากกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเกิดจากการ
เรียนรู้ของแต่ละบุคคลนั่นเอง โดยคนเราเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบตัว เริ่มตั้งแต่ครอบครัว
โรงเรียน เพื่อน สื่อมวลชน เป็นต้น เจตคติ สามารถเรียนรู้โดยทางอ้อมจากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รับรู้
จากบุคคลและสิ่งต่างๆ หรืออาจเกิดจากประสบการณ์ตรง ซึ่งในกรณีนี้จะเป็นเจตคติที่มีความทนทาน
มากกว่า เช่น บุคคลที่มีเจตคติเห็นใจผู้ติดเชื้อเอดส์ เพราะได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
กับผู้ติดเชื้อเอดส์ เป็นต้น

สรุปหลักการสร้างเจตคติ (ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์และคณะ. 2537 : 4 - 5)

1. เจตคติเกิดขึ้นเป็นกระบวนการ โดยเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบด้านความคิด ความเชื่อกับความรู้สึก ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกตามเจตคตินั้นจะมีบรรทัดฐานทางสังคมเป็นส่วนสนับสนุนที่สำคัญ

2. การสร้างเจตคติจะทำได้ง่าย ถ้าทำก่อนการเกิดประสบการณ์ที่จะนำไปสู่การฝังรากลึกของเจตคติ

3. เจตคติจะเกิดขึ้นได้ง่ายกว่า เมื่อองค์ประกอบด้านความรู้สึกในทางบวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความเห็นใจ ความรู้สึกมีคุณค่า และความรู้สึกรับผิดชอบตนเอง ครอบคลุมนครและสังคม เนื่องจากคนเราส่วนใหญ่อยากเป็นคนที่ดี สำหรับการให้ความรู้ด้านลบอาจทำได้แต่ควรทำด้วยความระมัดระวัง เพราะอาจเกิดผลข้างเคียงก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่พึงประสงค์ ทำให้เกิดความชินชา ไม่รับรู้สำหรับความรู้สึกด้านลบ เช่น ความกลัว ควรทำโดยอาศัยข้อมูลที่เป็นจริงร่วมกับวิธีการด้านบวก

4. เนื้อหาของเจตคติ หรือองค์ประกอบด้านความคิด ความเชื่อจะต้องเป็นเหตุผลที่ร้อยรัดกันดี มีข้อมูลที่ชัดเจน มีการกล่าวอ้างเสมอๆ ทั้งนี้อาจทำโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม โดยการใช้สื่อที่ดี หรือผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในการใช้กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าว

5. เจตคติจะดำรงอยู่ได้คงทนและยั่งยืนในแง่การปฏิบัติ ถ้ามีบรรทัดฐานทางสังคมหรือของกลุ่มมาสนับสนุนกิจกรรมที่มุ่งให้เกิดความรู้สึกว่ากลุ่มมีบรรทัดฐานเดียวกัน จึงมี การเปลี่ยนแปลงเจตคติ เจตคติที่เกิดขึ้นแล้วสามารถเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การเกิดเจตคติใหม่ได้

กระบวนการที่เกิดขึ้นในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ (ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์และคณะ. 2537 : 6) มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ความสนใจเอาใจใส่ เป็นกระบวนการแรกสุดที่จะทำให้คนเราเริ่มรับรู้ในความคิดเห็นใหม่ ๆ ซึ่งการที่จะเปลี่ยนแปลงเจตคติของคนให้ได้ จะต้องเริ่มจากสื่อกิจกรรมที่น่าสนใจหรือดึงดูดความสนใจของคนได้

2. ความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงเจตคติต้องอาศัยความรู้สึกมาก เพราะความรู้สึกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเจตคติ การเปลี่ยนแปลงเจตคติจะต้องมีตัวกระตุ้นอารมณ์ที่ดีพอและมากพอที่จะโยกคลอนความรู้สึกและความเชื่อเดิมลงไปได้ ซึ่งวิธีที่สำคัญคือ วิธีแรกทำให้เกิดความรู้สึกพิศคลาด โดยอาจทำให้เกิดความประหลาดใจหรือพิศคลาดความหมายไปจากความคิด ความเชื่อเดิมที่มีอยู่ ส่วนอีกวิธีหนึ่ง คือ การทำให้เกิดความรู้ที่ทดแทนความรู้สึกเดิมได้ ทั้งนี้อาจใช้ทั้ง 2 วิธี ผสมผสานกัน

การที่ความรู้สึกพิศคลาดสำคัญสำหรับการเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้น ใช้หลักทางจิตวิทยาเรียกว่า ทำให้เกิดการไม่ลงรอยกันทางความคิด ซึ่งเป็นภาวะที่ไม่สบายใจ บุคคลจึงจะต้องหาทางออกและทางออกที่สำคัญทางหนึ่ง ก็คือ การเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความไม่ลงรอยทางความคิด จะนำไปสู่การ

เปลี่ยนแปลงเจตคติได้ ซึ่งโอกาสที่จะเกิด หรือ ปรากฏอาจเกิดโดย ร่วมไปกับกระบวนการกลุ่ม เมื่อทุกคนในกลุ่มร่วมกันอภิปรายและการให้ข้อมูล ตลอดจนเหตุผลที่เป็นระบบ และยังมีการกล่าวถึงเรื่องนี้บ่อยๆ หรือ มีบรรยากาศของกิจกรรมเสริมหลักสูตรสนับสนุน ก็จะทำให้นักเรียน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คนเองได้

3. การยอมรับความคิดความเชื่อใหม่ สามารถเกิดได้โดย กระบวนการกลุ่มที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดกว้าง ทำให้เกิดการเปิดเผยตนเอง เกิดแรงผลักดันกลุ่มการเลียนแบบ หรือเอาแบบอย่างคนอื่นของบุคคลจะค่อยๆ ค่อยซึมเอาแบบอย่างที่เราเองเชื่อถือ สรรพเข้ามามีในตัว โดยค่อยๆ ยอมรับความคิด ความเชื่อเข้ามาเป็นของตนเอง เพราะรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน

4. ความจำเป็นตัวแปรที่กำหนดความทนของเจตคติ เพราะถ้าคนเราประทับใจและเห็นค่าเรื่องนั้นสำคัญต่อเขา คนเราก็จะจดจำได้นาน ดังนั้น การเลือกใช้สื่อในการที่จะจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ จึงมีความสำคัญด้วย

5. การกระทำหรือพฤติกรรมการแสดงออก เมื่อมีทุกขั้นตอนดังกล่าวมา สิ่งสุดท้ายก็คือการปฏิบัติไปกับเจตคติที่ตนเชื่อถือ เช่นเดียวกับการสร้างเจตคติที่จะมีบรรทัดฐานของกลุ่มเป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญ

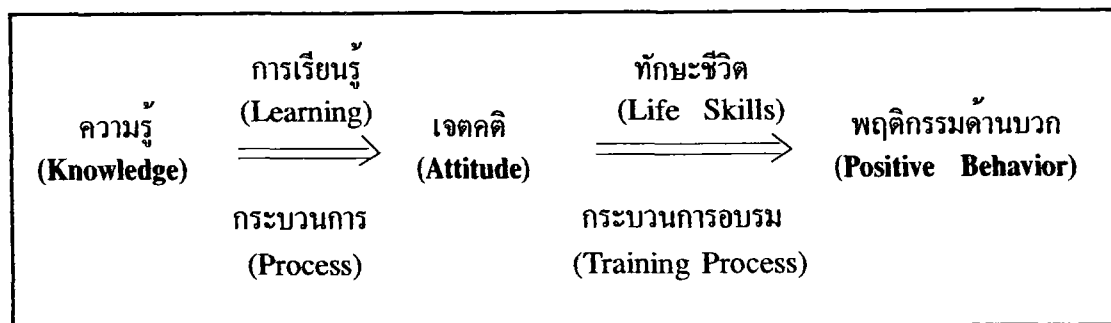
ซึ่งเรื่องราวเจตคติดังกล่าวมาทั้งหมดจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการมีทักษะชีวิต

ส่วนประเสริฐ ดันสกุลและคณะ (2538 : 6) ได้กล่าวถึง แนวคิดเจตคติและความสัมพันธ์ของเจตคติด้านทักษะชีวิตดังนี้ เจตคติด้านทักษะชีวิตต่างก็เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล เป็นสภาวะทางสังคมจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดแนวพฤติกรรมของมนุษย์ ในสภาวะการณ์ต่างๆ ทั้งที่มีปัญหาและไม่มีปัญหา และ ทั้งสองอย่างนี้ก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

เจตคติ (Attitude) เป็นเรื่องของความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (สิ่งเรา) เป็นผลลัพธ์หรือข้อสรุปที่เกิดจากการนำข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับสิ่งเรานั้น มาเทียบกับข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง โดยใช้กระบวนการคิดอันเป็นกระบวนการภายใน ที่นำข้อมูลความรู้ไปสร้างเป็นความเชื่อทำให้เกิดเป็นผลทางอารมณ์ความรู้สึก

เชื่อกันว่า เจตคติ นี้ เป็นตัวสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เป็นตัวที่จะควบคุมให้แต่ละคน แสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าไปในทิศทางต่างๆ เจตคติเกิดขึ้นได้จากกระบวนการเรียนรู้และเราสามารถปรุงแต่งหล่อหลอมได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้

ส่วน ทักษะชีวิต นั้น ไม่ใช่อารมณ์ความรู้สึก หรือ ความเห็นความเชื่อ แต่เป็นองค์ความรู้ที่สามารถทางสติปัญญาที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ ในการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นความสามารถที่อาจพัฒนาขึ้นได้ ด้วยการฝึกและการกระทำซ้ำๆ จนเกิดความเคยชินชำนาญ เป็นลักษณะนิสัยในด้านการหล่อหลอมพฤติกรรมนั้น การฝึกทักษะชีวิตเป็นอีกก้าวหนึ่งที่ต่อออกไปจากการสร้างเจตคติดังนี้

ภาพประกอบ 3 แสดงความสัมพันธ์ของเจตคติกับทักษะชีวิต

ที่มา : ประเสริฐ ดันสกุลคณะ. 2538 : 6.

แนวคิดกระบวนการกลุ่ม (Group Process Concept)

วินิจ เกตุขำและคมเพชร ฉัตรสุกกุล (2522 : 14-15) ได้สรุปความหมายของ กระบวนการกลุ่มไว้ว่า กระบวนการกลุ่ม หมายถึง ที่รวมแห่งประสบการณ์ของบุคคลหลายๆ ฝ่าย ที่มาพบปะสังสรรค์กัน ด้วยความรู้สึกพึงพอใจในความสัมพันธ์ เกิดการปฏิสัมพันธ์ขึ้น ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มนี้จะช่วยให้ค้นพบวิธีแก้ปัญหาที่น่าพอใจร่วมกัน ทำให้แต่ละคนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ผลลัพธ์ประการต่อมาก็คือ ทำให้แต่ละคนเป็นแรงจูงใจให้แกกันและกันและมีความเอื้ออารีต่อกัน ด้วยผลรวมของประสบการณ์ย่อมเกิดเป็นพลังของกลุ่ม ซึ่งมีทิศทาง มีอัตราความเร็วและมีปริมาณอยู่ในตัวของมันเอง ซึ่งคุณค่าของกระบวนการกลุ่มจะอยู่ในขณะที่ดำเนินงานกลุ่ม บุคคลในกลุ่มหรือกลุ่มเองจะได้รับการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น

พอสรุปคุณค่าของกระบวนการกลุ่มดังนี้

1. คุณค่าในด้านพัฒนาการ (Development Values) กลุ่มสามารถสร้างพัฒนาการให้กับบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มได้เป็นอย่างดี ซึ่งคุณค่าในด้านพัฒนาการมีดังนี้

1.1 การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล ความต้องการบางประการอาจจะได้รับการตอบสนองด้วยกระบวนการกลุ่ม เช่น ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความต้องการการยอมรับจากหมู่คณะ เป็นต้น

1.2 การสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม เมื่อบุคคลเข้าร่วมกลุ่มเขาจะได้เรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในสังคม และ ในขณะเดียวกันก็จะเรียนรู้เรื่อง การควบคุมการแสดงพฤติกรรมด้านอารมณ์

1.3 การพัฒนาด้านเจตคติ ความสนใจ ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

2. คุณค่าในด้านการวินิจฉัย (Diagnostic Values) ในการเข้ากลุ่มโดยทั่วไปแล้วในกลุ่มจะมีโอกาสสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มแต่ละคน ทำให้เข้าใจและมองเห็นลักษณะต่างๆ ของสมาชิกในกลุ่มได้

3. คุณค่าในด้านการบำบัด (Therapeutic Values) ในการรวมกลุ่มของบุคคลนั้นจะมีคุณค่าในการบำบัดได้เป็นอย่างดี เพราะในการเข้ากลุ่มนี้ จะช่วยให้บุคคลที่มีปัญหาทางอารมณ์สร้างความพึงพอใจในการทำงาน

4. คุณค่าในด้านการศึกษา (Education Values) ในโรงเรียนสามารถนำเอาวิธีการของกระบวนการกลุ่มไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาได้ เช่น การตั้งชมรม หรือแม้กระทั่งการนำเอาเรื่องของกลุ่มไปใช้สอนในชั้นเรียน เช่น การสอนกลุ่มย่อย การแบ่งกลุ่มทำงาน การเล่นเกมบทบาทสมมติ เป็นต้น

5. คุณค่าในด้านการปฏิบัติ การทำงานเป็นกลุ่ม จะก่อให้เกิดบุคคลที่มารวมกันเป็นกลุ่มได้มีโอกาสคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกัน ประสานงานกัน ดำเนินงานและสร้างผลงานออกมา เช่น สมาคม ชมรม บริษัท เป็นต้น

หลักการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการกลุ่ม (พลา สัตยธรรม. 2524 : 57-60) เป็นวิธีการจัดการเรียนให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ สมาชิกจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้เรียนรู้สภาพอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในกลุ่ม ได้แนวคิดต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ หรืออาจใช้เพื่อปรับปรุงตนเอง ให้มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ผลที่พึงได้รับจากการเรียนแบบกลุ่มนั้นได้ทั้งความรู้ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ มีความรู้สึกในด้านต่างๆ จากการเรียนรู้สภาพความเป็นไปของบุคคลและกลุ่ม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในแง่ต่างๆ มีโอกาสได้พัฒนาในด้านอารมณ์และสังคมอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง มีความเข้าใจและรู้จักตนเองมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็จะช่วยให้เข้าใจผู้อื่นได้ดี มีคุณลักษณะต่างๆ มากขึ้น เช่น การยอมรับผู้อื่น การได้แสดงออก ได้ฝึกความเชื่อมั่นในตนเอง และฝึกนิสัยในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งฉลอง ภิมยรัตน์ (2519 : 61-62) ได้สรุปลักษณะสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการกลุ่มดังนี้

1. สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
2. สมาชิกทุกคนจะต้องมีการโต้ตอบกันอย่างเสรี
3. สมาชิกทุกคนต้องมีพฤติกรรม แสดงบทบาท กระทำกิจกรรม เพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้
4. สมาชิกทุกคนจะต้องมีแนวคิดที่ร่วมกัน ซึ่งจัดเป็นความคิดของกลุ่ม
5. มีผลของการร่วมกันตัดสินใจในรูปของกลุ่ม มิใช่สมาชิกเพียงคนเดียวตัดสินใจ
6. สมาชิกทุกคนจะต้องยึดมั่นในท่าทีของกลุ่มอย่างแข็งขัน และมีพฤติกรรมคล้อยตามกันในเรื่องนั้น ๆ
7. กิจกรรมของกลุ่มที่กำหนดให้สมาชิกกระทำ จะต้องมีส่วนที่จะช่วยลดความเครียด หรือช่วยบำบัดความต้องการของกลุ่มด้วย
8. สมาชิกทุกคนจะต้องมีความเข้าใจในวิถีทาง และปัจจัยที่จะทำให้กลุ่มเจริญก้าวหน้าไปสู่จุดประสงค์ที่วางไว้ จะช่วยให้สมาชิกมีความรับผิดชอบต่องิจกรรมของกลุ่มมากขึ้น

แนวคิดการมีส่วนร่วม (Active Participation Concept)

ผลการวิจัยทางจิตวิทยาสังคมบางเรื่อง เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ได้เสนอแนะว่า การเปลี่ยนเจตคติและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทำให้เกิดขึ้นได้โดยการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526 : 112-114 ; อ้างอิงมาจาก Lewin. 1947) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบหลายเรื่องเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ คือ การอภิปรายกลุ่มและการสอนเป็นรายบุคคล ซึ่งมีการวิจัยเรื่องหนึ่งของเลวิน คือ การชักชวนให้ประชาชนชาวอเมริกันบริโภคหัวใจของวัว ดับออนและโค ให้มากขึ้น ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 การทดลองทำโดย จัดให้มีการแก้ปัญหาทางค่านโภชนาการในระหว่างสงครามโลก ความสำคัญของการได้รับวิตามินและแร่ธาตุที่ครบถ้วนจากอาหารเหล่านี้ และมีการแจกวิธีประกอบอาหารเหล่านี้ด้วย จากการติดตามผลพบว่าร้อยละ 3 ของกลุ่มที่มารับฟังคำบรรยาย ใช้ส่วนประกอบที่แนะนำในการปรุงอาหาร และร้อยละ 32 ของกลุ่มที่ใช้วิธีการอภิปราย ใช้ส่วนประกอบที่แนะนำในการปรุงอาหาร ซึ่งเป็นที่แน่ชัดว่ามีองค์ประกอบอื่นๆ อีกหลายอย่าง ที่มีผลต่อความแตกต่างของพฤติกรรมการปฏิบัติของทั้งสองกลุ่มดังกล่าว องค์ประกอบแรก คือ ในกลุ่มที่ใช้วิธีการบรรยายนั้น ผู้ฟังเป็นแค่ผู้รับฟังไม่มีส่วนร่วม แต่ในกลุ่มที่ใช้วิธีการอภิปรายกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มมีมากทุกคนมีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็น องค์ประกอบที่สอง คือ ในการบรรยายนั้นผู้ฟังไม่ได้มีความรู้สึกผูกมัดว่าจะทำอะไรสิ่งหนึ่ง แต่ในการประชุมการตัดสินใจและความพยายามที่จะทำอะไรสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะมีอยู่ในสมาชิกแต่ละคนไม่มากนักเลย องค์ประกอบที่สาม วิธีการบรรยายนั้นจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลในส่วนพุทธิปัญญา (Cognitive Component) เท่านั้น แต่ในการ

มีส่วนร่วมนั้นจะมีผลต่อองค์ประกอบของเจตคติ ทั้งทางค่านิยมปฏิบัติปัญญาและองค์ประกอบ
ทางการปฏิบัติ (Behavioral Component) ด้วย และอีกประการหนึ่ง ดังเป็นที่ทราบกันอยู่
แล้วว่าความคิดเห็นของกลุ่มมีผลต่อองค์ประกอบทางค่านิยมเจตคติของบุคคลมาก ในขณะที่
 กระบวนการของกลุ่มกำลังดำเนินอยู่ บุคคลในกลุ่มจะสามารถมองเห็นความเชื่อของกลุ่มได้จากการ
 อภิปรายและ ความคิดเห็นของกลุ่มอาจจะมีส่วนทำให้ความคิดเห็นของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้ ขณะ
 เดียวกันบุคคลนั้นก็พยายามเปลี่ยนแปลงเจตคติสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม ถ้าเปลี่ยนไม่ได้ก็อาจจะคล้อย
 ตามได้ (If you cannot beat them, Join them) นอกจากนี้มีการศึกษาพบว่าการได้มีส่วนร่วม
 (Participation) ในการช่วยแก้ปัญหาบางอย่าง ทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกพอใจต่อวิธีการแก้ปัญหา
 เพราะบุคคลจะมีความรู้สึกว่าได้ "ลงทุน" ในการให้ความเห็น การได้ตัดสินใจ ได้ปรับปรุง
 เปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการแก้ปัญหานั้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีผล
 ทำให้บุคคลนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของตนเอง

แนวคิดเรื่องกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับทักษะชีวิต

กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับทักษะชีวิต (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
 กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ป. : 2)

โดยทั่ว ๆ ไปการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักการของหลักสูตร มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้
 พัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ และปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์เพื่อนำไปสู่การมีทักษะชีวิต (Life
 Skill) ที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสภาพของสังคมปัจจุบัน และเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการ
 การปรับตัวให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียน
 สอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการเรียน การฝึกทักษะและการสร้างเจตคติด้วยตัวของนักเรียน
 เองเป็นปัจจัยสำคัญในการเกิดการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอน
 มากกว่าที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) เป็นกระบวนการที่เน้นการเรียน
 การฝึกทักษะและการสร้างเจตคติจากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ
 หรือ เป็นผู้กระทำเพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง ที่นำไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง
 เป็นการเรียนรู้ที่จะต้องเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ซึ่งผล
 ที่ได้ (Product) จะก่อให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ แนวทางการปฏิบัติและวิธีการปฏิบัติ
 คนอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้โดยอาศัยการถ่ายทอดทางภาษา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การคิด
 วิเคราะห์ การสังเคราะห์ การสรุปผลและการนำความรู้ทักษะต่างๆ รวมทั้งเจตคติและค่านิยมที่
 พึงประสงค์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นทักษะชีวิตที่ดีตัวของ
 ผู้เรียนตลอดไป

องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเกิดทักษะชีวิต

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาศัยกรอบแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 4 ประการ เป็นหลักในการจัดกิจกรรมฯ องค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1. การจัดประสบการณ์ (Experience) เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของตนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติใหม่ๆ
2. การสะท้อนความคิดและอภิปรายข้อคิดเห็น (Reflect and Discussion) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง
3. การเกิดความคิดรวบยอด และความเข้าใจ (Understanding and Conceptualization) เป็นขั้นตอนสร้างความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด อาจเกิดขึ้นโดยผู้เรียนเป็นฝ่ายริเริ่ม แล้วครูช่วยเติมแต่งให้สมบูรณ์หรือในทางกลับกัน ครูเป็นผู้นำทางและนักเรียนเป็นผู้สานต่อจนความคิดนั้นสมบูรณ์เป็นความคิดรวบยอด
4. การทดลอง หรือประยุกต์แนวคิด (Experiment/Application) เป็นขั้นตอนที่ต้องการให้ผู้เรียนนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะ หรือ สถานการณ์ต่างๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของตัวเอง

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ประการ จะเป็นไปอย่างพลวัตร โดยอาจเริ่มต้นจากจุดใดจุดหนึ่งและเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ดังนั้นในแง่ของการจัดกิจกรรมการเรียนจึงอาจเริ่มต้นที่จุดใดก่อนก็ได้ แต่สำคัญที่ต้องจัดกิจกรรมให้ครบทุกองค์ประกอบ

การสอนในลักษณะดังกล่าว นอกจากจะเป็นพื้นฐานของการสอนทักษะชีวิตในด้านพุทธิพิสัย โดยมุ่งเน้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์แล้ว ยังเป็นพื้นฐานในการสอนทักษะชีวิตอื่น ๆ ในด้านจิตพิสัย และทักษะพิสัยอีกด้วย

ปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1) การเรียนรู้สูงสุด (Maximum Learning)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีหลักสำคัญคือ ต้องการให้เกิดการเรียนรู้สูงสุด (Maximum Learning) ขึ้นกับผู้เรียน การเรียนรู้สูงสุดจะเกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Participation) ของผู้เรียน และในการมีส่วนร่วมนั้น จะต้องเกิดงานหรือเกิดการสร้างความรู้ หรือที่เรียกว่าเกิดการบรรลุงานสูงสุด (Maximum Performance) ทั้งการมีส่วนร่วมสูงสุด และการบรรลุงานสูงสุดจะต้องเกิดขึ้นในทุกๆ องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมก็จะมี การแบ่งปันประสบการณ์ ได้สะท้อนความคิดและถกเถียงกันอย่างลึกซึ้ง เกิดความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด ตลอดจนได้ทดลองหรือประยุกต์แนวคิด ซึ่งอาจสรุปได้ว่า

การเรียนรู้สูงสุด (Maximum Learning) เกิดจากการมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Participation) และ การบรรลุงานสูงสุด (Maximum Performance) ในทุกองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning หรือ PL) หรือ

$$\text{การเรียนรู้สูงสุด (ML)} = \left(\frac{\text{การมีส่วนร่วมสูงสุด}}{\text{Max. Par.}} + \frac{\text{การบรรลุงานสูงสุด}}{\text{Max. Per.}} \right) \times 4$$

2) การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Participation)

การมีส่วนร่วมสูงสุดเกิดจากการออกแบบกระบวนการกลุ่มที่เหมาะสม ในแต่ละองค์ประกอบของการเรียนรู้ กลุ่มแต่ละประเภทจะมีข้อดีและข้อจำกัดที่ต่างกัน

การร้อยรัดกระบวนการกลุ่มที่หลากหลายเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ในแต่ละชั่วโมงการสอน จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างสูงสุด มีพลวัตรหรือการเคลื่อนไหวของการเรียนรู้ตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจอย่างต่อเนื่อง

3) การบรรลุงานสูงสุด (Maximum Performance)

แม้ว่าการออกแบบกระบวนการกลุ่มที่หลากหลายจะช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมได้มาก แต่ไม่ได้หมายความว่า การมีส่วนร่วมนั้นได้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ หัวใจสำคัญของการบรรลุงานสูงสุดจึงอยู่ที่การกำหนดงานให้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญของการกำหนดงาน 3 ประการ คือ

1. กำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนว่าจะให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอย่างไร เพื่อทำอะไร ใช้เวลานานแค่ไหน เมื่อบรรลุงานแล้วจะให้ทำอย่างไรต่อ เช่น เตรียมเสนอหน้าชั้นในเวลาที่กำหนดให้

2. กำหนดบทบาทของกลุ่ม หรือสมาชิกที่ชัดเจน โดยปกติการกำหนดบทบาทในกลุ่มย่อย ควรให้แต่ละกลุ่มมีบทบาทที่แตกต่างกัน เมื่อมารวมเสนอในกลุ่มใหญ่จึงจะเกิดการขยายเครือข่ายการเรียนรู้โดยไม่ซ้ำเบื่อ การกำหนดบทบาทยังรวมถึงสมาชิกในกลุ่มด้วย เช่น บทบาทของผู้เล่น บทบาทสมมติและผู้สังเกตการณ์หรือบทบาทของการนำกลุ่ม การรวบรวมความเห็นและการนำเสนอ เป็นต้น

3. ควรมีโครงสร้างของงานที่ชัดเจน ซึ่งบอกรายละเอียดของกิจกรรมและบทบาทโดยทำเป็นกำหนดงานที่ครูแจ้งแก่นักเรียน หรือทำเป็นใบงานมอบให้กับกลุ่ม ซึ่งประการหลังจะเหมาะกับการทำกลุ่มย่อย ที่ต้องการทำงานให้ได้ผลงานที่เป็นข้อสรุปของกลุ่ม โดยจัดทำเป็น

3.1 ใบงาน เป็นกำหนดงาน หรือ ใบมอบหมายงานให้กลุ่มเล็กหรือกลุ่มย่อย ระดมสมองที่มีรายละเอียดมากและต้องการผลงานที่เป็นข้อสรุปของกลุ่มที่มีความลึกซึ้งมาก ผู้สอนอาจพิมพ์ หรือเขียนใส่กระดาษแจกให้ผู้เรียน หรือแจกให้กลุ่มประกอบการทำงานกลุ่ม มักใช้ในกิจกรรม

สะท้อนความคิดและอภิปราย และกิจกรรมประยุกต์แนวคิด

3.2 ใบชี้แจงงาน เป็นการอธิบายงานที่มีรายละเอียดไม่มากนักในกลุ่มใหญ่ ก่อนทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้สอนอาจเขียนบนกระดานหรือแผ่นใสให้ผู้เรียนอ่านพร้อมกันในชั้นเรียน หรือในกลุ่มใหญ่ มักใช้ในกิจกรรมด้านประสบการณ์หรือประยุกต์แนวคิด

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการสอนทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ (กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. 2539 : 1 - 3)

- การสอนทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการฝึกอบรม ทั้งในการสอนความรู้ (Knowledge) การสอนเจตคติ (Attitude) และการสอนทักษะ (Skill) ซึ่งในการสอนด้านต่างๆ นั้นจะมีหลักการสอนและกิจกรรมการสอนที่แตกต่างกัน

ได้มีการนำหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ไปใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเชื่อว่าการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างทักษะชีวิต 2 องค์ประกอบ คือ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) และ ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ต่าง ๆ และเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ทักษะชีวิตอื่นๆ ต่อไป

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมถูกนำมาใช้สอนทักษะชีวิตในกลุ่มเด็กวัยเรียนได้แก่ โปรแกรมการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ ซึ่งเป็นโปรแกรมที่กรมสุขภาพจิต โดยสำนักพัฒนาสุขภาพจิต ร่วมกับกรมอนามัยโดยกองอนามัยโรงเรียน พัฒนาโปรแกรมนี้นับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 โดยมีหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ กรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ สปช. สถาบันราชภัฏและกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กรมแพทยทหารอากาศ โรงพยาบาลค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กระทรวงกลาโหม และสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาโปรแกรม

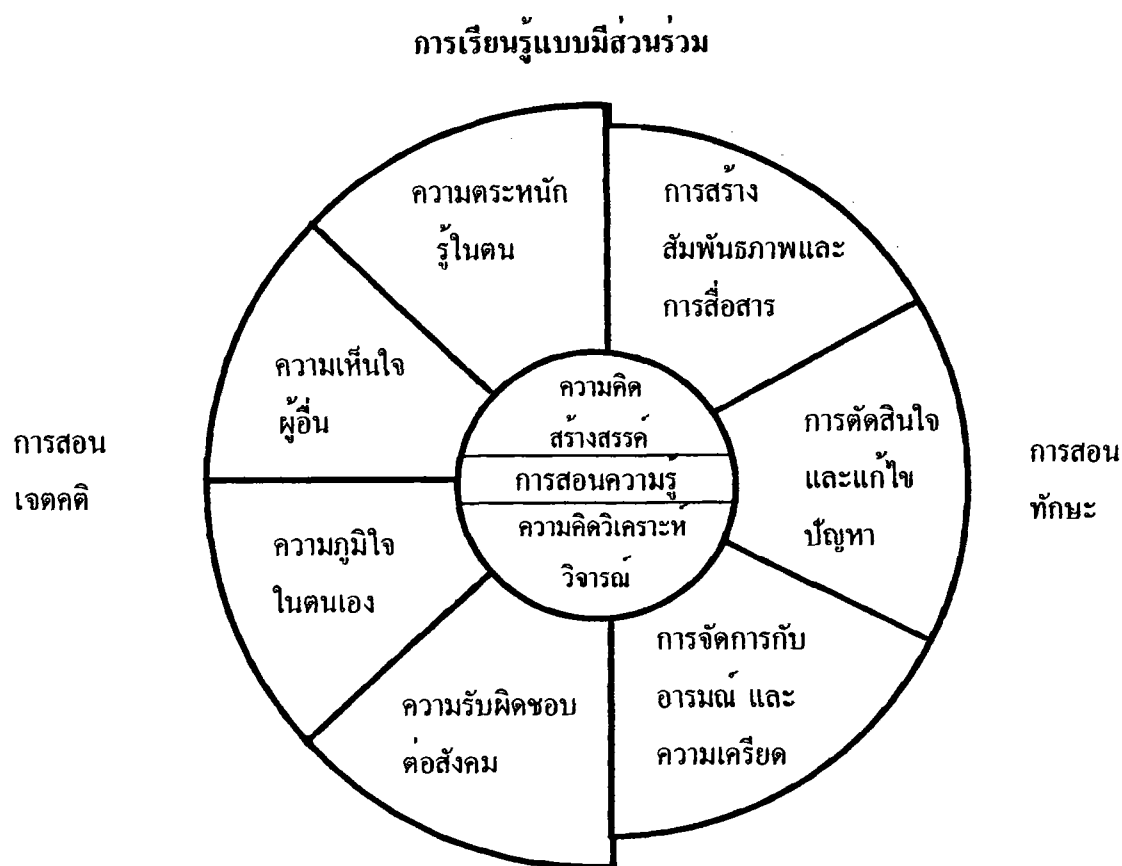
- จุดประสงค์การเรียนรู้ของการสอนทักษะชีวิต

ในการสอนทักษะชีวิตให้แก่เด็กวัยเรียนนั้นจะต้องกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการสอน เช่น ในโปรแกรมการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรไว้ดังตาราง 4

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัว
แห่งประเทศไทย. 2539 : 3.

- หลักการสอน (การเสริมสร้าง) ทักษะชีวิต

การสอนทักษะชีวิตเป็นการสอนที่ใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างตามพฤติกรรมการเรียนรู้ ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทักษะชีวิตกับกระบวนการเรียนรู้
ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัว
แห่งประเทศไทย. 2539 : 1.

จากภาพประกอบ 4 ทักษะชีวิต 2 องค์ประกอบคือ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์และความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้โดยกระบวนการสอนความรู้แบบมีส่วนร่วม ทักษะชีวิตเรื่องความตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น ความภูมิใจในตนเอง และ ความรับผิดชอบต่อสังคม สร้างขึ้นด้วยกระบวนการสอนเจตคติ ส่วนทักษะชีวิตเรื่องการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและแก้ไขปัญหาและการจัดการกับอารมณ์และความเครียด สร้างขึ้นด้วยกระบวนการสอนทักษะ

การสอนเจตคติแบบมีส่วนร่วม

เจตคติ (Attitude) เป็นลักษณะของความโน้มเอียงในการตอบสนอง หรือพร้อมที่จะกระทำในทางหนึ่งทางใด หรือเป็นความรู้สึกที่แสดงว่าชอบหรือไม่ชอบในสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เจตคติดีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ

1. องค์ประกอบในทางความคิด (Cognitive Component) คือ ความคิดที่จะยึดมั่นในสิ่งหนึ่งหรือกำหนดแนวความคิดไปในทางใดทางหนึ่ง
2. องค์ประกอบด้านจิตใจหรือความรู้สึก (Affective Component) คือ ความรู้สึกในจิตใจว่าชอบหรือไม่ชอบ รักหรือเกลียด ความรู้สึกในด้านดีหรือไม่ดี
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นลักษณะของการพร้อมที่จะปฏิบัติ หรือเลือกที่จะปฏิบัติ หรือต้องการมีพฤติกรรมไปในทางใด

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เจตคติ เป็นความเชื่อ ที่มีความรู้สึกเป็นองค์ประกอบ เจตคติจะมีผลในการกำหนดพฤติกรรมมนุษย์

การสอนเจตคติที่ยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตามองค์ประกอบ 4 ประการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PL) มีลักษณะเฉพาะดังอธิบายในตาราง 5

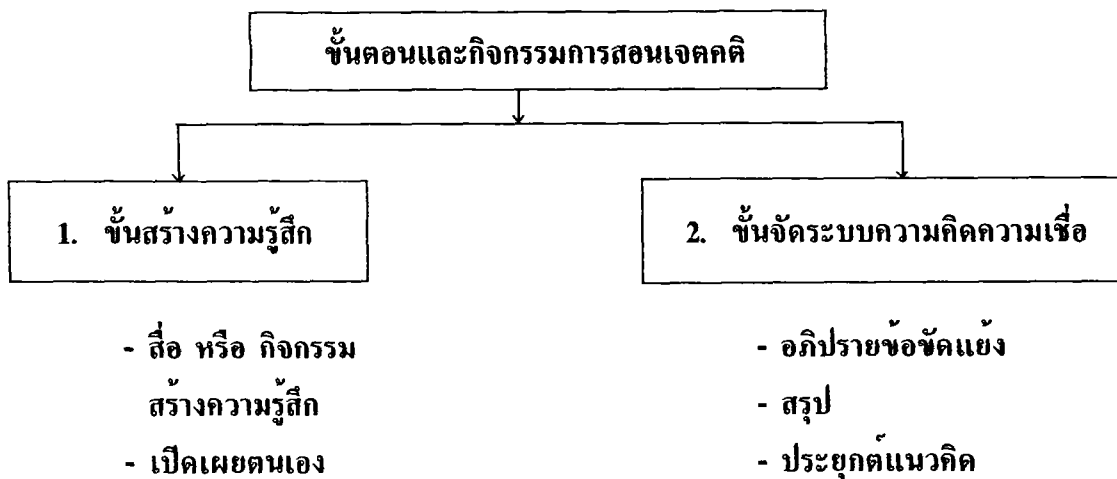
ตาราง 5 องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PL) และลักษณะเฉพาะของการสอนเจตคติ

องค์ประกอบของ PL	ลักษณะเฉพาะของการสอนเจตคติแบบ PL
ประสบการณ์	ใช้สื่อหรือกิจกรรมเพื่อรวบรวมประสบการณ์ด้านความรู้สึกของผู้เรียน
การสะท้อนความคิด และ ถกเถียง	ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และโต้แย้งอย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดการสร้างความคิด ความเชื่อใหม่ หรือ โยกลอนความคิดความเชื่อเดิม
การสรุปความคิดรวบยอด	ผู้เรียนได้ข้อสรุปที่เป็นความคิดความเชื่อตนเอง โดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด และช่วยเพิ่มเติม
การทดลอง หรือประยุกต์แนวคิด	ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมทั้งในหรือนอกเวลาเรียน เพื่อให้มีเจตคติที่ฝังแน่นมากขึ้น

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. 2539 : 12.

- ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเจตคติ

เนื่องจากเจตคติเป็นความคิดหรือความเชื่อที่มีความรู้สึกเป็นองค์ประกอบ ดังนั้น การสอนจึงต้องมีทั้ง 2 องค์ประกอบ คือ ด้านความรู้สึกรู้สึก และ ด้านความคิดความเชื่อ ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเจตคติ

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัว
แห่งประเทศไทย. 2539 : 13.

ขั้นสร้างความรู้สึกรู้สึก จะใช้สื่อหรือกิจกรรมสร้างความรู้สึกรู้สึก อาจใช้เวลาประมาณ 5 - 20 นาที ของคาบสอน ส่วนที่เหลือจะเป็นการจัดระบบความคิดความเชื่อ ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้สึกรู้สึกในการใช้สื่อหรือกิจกรรมให้เกิดความรู้สึกรู้สึกได้จริง รวมทั้งมีความรู้สึกรู้สึกในการใช้กระบวนการกลุ่มช่วยจัดระบบความคิดความเชื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสอภิปรายโต้แย้งจนนักเรียนสามารถสรุปได้ด้วยตนเอง และนำข้อสรุปที่ได้มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ โดยมีรายละเอียดกิจกรรมสรุปได้ดังตาราง 6

ตาราง 6 สรุปขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเจตคติ

ขั้นตอน	องค์ประกอบ PL	กิจกรรม
1. ขั้นสร้างความรู้สึก	ประสบการณ์	<u>สื่อ หรือ กิจกรรมสร้างความรู้สึก</u> เป็นการใช้สื่อหรือกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ร่วมกับเรื่องนั้น ๆ <u>สื่อสร้างความรู้สึก</u> : เช่น บทสำหรับอ่าน (กรณีศึกษา จดหมาย บันทึก บทสัมภาษณ์ ฯลฯ) แถบเสียง วิดิทัศน์ เป็นต้น <u>กิจกรรมสร้างความรู้สึก</u> : ได้แก่ - สร้างความรู้สึกโดยตรง เช่น ละครหุ่นกระบอก - จำแนกเจตคติของผู้เรียน เช่น การสำรวจความคิดเห็น แบบสอบถาม จัดลำดับความสำคัญ เป็นต้น - กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมที่อาศัยจินตนาการ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยง การต่อเรื่อง และกิจกรรมเร้าความสนใจอื่น ๆ เช่น การโต้เถียง <u>การเปิดเผยตนเอง</u> เป็นการดึงประสบการณ์เก่าของนักเรียน มักทำในกลุ่ม 2 คน หรือกลุ่มย่อยระดมสมอง เช่น ให้เล่าความรู้สึกโดยตรง ให้เขียนแล้วอ่านเอง หรือ สลับกันอ่าน ให้ตอบคำถาม เป็นต้น

ตาราง 6 (ต่อ)

ขั้นตอน	องค์ประกอบ PL	กิจกรรม
2. ขั้นตอนระบบความคิด ความเชื่อ	สะท้อนความคิด และอภิปราย ความคิดรวบยอด ประยุกต์แนวคิด	<u>การอภิปรายข้อขัดแย้ง</u> เป็นการตั้งประเด็น เรื่องความคิดความเชื่อต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มเล็ก อภิปรายจนได้ข้อสรุป <u>การสรุป</u> เป็นการให้กลุ่มเล็กรายงานข้อสรุป ของกลุ่ม แล้วร่วมกันสรุปแนวคิดในกลุ่มใหญ่ <u>การประยุกต์แนวคิด</u> เป็นกิจกรรมที่ให้ ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้เจตคติที่เกิดขึ้น อาจให้ ทำกิจกรรมในห้องเรียน หรือ เป็นกิจกรรม เสริม

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัว
แห่งประเทศไทย. 2539 : 14.

การสอนเจตคติ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การสร้างเจตคติก่อนจะมีพฤติกรรม (เช่น
รังเกียจการเที่ยวสถานบริการทางเพศ ก่อนที่จะมีพฤติกรรมเที่ยว) กับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ (เช่น
ลด ละ เลิก การเที่ยวสถานบริการทางเพศเมื่อมีพฤติกรรมแล้ว)

ความแตกต่างของการสอนเจตคติทั้ง 2 ระดับ คือ

- ขั้นตอนการใช้สื่อและกิจกรรมสร้างความรู้สึกในการสร้างเจตคติจะเน้นการสร้างความรู้สึก
ที่เกี่ยวข้องกับเจตคตินั้น ๆ ส่วนการเปลี่ยนแปลงเจตคติจะให้ความสำคัญในการใช้สื่อ และกิจกรรม
ที่โยกคลอนความรู้สึกของเจตคติเดิม ดังนั้นเนื้อหาของสื่อหรือกิจกรรมจึงต้องแรง และกระทบความ
รู้สึกของผู้เรียนได้มากกว่า

- ขั้นตอนระบบความคิดความเชื่อ การเปลี่ยนแปลงเจตคติจะต้องมีประเด็นอภิปรายที่เข้ม
และชัดเจนกว่าการสร้างเจตคติ

ในการสอนเจตคติ สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ก็คือ ผู้เรียนสรุปประเด็นอภิปรายได้ไม่ตรงกับ
จุดประสงค์ (เช่น นักเรียนเห็นว่าสามารถมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานได้เพื่อเป็นการทดลอง) ครู
จำเป็นต้องหาทางออกในกรณีเช่นนี้ โดยอาศัยแนวคิด 4 ประการ คอไปนี้

1. ครูควรมีใจกว้างเพื่อที่จะยอมรับว่าเจตคติที่เหมาะสม อาจมีได้มีเพียงเจตคติตามที่ครู
คาดหวังเพียงประการเดียว

2. ครูควรไว้วางใจในตัวนักเรียน ภายใต้อิทธิพลของความเชื่อที่ว่า หากเจตคติที่สอนนั้นเป็นสิ่งที่ดี ก็ควรที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนท้าทายหรือทดสอบ โดยหาสาเหตุมาถกเถียงอภิปรายจนเกิดการยอมรับในขั้นตอนกระบวนการกลุ่ม ซึ่งความคิดเห็นที่มีเหตุผลก็จะได้รับการสนับสนุน ไม่ว่าความคิดเห็นนั้นจะเป็นของใคร

3. ครูสามารถช่วยขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของนักเรียนได้ โดยช่วยตั้งคำถามให้นักเรียนคิด หรือครูกับนักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน นั่นคือใช้การสื่อสารแบบ 2 ทางมากกว่าการยัดเยียด

4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วม หากสิ่งใดที่ครูเห็นว่าดี แต่นักเรียนไม่ยอมรับแม้ครูจะพยายามถ้อยทอดต่อไปก็ไม่เกิดเป็นการเรียนรู้ ในทางตรงข้ามหากครูยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน โดยครูสงวนความคิดเห็นของครูไว้ นักเรียนก็จะรู้สึกยอมรับครูเช่นกัน และขยายการเรียนรู้ออกไป

- กิจกรรมที่ใช้ในการสอนเจตคติ

1. กิจกรรมในขั้นตอนสร้างความรู้สึกรู้ เป็นกิจกรรมที่มุ่งกระตุ้น จูงใจหรือโน้มน้าวให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกตามจุดประสงค์ เพื่อนำไปสู่การจัดระบบความคิดความเชื่อ และสร้างเป็นเจตคติที่ต้องการหรือเปลี่ยนเป็นเจตคติที่พึงประสงค์ กิจกรรมในขั้นตอนนี้ ได้แก่

1.1 สื่อ หรือ กิจกรรมสร้างความรู้สึกรู้

1.1.1 สื่อ (กรณีศึกษา) เป็นเรื่องราวที่บันทึกไว้ เช่น บทความ บันทึกประจำวัน จดหมาย ฯลฯ อาจทำเป็นบทสำหรับอ่าน (Script) แถบเสียง วิดิทัศน์

บทสำหรับอ่าน (Script) ใช้ได้ง่าย แต่ต้องอาศัยความสามารถของครูในการใช้น้ำเสียง จังหวะ เพื่อช่วยให้เกิดความรู้สึก

แถบเสียง ใช้ได้ง่ายและสามารถใช้ดนตรี รวมทั้งเสียงของบุคคลมีอาชีพ มาช่วยทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีขึ้น

วิดิทัศน์ ถ้าสร้างได้ดีจะช่วยกระตุ้นความรู้สึกได้มาก แต่ก็มีปัญหาเรื่องเครื่องมือ ปัญหาทางเทคนิคของภาพและเสียง ตลอดจนขนาดของจอด้วย

1.1.2 กิจกรรม กิจกรรมสำหรับสร้างความรู้สึกรู้ อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กิจกรรมสร้างความรู้สึกรู้โดยตรง เป็นการประยุกต์กรณีศึกษาให้เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วม ได้แก่

ละคร เป็นเรื่องสั้น ๆ โดยเขียนบทให้นักเรียนเตรียมการแสดงมาก่อน ซึ่งนักเรียนมักจะแสดงได้ดีและเพื่อนๆ ให้ความสนใจ จุดสำคัญอยู่ที่บทละครจะต้องสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่สัมพันธ์กับจุดประสงค์ได้ดี ไม่ควรมีฉากหลายฉากเกินไป และแต่ละฉากควรจะสั้นทั้งนี้เพื่อให้เล่นได้ง่าย ขวนคิดตามและไม่เสียเวลามาก

ละครวิทยุ นักเรียนสามารถแสดงได้ง่ายๆโดยใช้ฉากกันแล้วนักเรียนอ่านตามบทที่เตรียมไว้ ให้ได้อารมณ์ ความรู้สึกโดยไม่ต้องมีการแสดง

หุ่นกระบอก ใช้นักแสดงระดับประถมหรือเด็กมัธยม เล่นในเรื่องที่ตัวละครจะแสดงออกได้ยาก สามารถสร้างบทให้ซับซ้อนกว่าละครเพราะมีผู้พากย์ต่างหาก

2) กิจกรรมที่จำแนกเจตคติของนักเรียน (Value Classification) โดยหวังผลให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้สึกประหลาดใจ และตระหนักในความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่ม เช่น ผู้คิดเชื่อ-ผู้ไม่คิดเชื่อ ชาย-หญิง เป็นต้น วิธีทำกิจกรรมนี้ ได้แก่

การสำรวจความเห็น เป็นกิจกรรมที่ครูใช้ เพื่อให้นักเรียนได้รับรู้ความคิดของอีกฝ่าย (หญิง-ชาย) ซึ่งจะโยกคลอนความรู้สึกเดิมที่ตนเองยึดถืออยู่ได้ดี จากนั้นก็ใช้กระบวนการกลุ่มมาอภิปรายต่อให้ลึกซึ้ง

การออกแบบสอบถาม แบบสอบถามที่ออกแบบได้ดี จะทำให้เกิดความรู้สึกผิดคาดได้ว่า คนคิดแตกต่างกับคนอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างไร

การจัดลำดับความสำคัญ ทำให้นักเรียนเผชิญกับความรู้สึกขัดแย้งว่าจะให้ความสำคัญกับอะไรมากกว่า

กิจกรรมทั้ง 3 อย่าง ต้องอาศัยการตั้งคำถามที่กระตุ้นความรู้สึก เช่น ให้นักเรียนหาลักษณะของคนรักที่ต้องการ 5 ประการ จากนั้นให้นักเรียนคิดว่าหากคนรักที่พบมีคุณสมบัติเพียง 4 ประการจะตัดข้อใดออก ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนเหลือเพียง 2 ประการ นักเรียนก็จะอภิปรายจนเกิดความตระหนักว่าคุณสมบัติใดที่เป็นคุณค่าภายในของเรา

3) กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การได้วาทะ การต่อเรื่อง การแสดงบทบาทสมมติ การใช้จินตนาการ ฯลฯ หากจัดให้เข้ากับจุดประสงค์ที่กระตุ้นความรู้สึก และเหมาะสมกับนักเรียน ก็จะช่วยในขั้นตอนนี้ของการสร้างและเปลี่ยนแปลงเจตคติได้

1.2 การเปิดเผยตนเอง

เป็นการเปิดเผยความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มาจากประสบการณ์เดิม มีกิจกรรมย่อย ๆ หลายกิจกรรม ที่มักทำในกลุ่ม 2 คน กลุ่ม 3 คน หรือกลุ่มย่อยระดมสมอง 3-4 คน เพื่อให้ นักเรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่

- การระดมสมอง ทุกคนได้แสดงความเห็นโดยไม่มีการวิจารณ์ ครูต้องบอกนักเรียนว่าช่วงระดมสมองจะไม่มีมีการวิจารณ์ แต่การอภิปรายจะตามมาหลังจากทุกคนได้แสดงออกแล้ว

- การเขียนตอบในกระดาษ เหมาะสำหรับนักเรียนกลุ่มที่ไม่กล้าแสดงออกในการระดมสมอง วิธีการนี้ยังแบ่งได้ 2 ชนิด คือ ให้เจ้าตัวอ่านเอง หรือ สลับให้คนอื่นอ่าน วิธีหลังเหมาะกับเรื่องที่อ่อนไหวต่อการเปิดเผยทำให้นักเรียนอาย เช่น เรื่องเพศ หรือ ความเห็นที่ขัดแย้งกันและมีการแบ่งเป็นฝ่ายชัดเจน

- การสำรวจความเห็น เป็นรูปแบบง่าย ๆ ของการเปิดเผยตนเองว่าเห็นด้วยหรือไม่

2. กิจกรรมในขั้นตอนจัดระบบความคิดความเชื่อ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย 3 กิจกรรม เป็นขั้นตอนต่อเนื่องกัน

2.1 การอภิปราย อาจทำได้ทั้งในชั้นเรียน และโดยวิธีแบ่งกลุ่มย่อย วิธีแรกครูจะควบคุมประเด็นได้ดีกว่าแต่วิธีหลังนักเรียนได้แสดงออกมากกว่า ดังนั้นจึงควรให้แบ่งกลุ่มย่อยอภิปราย แล้วจึงช่วยกันหาข้อสรุปในกลุ่มใหญ่ อย่างไรก็ตามการอภิปราย แม้จะสนับสนุนให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น แต่ก็ต้องเคารพสิทธิของคนที่จะเลือกจะเป็นฝ่ายฟังเช่นกัน ในการอภิปรายข้อขัดแย้ง หากมีน้อยจะทำให้เจตคติที่เกิดขึ้นไม่ยั่งยืน ครูจึงควรกระตุ้นให้เกิดประเด็นขัดแย้ง โดยอาจเป็นฝ่ายตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นที่ต่างกัน และอภิปรายเพื่อให้ชัดเจน

การอภิปรายยังเป็นกิจกรรมสำคัญในการฝึกทักษะชีวิต ในด้านการคาดคะเนสถานการณ์ และการตัดสินใจ ซึ่งจะผสมผสานไปในประเด็นที่ครูตั้งขึ้นเพื่อให้นักเรียนคิด และตัดสินใจได้เอง

2.2 การสรุป ครูสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้สรุปแนวคิดที่ได้จากการทำกิจกรรม หากไม่ครอบคลุมครูจึงเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ การสรุปจะช่วยร้อยรัดเนื้อหาทั้ง 2 ขั้นตอนเข้าด้วยกัน และช่วยให้มีการจัดระบบความคิดความเชื่อที่ชัดเจน

2.3 การประยุกต์แนวคิด ครูอาจใช้เวลาช่วงท้ายชั่วโมง เพื่อให้นักเรียนได้ประยุกต์แนวคิด โดยการทำกิจกรรมที่ไม่ใช้เวลามาก เช่น เขียนคำขวัญ สรุปข้อความสำคัญ หรือออกแบบทดสอบ ซึ่งเท่ากับเป็นการประเมินการสอนไปด้วย หากไม่มีเวลาอาจมอบหมายให้นักเรียนทำเป็นกิจกรรมเสริม เช่น เขียนจดหมาย จัดบอร์ด คุยกับบิดามารดา ฯลฯ

- การสอนทักษะแบบมีส่วนร่วม

ทักษะ เป็นความสามารถที่คนเราไม่เคยมีมาก่อน แต่ได้เรียนรู้ฝึกฝนจนกระทั่งทำได้อย่างชำนาญ การสอนทักษะต่างๆ เช่น ทักษะการสื่อสารเป็นการสอนที่มุ่งเน้นในด้านทักษะพิสัย ซึ่งต้องอาศัยการสร้างให้เกิดความชัดเจนในตัวทักษะ ให้เห็นเป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติได้ง่ายและผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ใกล้เคียง เมื่อดูจากองค์ประกอบทั่วไปทั้ง 4 ประการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การสอนทักษะจึงควรมีลักษณะเฉพาะดังตาราง 7

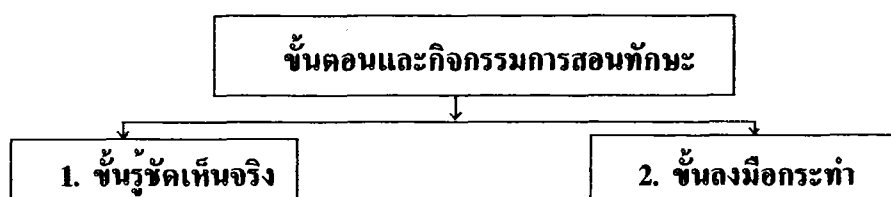
ตาราง 7 องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PL) และลักษณะเฉพาะของการสอนทักษะ

องค์ประกอบของ PL	ลักษณะเฉพาะของการสอนทักษะ
ประสบการณ์	อาศัยเหตุการณ์ที่ตรงกับชีวิตจริงในการเรียนรู้ทักษะ
การสะท้อนความคิด และ ถกเถียง	นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในการหา กฎเกณฑ์ วิเคราะห์ขั้นตอนในการฝึกทักษะและประเมินผล การฝึกทักษะนั้น ๆ
การสรุปความคิดรวบยอด	ได้ความคิดรวบยอดหลายขั้นตอนทั้งจากการฟังบรรยาย จากการสังเกต การสาธิต การประเมินผลในกลุ่ม และ การประเมินผลรวม
การทดลอง หรือประยุกต์ แนวคิด	นักเรียนได้มีโอกาสฝึกซ้ำๆ โดยการแสดงบทบาทสมมติ ตามสถานการณ์ต่าง ๆ

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัว
แห่งประเทศไทย. 2539 : 18.

- ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนทักษะ

ด้วยเหตุที่ทักษะเป็นความสามารถที่คนเราไม่เคยมีมาก่อน แต่ได้เรียนรู้จนกระทั่งทำได้อย่างชำนาญ ดังนั้น การสอนทักษะจึงต้องมี 2 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นรู้ชัดเห็นจริง เป็นขั้นตอนที่มุ่งให้นักเรียนรับรู้วาทักษะเหล่านั้นมีความสำคัญ และฝึกฝนให้ทำเป็นหรือทำได้อย่างไร และ 2) ขั้นลงมือกระทำ เป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติตามที่ได้เรียนรู้มาจากขั้นตอนแรก ดังแสดงในภาพประกอบ 6

- บรรยายนำ	- ฝึกปฏิบัติ
- กรณีศึกษา สถานการณ์จำลอง	- ประเมินการฝึก
- วิเคราะห์ขั้นตอน / องค์ประกอบของทักษะ	

ภาพประกอบ 6 ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนทักษะ

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. 2539 : 19.

ในขั้นรู้ชัดเห็นจริง ครูใช้การบรรยายนำประกอบกับการยกตัวอย่าง และให้นักเรียนร่วมอภิปรายถึงความสำคัญ และ วิธีการฝึกทักษะนั้นๆ จากนั้นจะใช้สถานการณ์จำลองให้นักเรียนคิดใช้ทักษะดังกล่าว หรือ ใช้การสาธิต ซึ่งอาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้ การสาธิตจะช่วยให้นักเรียนเห็นจริงเป็นลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน จากนั้นให้นักเรียนจัดกลุ่มย่อย หรือกลุ่มระดมสมองเพื่อหากฎเกณฑ์

สำหรับขั้นลงมือกระทำ เป็นการให้นักเรียนฝึกใช้ทักษะโดยการใช้บทบาทสมมติ (Role Play) หรือ การซ้อมบท (Rehearsal Play) เป็นกิจกรรมหลัก และมีการฝึกซ้ำโดยผลัดกันแสดงบทบาทจนชำนาญ ดังนั้น การสอนครูต้องใช้สถานการณ์จำลองและการสาธิต เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมและปฏิบัติจริงในการฝึกบทบาทสมมติ การซ้อมบทและการประเมินผลการฝึกได้

ในการสอนทักษะการสื่อสาร โดยเฉพาะทักษะการปฏิเสธ หรือการสอนทักษะการเตือนก็ตาม มักมีปัญหว่าสถานการณ์ที่นำมาสอนนั้น จริงๆ แล้วนักเรียนไม่คิดที่จะปฏิเสธ ทำให้การฝึกเป็นไปอย่างแกนๆ หรือไม่สมจริง ปัญหาเช่นนี้มีข้อคิด 2 ประการคือ

1) การที่คนเราจะปฏิเสธสิ่งใด แสดงว่าเรามีเจตคติในเรื่องนั้น และได้ตัดสินใจไปอย่างชัดเจนไปแล้ว เพียงแต่ยังขาดทักษะที่จะปฏิเสธให้ได้ผลโดยไม่ทำลายสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน ดังนั้นในการสอนจึงจำเป็นต้องสอนเจตคติและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้อง นำมาก่อนการสอนทักษะการปฏิเสธ การปฏิเสธอย่างแท้จริงจึงจะเกิดขึ้น

2) ในขั้นตอนนำเข้าสู่บทเรียน หรือบรรยายสั้นๆ ครูพบทวนการเรียนรู้ในช่วงที่ผ่านมา เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ตรงกันว่า พฤติกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่นักเรียนคิดที่จะปฏิเสธ

- กิจกรรมที่ใช้ในการสอนทักษะ

ขั้นรู้ชัดเห็นจริง กิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่

1. การบรรยายนำ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนให้เกิดความน่าสนใจ และให้ข้อมูล หรือความรู้ที่จำเป็น ควรเป็นการใช้เวลาที่สั้นและดึงการมีส่วนร่วมจากนักเรียน เช่น การตั้งคำถาม หรือยกตัวอย่างที่ใกล้ตัวแล้วให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นประโยชน์การปฏิเสธ การเตือน

2. ประสบการณ์การใช้ทักษะ แบ่งได้เป็น 3 ชนิด

2.1 กรณีศึกษา คือ ครูตั้งเป็นโจทย์ให้นักเรียนคิดและแสดงความคิดเห็นว่าจะทำอย่างไรกับกรณีศึกษา

2.2 สถานการณ์จำลอง คือ ครูกำหนดโจทย์เป็นสถานการณ์จำลอง แล้วนำไปแสดงโดยครูสมมติตนเองเป็นบุคคลตามโจทย์และแสดงการสนทนาตอบโต้กับนักเรียนทั้งห้อง ซึ่งสมมติเป็นคู่สนทนา หรือ ให้นักเรียนจับคู่สนทนากันเอง

จุดสำคัญของการเรียนรู้อยู่ที่การอภิปรายและสอนประกอบสถานการณ์จำลอง

2.3 การสาธิต โดยแสดงบทบาทสมมติ มักให้นักเรียนมีส่วนร่วมเป็นคู่สนทนา คนใดคนหนึ่งหรือเป็นทั้งสองคน โดยครูจะชักซ้อมบทกับนักเรียนที่ขึ้นมาร่วมสาธิตก่อน หลังจากนั้นครูจะนำบทสนทนา (Dialog) ขึ้นกระดานหรือแผ่นใสเพื่ออภิปรายและสอนประกอบบทสนทนานั้น

3. การอภิปรายในกลุ่มเล็ก เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์จากสถานการณ์จำลอง หรือจากการสาธิต เพื่อให้เข้าใจชัดเจนถึงขั้นตอนและวิธีการในแต่ละขั้นตอน

ขั้นลงมือกระทำ กิจกรรมการเรียนการสอน แบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. การฝึกปฏิบัติ ทำได้โดยการฝึกบทบาทสมมติ และการฝึกซ้อมบท

1.1 การฝึกบทบาทสมมติ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการฝึกทักษะโดยสมมติตัว

ละครและสถานการณ์ขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนสมมติตัวเองเป็นตัวละครตามโจทย์ ดังนั้น ต้องกำหนดโจทย์ให้ชัดเจน คือ สถานการณ์ บทบาทของตัวละคร 2 ฝ่าย และ บทบาทของผู้สังเกตการณ์

การฝึกบทบาทสมมติอาจแบ่งกลุ่ม เป็นกลุ่ม 2-3 คน หรือกลุ่มย่อย 5 - 6 คน ยิ่งกลุ่มมี
คนมากขึ้นก็จะมีการเรียนรู้กันเองมากขึ้นจากการอภิปรายกลุ่ม แต่จะใช้เวลามากกว่าจะฝึกได้ทั่วถึง

1.2 การฝึกซ้อมบท เป็นการให้นักเรียนฝึกเป็นตัวของตัวเองในสถานการณ์
ที่เป็นที่ทราบกันว่าเกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียน (ผู้ฝึก) และเพื่อนๆ ได้ช่วยกันดูว่า
มีการใช้ทักษะอย่างไร

การฝึกบทบาทสมมติ และการฝึกซ้อมบท มีความแตกต่างกัน คือ

- การฝึกบทบาทสมมติจะตั้งโจทย์โดยการ " สมมติ " ทั้งสถานการณ์และตัว
ละครที่ให้นักเรียนแสดง โจทย์มักขึ้นต้นด้วยคำว่า

"สมมติให้นักเรียนเป็นสมศักดิ์และมาลี"

ขณะที่การฝึกซ้อม ให้นักเรียนเล่นเป็นตัวนักเรียนเอง เมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์
ต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนสามารถพูด หรือกระทำตามที่ต้องการโดยไม่ต้องสมมติตนเอง โจทย์มักจะขึ้นต้น
ด้วยคำว่า

"หากนักเรียน"

การฝึกซ้อมบท เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการฝึกทักษะการปฏิบัติ ในสถานการณ์
ที่นักเรียนพบได้เสมอๆ และสถานการณ์ไม่ซับซ้อน ซึ่งสามารถฝึกได้ง่ายโดยให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่ม
2-3 คน ขณะที่การฝึกบทบาทสมมติเป็นการฝึกในสถานการณ์ซับซ้อนกว่า เป็นเหตุการณ์ที่อาจเกิด
ขึ้นไม่บ่อยก็ได้ แต่มีความสำคัญที่นักเรียนฝึกหาทางออก โดยมากมักจะฝึกในกลุ่มย่อย หรือหน้าชั้น

2. การประเมินการฝึก เป็นการช่วยกันสะท้อนความคิดว่า สิ่งที่คุณฝึกทักษะได้ทำไป
นั้น ตรงตามขั้นตอนที่ควรจะเป็นหรือไม่ การประเมินการฝึกสามารถทำได้โดยให้นักเรียนประเมินกัน
เองในกลุ่ม หรือ ครูกับนักเรียนช่วยกันประเมินในชั้นเรียน หรือ ทั้ง 2 แบบ

2.1 ในกรณีที่ให้นักเรียนประเมินกันเอง ครูควรกำหนดในใบงานให้ชัดเจนว่าจะ
ประเมินอย่างไร เช่น

"หลังการฝึก ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายว่า ผู้ที่แสดงเป็นมาลีทำได้ตาม
ขั้นตอนหรือไม่ สมศักดิ์ตอบสนองอย่างไร ขั้นตอนไหนที่มีความยุ่งยากในการฝึกและในชีวิต
จริงจะนำทักษะนี้ไปใช้ได้หรือไม่เพียงใด"

2.2 ในกรณีที่ครูช่วยประเมิน ครูอาจสุ่มให้ผู้ฝึกออกมาแสดงหน้าชั้น ครูช่วย
วิจารณ์ประกอบการขอความคิดเห็นจากนักเรียนในชั้น หรือครูอาจใช้วิธีสัมภาษณ์หรือให้สมาชิกกลุ่ม
เล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้น แล้วครูให้ข้อเสนอแนะ

แนวคิดเรื่องวิธีการทางสุศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต

จากแนวคิดการสอนทักษะชีวิตและการเสริมสร้างทักษะชีวิตจึงพอสรุปได้ว่า การสอนทักษะชีวิตหรือการเสริมสร้างทักษะชีวิต หมายถึง การกระทำหรือการจัดสถานการณ์หรือ กิจกรรมให้บุคคล ได้มีการเรียนรู้ ผักผ่อน ในการใช้ทักษะชีวิตเพื่อเกิดทักษะความชำนาญ สามารถนำไปแก้ปัญหาใน สถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดการมีสุขภาพและพัฒนาการที่ดี ดังนั้น การเลือกวิธีการทางสุศึกษา เพื่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญ

วิธีการทางสุศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต คือ การนำวิธีการและเทคนิคต่างๆ มาใช้ เพื่อให้เกิดผลต่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตแต่ละอย่างให้ได้ผล จำเป็นต้องเข้าใจถึงลักษณะของแต่ละ วิธี ประโยชน์และข้อจำกัดการใช้ วิธีการทางสุศึกษาเพื่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตที่นำมาใช้ในการวิจัย ครั้งนี้มีดังนี้

1. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion)

การอภิปรายกลุ่ม เป็นกลวิธีทางสุศึกษา ที่ใช้ได้ผลมากสำหรับการเรียนเป็นกลุ่มและสร้าง แรงจูงใจในระยะยาว เป็นการพัฒนาการตัดสินใจโดยใช้บรรทัดฐานของกลุ่ม (ธนวรรณ อัมสมบุญ. 2536 : 104)

สุริย์ จันทรโมลี (2527 : 100-102) ได้ให้ความหมาย การอภิปรายกลุ่ม ว่า คือ การ ประชุมพิจารณาหรืออภิปรายกันระหว่างบุคคล ซึ่งประกอบด้วยผู้นำกลุ่มอภิปรายและสมาชิกจำนวน ตั้งแต่ 6 - 20 คน ร่วมอภิปรายกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่ผู้เข้าประชุมสนใจร่วมกัน หรือ มีผล ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งการอภิปรายกลุ่มเป็นวิธีการที่นำมาใช้อย่างมากในการให้สุศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมาย ต่างๆ ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ ได้เข้าใจ ตนเอง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และสมาชิกต่าง ให้ความร่วมมือในการช่วยกันแก้ปัญหา นอกจากนี้ การอภิปรายกลุ่มช่วยฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ปรับ ตัวเข้ากับคนอื่น เข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ฝึกฝนการสะท้อนความคิดในการแก้ปัญหาร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยให้สมาชิกได้ใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ อิทธิพลของกลุ่มมีส่วนช่วยให้สมาชิกเกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ การตัดสินใจด้วยการยอมรับและสมัครใจ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมสุขภาพที่ถาวรต่อไป ซึ่งสรุปแล้วการอภิปรายกลุ่ม มีวัตถุประสงค์คือ

1. ให้สมาชิกในกลุ่มทราบเรื่องราว และสนใจปัญหาของกลุ่ม
2. ให้สมาชิกแต่ละคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเองโดยเสรี
3. พิจารณาเรื่องราวที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มนั้น
4. พัฒนาสมาชิกของกลุ่ม ให้มีลักษณะการเป็นผู้นำในด้านการอภิปราย

5. เสริมสร้างระบบการประชุมกลุ่มในหมู่คณะหรือในองค์กร และส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกด้วยกัน

6. รวบรวมความคิดอ่านของบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม

7. สำรวจปัญหาต่างๆ

8. แก้ปัญหาได้ปัญหาหนึ่งโดยอาศัยความคิดจากคนหลายๆ คน

9. ตกลงกันในการวางแผนดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

สำหรับคุณค่าของการอภิปรายนั้น นับว่าให้คุณค่าแก่ผู้เรียนทุกด้าน คือ พัฒนาด้านความรู้ ด้านเจตคติและด้านทักษะการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุปคุณค่าได้ดังนี้ (สิริวรรณ ศรีพหลและพันทิพา อุทัยสุข. 2529 : 91-92)

1. ด้านความรู้

1.1 ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ของตน ในระหว่างที่เข้าร่วมอภิปราย กล่าวคือ สามารถแสดงความคิด ข้อโต้แย้ง หรือ ข้อเสนอสนับสนุนได้ เมื่อรู้ข้อเท็จจริง หรือ มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความรู้ให้แก่ผู้เรียน นอกจากการได้เรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ผู้เรียนยังได้รับความรู้ในด้านวิชาการ จากการอภิปรายของสมาชิกในกลุ่ม หรือ จากการเสนอข้อสรุปของกลุ่มอื่นๆ อีกด้วย

1.2 ผู้เรียนสามารถรวบรวมและจัดลำดับความรู้ของตนเองก่อนจะอภิปราย ผู้เรียนจะต้องรวบรวมและจัดลำดับความรู้ของตนให้เป็นหมวดหมู่ หรือ เป็นเหตุเป็นผลเพื่อนำมาเสนอแก่กลุ่ม

2. ด้านเจตคติ

2.1 พัฒนาค่านิยมด้านประชาธิปไตย คือ นำเอากลไกของกระบวนการประชาธิปไตยมาใช้เป็นส่วนใหญ่ เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และการยอมรับมติของกลุ่ม เป็นต้น ด้วยวิธีดังกล่าวทำให้ผู้เรียนรับเอาค่านิยมทางด้านประชาธิปไตยไป ด้วยเกิดความสำนึกและเห็นคุณค่าของความเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

2.2 พัฒนาค่านิยมด้านอื่นๆ ขณะที่ทำการอภิปรายนั้น ผู้อภิปรายคนอื่นๆ ย่อมแสดงเจตคติและค่านิยมต่างๆ กันออกไป เจตคติและค่านิยมเหล่านี้อาจแตกต่างจากของตนเอง ทำให้เกิดการยอมรับ หรือ คล้อยตาม ถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

3. ด้านทักษะการเรียนรู้ มีอยู่หลายประการ ซึ่งการสอนด้วยวิธีการอภิปรายจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับ คือ

3.1 ทักษะของกระบวนการในการคิด การอภิปรายเป็นกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนเกี่ยวกับกระบวนการของการใช้ความคิด คือ คิดในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล คิดในเชิงเปรียบเทียบ คิดอย่างมีลำดับ คิดอย่างแยกแยะและคิดอย่างมีเหตุผล

3.2 ทักษะในการทำงานร่วมกับกลุ่ม การอภิปรายจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะการทำงานเป็นกลุ่ม ตั้งแต่การวางแผนการอภิปราย การดำเนินการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็น การทำงานในลักษณะนี้ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มอีกด้วย

3.3 ทักษะในการพูดและการแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมอภิปรายนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการพูดอย่างถูกต้อง พูดอย่างมีเหตุผล พูดชัดเจน พูดตรงประเด็น เป็นต้น ทักษะดังกล่าว จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นนักพูดที่มีประสิทธิภาพในโอกาสต่อไป

จากกลไกการเรียนรู้ที่เกิดจากวิธีการสอน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีผลประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงนำวิธีการสอนแบบอภิปรายกลุ่มมาใช้ในการสอนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทักษะชีวิตด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียน

2. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play)

การแสดงบทบาทสมมติ คือ "การแสดงออก" โดยธรรมชาติและซึ่งมิได้มีการซ้อมการเตรียมมาก่อนเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ขัดแย้งกันระหว่างบุคคล ซึ่งมีผู้แสดงสองคนหรือมากกว่าแสดงบทบาทในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ และ มีความมุ่งหมายเพื่อให้กลุ่ม ได้พิจารณาวิเคราะห์บทบาทนั้น ๆ (ชอบ สือ. 2533 : 59-73) หรือ อาจกล่าวได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือในการให้การศึกษาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเสนอเรื่องราวของกลุ่มที่จะแสดงบทบาทสมมติ หรือ แสดงให้ผู้เรียนได้เข้าใจ มองเห็นภาพจนพฤติกรรมของคน สภาพปัญหา สังคม มนุษย์สัมพันธ์ บทบาท แนวคิด ความขัดแย้งระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่า ช่วยให้เกิดความเข้าใจตัวเองและผู้อื่น (สุริย จันทรโมลี. 2527 : 157) และบทบาทสมมติเป็นวิธีการที่มีการกำหนดสถานการณ์โดยครู เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดงออกทั้งคำพูดและท่าทาง ตามลักษณะนิสัยของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์สมมตินั้น โดยไม่มีการฝึกซ้อมมาก่อน และถือเอาการแสดงออกทั้งความรู้สึกละพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปราย เพื่อการเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมการแสดงออกของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูสามารถนำบทบาทสมมติไปช่วยผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ได้หลายด้านดังนี้ คือ (ทิสนา แชนมณีและคณะ. 2529 : 42 -43)

1. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าพฤติกรรมมีสาเหตุ การทำให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่าง ๆ ที่ถูกจำกัดอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสาเหตุต่าง ๆ ที่ผลักดันให้คน ต้องแสดงพฤติกรรมใด ๆ ออกไป ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ผู้เรียนไม่ด่วนตัดสินใจอะไรง่าย ๆ ก่อนที่จะพิจารณาถึงสาเหตุ นอกจากนั้น ยังจะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวทางในการแก้ปัญหาให้ตรงจุดอีกด้วย

2. ช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การที่ผู้เรียนได้สวมบทบาทของผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ว่า ผู้อื่นมีความคิดและความรู้สึกอย่างไร ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

3. ช่วยลดความรู้สึกตึงเครียดของผู้เรียน ในบางครั้งผู้เรียนอาจจะมีความรู้สึกรุนแรงในใจ หลายประการที่ไม่สามารถจะแสดงออกมาได้ ครูอาจใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือ ในการให้ผู้เรียนระบายความรู้สึกนั้นๆ ออกมา เป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของผู้เรียนลงได้บ้าง

4. ช่วยให้ผู้เรียนรู้ความต้องการของผู้เรียน ในกรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถจะบอกความต้องการของคนออกมาได้ ครูอาจจะจัดบทบาทสมมติให้ผู้เรียนได้แสดง ซึ่งผู้เรียนอาจจะเปิดเผยความต้องการของคนออกมาโดยไม่รู้ตัว

5. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่น โดยใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้นและพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง สิ่งนี้นับว่าเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามทางจิตใจ อันจะช่วยให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข และสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสสำรวจค่านิยมของคน และหาหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของคน ในขณะที่ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติอยู่นั้น ผู้เรียนจะมีพฤติกรรมการตัดสินใจที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมของคน การที่มีโอกาสได้แสดง อภิปราย และวิเคราะห์ค่านิยมเหล่านั้น จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น

7. ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามัคคีในกลุ่มให้ดีขึ้น ในการทำงานร่วมกันสมาชิกในกลุ่มมักจะมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่เนืองๆ ความขัดแย้งนี้ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันและเกิดความแตกแยกกันในหมู่คณะ วิธีการบทบาทสมมติสามารถนำมาใช้ทำให้คนในกลุ่มเกิดความเข้าใจ และมีความสามัคคีปรองดองกัน

8. ช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังนั้นการเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนให้เหมาะสมในสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็น บทบาทสมมติจะช่วยให้การเรียนรู้นี้เป็นจริงและสนุกมากยิ่งขึ้น

9. ช่วยให้นักเรียนฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ บทบาทสมมติแทบทุกบทบาทมักจะมีสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งแฝงอยู่ ผู้แสดงจะใช้วิจารณญาณและไหวพริบในการแก้ปัญหา จึงนับว่าวิธีการนี้ช่วยฝึกเรื่องการแก้ปัญหาและการตัดสินใจได้อย่างดี

10. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และฝึกการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสม ในหลายๆ บทบาท เพราะคน ๆ หนึ่งมักจะมีหลายบทบาทในชีวิตจริง เช่น เป็นพี่ เป็นลูก เป็นหลาน เป็นนักเรียน เป็นหัวหน้าชั้น เป็นต้น ผู้เรียนควรมีโอกาสฝึกฝนบทบาทต่างๆ เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่ถูกต้อง

เหมาะสมในสถานการณ์แต่ละอย่าง

11. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอน "รู้สึก คิด กระทำ" โดยปกติเมื่อผู้เรียนเผชิญปัญหา ก็จะเกิด "รู้สึก" แล้วจะ "กระทำ" ไปตามความรู้สึกนั้นทันทีแล้วจึงจะทวนกลับมา "คิด" หาวิธีที่ดีกว่า จึงเท่ากับขั้นตอน "รู้สึก กระทำ คิด" แต่การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยเปลี่ยนให้ผู้เรียนทำตามขั้นตอนที่ดีกว่า คือ "รู้สึก คิด กระทำ" แทน

วิธีการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ ผู้วิจัยนำมาใช้ในการฝึกทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ โดยเน้นให้นักเรียนแสดงความรู้สึกตามเจตนาของตนเองและผู้อื่น

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศในวัยรุ่น (Sexual Behavior)

พฤติกรรมทางเพศของมนุษย์โดยทั่วไปแล้วจะครอบคลุมทั้งพฤติกรรมที่อยู่ภายใน เป็นกระบวนการทางสมอง เช่น การคิด การตัดสินใจ การตีความหมาย เป็นต้น และพฤติกรรมที่แสดงออกภายนอก คือ พฤติกรรมที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า (ชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์และคณะ. 2534 : 70)

คำจำกัดความ คำว่า " วัยรุ่น" องค์การอนามัยโลก (WHO. 1994 : 7-8) ได้กำหนดความหมายกว้างๆ ของวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายในลักษณะที่พร้อมจะมีเพศสัมพันธ์ได้
2. เป็นระยะที่มีการพัฒนาทางจิตใจจากความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่
3. เป็นระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ต้องพึ่งพาครอบครัว ไปสู่การพึ่งพาตนเอง

วัยรุ่นครอบคลุมอายุโดยประมาณเด็กหญิงอายุ 10-20 ปี เด็กชายอายุ 12-22 ปี

เนื่องจากช่วงวัยดังกล่าวค่อนข้างยาว ทางกรมแพทย์และจิตวิทยาพัฒนาการ จึงแบ่งช่วงดังกล่าวออกเป็น 2 - 3 ระยะ (แล้วแต่หลักเกณฑ์ของผู้เชี่ยวชาญ) เนื่องจากระยะต้นกับระยะปลายของวัยเด็ก มักจะมีการเจริญเติบโตทั้งทางกายและจิตใจ อารมณ์ แตกต่างกันมาก ในที่นี้จะแบ่งเป็น 3 ระยะคือ

วัยรุ่นตอนต้น เด็กหญิงอยู่ในช่วงอายุ 10 - 14 ปี เด็กชายอยู่ในช่วงอายุ 12 - 16 ปี ในระยะนี้มีการเปลี่ยนแปลง คือ

1. มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายอย่างรวดเร็ว เช่น เด็กหญิงจะมีเต้านมใหญ่ขึ้น มีประจำเดือน มีการสร้างฮอร์โมนเอสโตรเจนและโปรเจสเตอโรน มีขนตามรักแร้และอวัยวะเพศภายนอก
2. มีรูปร่างสูงใหญ่ขึ้น
3. ค่อนข้างหลงตัวเอง
4. มีความเพ้อฝัน
5. มีความอิสระ แต่ยังต้องพึ่งพ่อแม่ ยังสนใจเพศเดียวกัน

วัยรุ่นตอนกลาง เด็กหญิงอยู่ในช่วงอายุ 15 - 18 ปี เด็กชายในช่วงอายุ 16 - 20 ปี
 ในระยะนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ

1. เป็นระยะที่คือร้อน โมโหง่าย มักมีความขัดแย้งกับพ่อแม่สูง
2. เพื่อนมีอิทธิพลสูง
3. เริ่มสนใจเพศตรงข้าม
4. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเริ่มสมบูรณ์เต็มที่
5. เป็นระยะที่เริ่มทดลองเกี่ยวกับเพศ ซึ่งถ้าขาดความรู้และการป้องกันจะก่อให้เกิดปัญหา

ตั้งครรภ์ที่ไม่พึงปรารถนาในเด็กหญิง หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์รวมทั้งโรคเอดส์ได้ ทั้งในเด็กหญิง
 และเด็กชาย

6. ยังคงมีความคิดเพ้อฝัน

วัยรุ่นตอนกลางจึงพบว่ามักมีปัญหามากที่สุด

วัยรุ่นตอนปลาย เด็กหญิงอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 18-20 ปี เด็กชายอยู่ในช่วง 20-22 ปี
 เป็นระยะที่เจริญเติบโตเข้าสู่ผู้ใหญ่เต็มที่ ดังนั้นระยะนี้จึงมีลักษณะ

1. รู้จักบทบาทของเพศตนเองเต็มที่
2. มีความเป็นอิสระเต็มที่ในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ
3. ค่อนข้างยอมรับการให้คำแนะนำได้ง่ายกว่าวัยอื่นๆ
4. ให้ความสนใจต่อคำแนะนำต่างๆ รวมทั้งเรื่องการป้องกันปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ที่

ไม่เหมาะสม

เด็กชายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น จะมีลักษณะทางเพศทุติยภูมิ (Secondary Sex Characteristics) เกิดขึ้น ซึ่งสรีระวิทยาของระบบสืบพันธุ์ชายเกิดขึ้นโดยการทำงานของอัณฑะ (Testis) ซึ่งเป็นต่อมเพศ และเป็นอวัยวะที่สำคัญที่สุดในระบบสืบพันธุ์ชาย ทำงานโดยความควบคุมของต่อมใต้สมอง โกลนาโดโทรฟิน (Gonadotrophins) อัณฑะมีหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ

1. สร้างเซลล์สืบพันธุ์ ได้แก่ สเปิร์ม
2. สร้างฮอร์โมนเพศชาย ได้แก่ แอนโดรเจน ซึ่งฮอร์โมนเพศชายที่สำคัญที่สุด คือ

เทสโตสเตอโรน (Testosterone)

ผลการทำงานทางสรีระวิทยาของเทสโตสเตอโรนในระบบสืบพันธุ์ของเพศชาย คือ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นจะกระตุ้นการเจริญเติบโตและพัฒนาการของอวัยวะภายนอก ได้แก่ องคชาติ ถุงอัณฑะ ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการกระทำทางเพศ อวัยวะเพศทุติยภูมิ ได้แก่ ท่อเก็บสเปิร์ม เซมินอลเวสซิเคิล (Seminal Vesicle) ต่อมลูกหมากและบาร์โบยูโรทาล แกรนด์ (Bulbourethral Gland) ซึ่งทำหน้าที่เป็นท่อทางผ่านและหลั่งสารจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสเปิร์ม เพื่อการปฏิสนธิต่อไป แต่สิ่งที่จะปรากฏให้เห็นก่อนคือ อวัยวะเพศมีขนาดใหญ่โตขึ้น ต่อมาจะมีการเจริญเติบโตของเต้านม ขนบริเวณ

อวัยวะเพศ ขนรักแร้ หนวดเครา การเปลี่ยนแปลงของเสียง และต่อมาคือการหลั่งน้ำกามครั้งแรก (First Ejaculation) ซึ่งปกติจะเกิดหลังการเจริญของอวัยวะเพศประมาณ 1 ปี แต่ในน้ำกามนี้จะยังไม่มีตัวอสุจิที่สามารถทำให้เกิดการตั้งครรภ์ได้ จนกว่าเด็กจะอายุประมาณ 15 - 16 ปีขึ้นไป

ผลต่อระบบอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น คือ

1. ในระยะวัยเจริญพันธุ์เทสโตสเทอโรนจะกระตุ้นร่างกายให้มีการเจริญเติบโต ทำให้มีการสะสมไนโตรเจน (Nitrogen Retention) คือ การสร้างโปรตีนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะส่วนที่เป็นกล้ามเนื้อ
2. กระตุ้นการสร้างกระดูก (Bone Formation) แต่เร่งการปิดของอีพิฟิซิส (Epiphysis) และทำให้มีลักษณะการเจริญของกระดูกเป็นแบบเพศชาย คือ อกผาย ไหล่ผึ่งและกว้าง สะโพกแคบ เป็นต้น
3. กระตุ้นการเจริญของกล่องเสียงและเส้นเสียง (Vocal Cord) จะหนาขึ้นทำให้เพศชายมีเสียงทุ้มต่ำ
4. กระตุ้นการเจริญของขนต่างๆ เช่น หนวด เครา ขนรักแร้และขนบริเวณหัวเหน่า ทำให้มีขนมากขึ้น
5. กระตุ้นการเจริญและการหลั่งของต่อมไขมันต่างๆ (Sebaceous Gland) ทำให้มีโอกาสเกิดสิว (Acne) ได้ง่าย
6. ออกฤทธิ์ที่ระบบประสาทส่วนกลาง กระตุ้นให้เกิดความสนใจเพศตรงข้าม และให้ความต้องการทางเพศ (Libido Sex Desire) นอกจากนี้ ยังกระตุ้นพฤติกรรมก้าวร้าว (Aggressive War-Like Behavior) ทำให้ชอบทะเลาะวิวาทกันเสมอและมักกล้าบ้าบิ่น
7. กระตุ้นการสร้างเม็ดเลือด (Erythropoiesis)

รูปแบบการทำงานของอวัยวะสืบพันธุ์เพศชาย เป็นแบบการทำงานที่ต่อเนื่องมาตลอด โดยเริ่มตั้งแต่อายุย่างเข้าสู่วัยรุ่น ทำให้เพศชายมีความสามารถสืบพันธุ์ได้อย่างสม่ำเสมอจนตลอดชีวิต (เพ็ญโฉม ฝั่งวิชา. 2532 : 53-62)

สำหรับวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเพศ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายพร้อมทั้งวุฒิภาวะทางเพศ (Sexual Maturation) ตลอดจนถึงความต้องการทางเพศด้วย ไบรน์อันและฟิชเชอร์ (Byrne and Fisher. 1983 : 59-60) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นที่เรียกว่า **ทฤษฎีกลไกทางเพศของวัยรุ่น (Sexual Theory System)** ไว้ว่า การแสดงออกทางเพศถูกควบคุมด้วยกลไกเชิงสมมติ เรียกว่า โครงสร้างการรับรู้ (Cognitive Structure) ซึ่งเปรียบเหมือนแหล่งเก็บความรู้สึก ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โครงสร้างการรับรู้นี้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางเพศทั้งหมดซึ่งพัฒนามาจากตัวป้อน 4 ขั้นตอน คือ

1. มาตรฐานของพ่อแม่ (Parental Standard) อิทธิพลการเลี้ยงดู ค่านิยมของพ่อ-แม่ จะตกค้างอยู่ในและก่อตัวเป็นหลักการในโครงสร้างการรับรู้

2. บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) เป็นกฎเกณฑ์ของสังคม เด็กไม่ได้เรียนรู้จากพ่อแม่อย่างเดียว แต่เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน องค์กรวัฒนธรรม ชุมชนสื่อมวลชน ฯลฯ

3. วุฒิภาวะ (Maturation) กระบวนการเติบโตทางร่างกาย สติปัญญา บุคลิกภาพ ภาวะจิตใจ อารมณ์ ฯลฯ

4. ประสบการณ์ทางเพศในอดีต (Previous Sexual Experience) เป็นสิ่งที่ตกค้างอยู่ในโครงสร้างการรับรู้ ก่อตัวเป็นหลักปฏิบัติแห่งความประพฤติ (Code of Conduct) ซึ่งจะกำหนดว่าจะรับรู้และจดจำเป็นหลักการในการประพฤติทางเพศ

ในโครงสร้างการรับรู้ถูกอิทธิพลจากสิ่งที่เรียกว่า เครื่องกระตุ้นทางเพศ (Sexual Stimulus Cues) ซึ่งไบรอันและฟิชเชอร์ แบ่งประเภทของสิ่งกระตุ้นทางเพศออกเป็น 4 อย่าง คือ

1. อิทธิพลเนื่องมาจากฮอร์โมนในแต่ละบุคคล
2. อิทธิพลอันเนื่องมาจาก ระบบประสาทส่วนกลางและส่วนที่เป็นอิสระ
3. การกระตุ้นที่มีบุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เช่น ภาพยนตร์โป๊ คู่รัก การกอดจูบ เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ฯลฯ
4. อิทธิพลจากตัวแปรภายนอก หรือสิ่งแวดล้อม เช่น ยา เครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ฯลฯ

จากทฤษฎีนี้ จะเห็นว่าการเรียนรู้เรื่องเพศเริ่มตั้งแต่เป็นทารกและเด็ก ถ้าหากมีการฝึกฝนอบรมเรื่องเพศถูกจังหวะเวลาและถูกต้องจะทำให้เด็กมีโครงสร้างการรับรู้ที่ดีและส่งผลให้มีพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมด้วย

นโยบายและแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ของชาติและกระทรวงศึกษาธิการ (คณะกรรมการการศึกษาเพื่อควบคุมป้องกันเอดส์และสำนักงานกิจการพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 48-49) มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. การกำหนดแผนงานป้องกันด้านพฤติกรรมสังคม ในแผนปฏิบัติการควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ

จากผลการดำเนินงานรณรงค์ป้องกันเอดส์ที่ผ่านมาโดยภาพรวม ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องเอดส์ดีขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยง จึงเป็นสาเหตุที่ยังคงทำให้มีการติดเชื้อเอดส์เพิ่มขึ้น เนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งยังไม่ตระหนักถึงปัญหาการแพร่ระบาดของเอดส์ การกำหนดแผนงานป้องกันด้านพฤติกรรมสังคมได้เพิ่มการเสริมสร้างค่านิยมและเจตคติ ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยการใช้ทักษะในการสื่อสารให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย จึงมีความสำคัญยิ่งในแผนปฏิบัติการควบคุมเอดส์แห่งชาติ

2 แนวทาง / มาตรการในแผนงานป้องกันด้านพฤติกรรมสังคมของกลุ่มเยาวชน

2.1 พัฒนาหลักสูตรชีวิตครอบครัวศึกษา และเพศศึกษาที่เหมาะสมกับ อายุ เพศ กระแสสังคม ตลอดจนลักษณะเฉพาะในพื้นที่

2.2 เน้นกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการอบรม กระบวนการกลุ่มและแกนนำ เพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อให้เยาวชนทั้งชายและหญิงในและนอกระบบโรงเรียน ตระหนักในพฤติกรรมที่เสี่ยงและเข้าใจพฤติกรรมของอีกฝ่าย

2.3 พัฒนาทักษะ ประสพการณ์ชีวิต เช่น ทักษะการวิเคราะห์สถานการณ์ และพฤติกรรมที่อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมและทักษะการปฏิเสธ เป็นต้น

2.4 ให้เยาวชนมีการเรียนรู้ เข้าใจธรรมชาติของร่างกายและเพศศึกษาและรู้จักวิธีการแก้ปัญหาเมื่อมีความกดดันทางเพศ เพื่อสามารถเลือกการแสดงออกทางเพศได้อย่างเหมาะสม

2.5 ส่งเสริมกิจกรรมนอกหลักสูตรที่พัฒนาคุณค่าของตนเอง รวมทั้งให้รู้จักตนเองและรู้จักดูแลตนเองทั้งทางด้านสุขภาพและจิตใจ โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดตั้งชมรม การอบรมเข้มแบบเข้าค่าย และกิจกรรมรณรงค์ในวันสำคัญ เป็นต้น

2.6 ให้มีมาตรการเร่งด่วนในการไม่ให้มีสื่อลามกทางกามารมณ์ และแหล่งมั่วสุมทางเพศ รวมทั้งให้มีการพิจารณาสร้างมาตรฐานทางกฎหมายใหม่ๆ ที่ได้ผล

2.7 พัฒนารูปแบบการให้การศึกษาและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการป้องกันเอดส์ การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงสำหรับเยาวชนในและนอกระบบโรงเรียน ทั้งในเขตเมืองและชนบท

2.8 รณรงค์ให้ดารา นักร้อง นักแสดง หรือ ผู้นำกลุ่มเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก และเยาวชน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันเอดส์ ในปี พ.ศ. 2540 - 2544 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 12-14) มีสาระสำคัญดังนี้

เพื่อให้การรณรงค์ป้องกันเอดส์บรรลุตามวัตถุประสงค์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ องค์การภาครัฐ เอกชน องค์การธุรกิจเอกชน ได้กำหนดให้กระบวนการการศึกษาและการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังทักษะชีวิต ที่เหมาะสมให้แก่เด็กและเยาวชนให้รู้จักคิด ไตร่ตรองเพื่อป้องกันตนเองและครอบครัวจากเอดส์ ดังนั้น โรงเรียนและสถานศึกษาจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรครู และปรับหลักสูตรการเรียนการสอน จากรูปแบบการให้ความรู้เรื่องเอดส์ในเชิงชีววิทยามาเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เพิ่มทักษะชีวิต รู้จักปรับตัว และสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่จะนำไปสู่ การมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรับเชื้อเอดส์ได้อย่างเหมาะสม

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหเอดส์ของกระทรวงศึกษาธิการ (คณะกรรมการจัดการศึกษาเพื่อป้องกันเอดส์ กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 176-179)

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหเอดส์ตามแผนป้องกัน และแก้ไขปัญหเอดส์ พ.ศ. 2540-2544 เป็นภาระหน้าที่ของ 12 กระทรวงหลักที่ต้องร่วมมือกันรับผิดชอบ ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการมีการดำเนินงานโดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

แนวนโยบายในการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบเป็นแกนกลางในการดำเนินงาน ตามแผนป้องกันและแก้ไขปัญหเอดส์ พ.ศ. 2540-2544 ตามยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคน ครอบครัว และชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหเอดส์

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาพแวดล้อมในสังคมให้เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหเอดส์

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนากลไกการบริหารจัดการ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหเอดส์

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิปัญญาและการวิจัยเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหเอดส์

กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทในการดำเนินงานตามแผนป้องกันและแก้ไขปัญหเอดส์ พ.ศ. 2540-2544 โดยใช้กระบวนการของรูปแบบด้านสุขภาพและสังคม (Health and Social Model) ทั้งนี้เพราะเป็นภารกิจที่ดำเนินงานกับคน เป็นกระบวนการโดยเน้นทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วม (Life Skill Approach) ประกอบกับการใช้สื่อที่เน้นทางด้านสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ และสื่อประเภทที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคล (Interpersonal Media)

โดยเน้นในกลุ่มเป้าหมาย เยาวชนและครู เป็นองค์ประกอบในสภาพแวดล้อมและสังคม แบ่งเป็น เพื่อน มารดา ชุมชน และสื่อมวลชน

การดำเนินงานให้ถึงกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชน มี 2 แนวทาง ได้แก่

1. ทางตรง
2. ผ่านกลุ่มต่างๆ ได้แก่ คน ชุมชน สื่อมวลชนและบิดา มารดา

ซึ่งยุทธศาสตร์ กระบวนการ วิธีการต่างๆ มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ พ.ศ. 2540-2544

ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต สรุปได้ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคน ครอบครัวและชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาเอดส์

วัตถุประสงค์

1. เยาวชนสามารถป้องกันตนเองและครอบครัว
2. ครู ตระหนัก สามารถเชื่อมโยงกับปัญหาอื่นๆ
3. สิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน
4. ระบบบริหารจัดการ สร้างระบบการส่งเสริมการป้องกัน
5. กลุ่มชุมชน มีส่วนร่วมสนับสนุน
6. ชุมชน ตระหนักในความผูกพัน และการอบรมเลี้ยงดู

มาตรการ

1. การพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะชีวิต
2. ครอบครั้ให้รู้จักป้องกันคน และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง
3. สร้างค่านิยมที่ถูกต้อง การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และการมีกิจกรรมกลุ่ม
4. ครอบครั้ให้รู้จักคุณค่าของขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ และเน้นบทบาทผู้นำ

ศาสนา

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาพแวดล้อมในสังคม ให้เอื้อต่อการป้องกัน และแก้ไข ปัญหาเอดส์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมจิตวิทยา ให้ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์อยู่ใน สังคมได้อย่างปกติสุข

วัตถุประสงค์

1. ให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถยอมรับแนวทางชีวิตผู้ติดเชื้อ
2. ให้รู้จักแหล่งให้คำปรึกษา และความช่วยเหลือต่างๆ
3. ให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ อยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

มาตรการ

1. พัฒนาสถานที่พักผ่อน ศูนย์เยาวชน ศูนย์เด็ก
2. จำกัดรูปแบบโฆษณา สถานเริงรมณ์ แทรกคำเตือน
3. จัดระบบการบริหารจัดการ ทรัพยากรให้ชัดเจน
4. พัฒนากลไกการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
5. ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนให้มีการบูรณาการ
6. ศึกษาวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับเพศศึกษา
7. ขจัดความเชื่อที่ผิด ๆ และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง
8. ให้สถานศึกษาเป็นแหล่งให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับเอดส์
9. ฝึกอบรมบุคลากร ให้พร้อมช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยในต่างประเทศ

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันเอดส์โดยใช้แนวคิดทักษะชีวิต

เซนต์ ลอว์เรนซ์และคณะ (St. Lawrence et al. 1994 : 425-435) ได้ทำการวิจัยเรื่องการแก้ปัญหาโดยการรับรู้พฤติกรรมเพื่อช่วยเหลือวัยรุ่นที่พึ่งพาสารเสพติด ในกลุ่มที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ ในกลุ่มวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติดที่ถูกส่งต่อเพื่อนำไปรักษาด้วยยา ซึ่งได้รับกิจกรรมเพื่อลดอัตราเสี่ยงต่อการเป็นเอดส์ โดยให้ความรู้เรื่องความเสี่ยงต่อเอดส์ ทักษะความสามารถทางด้านสังคม ซึ่งได้แก่ การยืนหยัดในสิทธิเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ (Sexual Assertion) การเจรจากับคู่นอนของตน (Partner Negotiation) ทักษะการสื่อสาร (Communication Skill) ทักษะเทคนิคการใช้ถุงยางอนามัยและฝึกการแก้ไขปัญหา (Problem Solving Training) จากการวัดความรู้ ความเชื่ออำนาจทางสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม เจตคติต่อการป้องกันเอดส์ เจตคติต่อถุงยางอนามัย ความคาดหวังในความสามารถของตน รวมทั้งประเมินการแสดงบทบาทสมมติของทักษะที่ต่อต้านความเสี่ยงต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า ผลการวัดพฤติกรรมหลังการให้กิจกรรมเปรียบเทียบกับก่อนการทำกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการติดเชื้อเอดส์และโรคเอดส์เพิ่มมากขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อการป้องกันมากขึ้น มีความเชื่ออำนาจภายในคนสูงขึ้น และความเชื่ออำนาจภายนอกคนต่ำลง มีเจตคติที่ดีต่อถุงยางอนามัยมากขึ้น มีความคาดหวังในความสามารถของตนเองดีขึ้น และรับรู้ถึงความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์มากขึ้น และยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ทางเพศสัมพันธ์มีอัตราลดลงด้วย

ซูซาน และคณะ (Susan et al. 1995 : 145-151) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของโปรแกรมการป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียนระหว่างปี ค.ศ. 1993 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงจากโรงเรียนทั้ง 15 แห่ง เป็นกลุ่มทดลอง 10 แห่ง กลุ่มควบคุมจะไม่ได้รับกิจกรรมการทดลองใดๆ นอกจากการสอนเอดส์ศึกษาตามปกติ ส่วนกลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมการป้องกันโรคเอดส์แบบเบ็ดเสร็จ จำนวน 10 บทเรียน ในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และเพิ่มเติมอีก 5 บทเรียน ในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 เนื้อหาการสอนประกอบด้วยบทเรียนเกี่ยวกับความรู้เรื่องโรคเอดส์ การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ รวมทั้งการฝึกทักษะการตัดสินใจ (Decision-making) และทักษะการเจรจาต่อรอง (Resistance/negotiation Skills) โดยใช้วิธีการสอนแบบ

ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) และเทคนิคการสร้างทักษะ (Skills - building Techniques) ได้แก่ การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม ตัวแบบจากวิดีโอ การฝึกปฏิบัติในกลุ่มย่อย การแสดงบทบาทสมมติ การระดมสมองและการอภิปรายเกี่ยวกับคำถามที่เป็นความลับของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการป้องกันเอดส์ในโรงเรียนมีประสิทธิภาพต่อการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงและเพิ่มความตั้งใจที่จะมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยสูงขึ้น

คาริน และคณะ (Karin et al. 1996 : 89-94) ได้ทำการศึกษาเรื่องทางเลือกที่ปลอดภัย : โปรแกรมการป้องกันเอดส์ / โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์วัยรุ่นในโรงเรียน โดยใช้อุปกรณ์ประกอบพื้นฐานของทางเลือกที่ปลอดภัย 5 องค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วยโครงการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนและกลุ่มผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และสมาชิกของชุมชนเป็นกิจกรรมพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียน ในรูปแบบเพื่อนช่วยเพื่อน การให้ความรู้กับผู้ปกครองและกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน โครงการเสริมสร้างสุขภาพในโรงเรียนจะรับผิดชอบในการวางแผนและดูแลเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโดยมีวัตถุประสงค์แรกของทางเลือกที่ปลอดภัยคือ เพื่อให้นักเรียนมัธยมศึกษาเลื่อนการตัดสินใจที่จะมีเพศสัมพันธ์ออกไปและเพิ่มการใช้ถุงยางอนามัยในกลุ่มที่มีเพศสัมพันธ์แล้ว วัตถุประสงค์ที่สองคือเพื่อลดจำนวนนักเรียนที่มีคูครองหลายคนหรือผู้ที่ติดยา โดยเฉพาะชนิดที่ฉีดเข้าเส้นและเพิ่มจำนวนผู้ที่เข้ารับคำปรึกษาเพื่อป้องกันเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยประยุกต์ใช้ความคาดหวังในความสามารถในการใช้ถุงยางอนามัยและการสื่อสารที่จะปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ รวมทั้งฝึกทักษะการปฏิเสธเจรจาต่อรอง (Refusal/negotiation Skills) ทักษะการตัดสินใจ (Decision - making) การแสดงบทบาทสมมติและการฝึกทักษะ ทำการประเมินผลโดยครูและนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์และได้ถูกนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางในโรงเรียน 20 แห่ง

เพ็กกี้และคณะ (Peggy et al. 1996 : 176-181) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้ผู้นำกลุ่มในโครงการการป้องกันเอดส์ในโรงเรียนเมื่อปี ค.ศ. 1994 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้ผู้นำกลุ่มที่เข้ารับการอบรมในโครงการป้องกันเอดส์ เป็นผู้ให้ความรู้ปรับเปลี่ยนเจตคติความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมและบทบาททางด้านสุขภาพของตนเอง การดำเนินการฝึกอบรมผู้นำกลุ่มเกี่ยวกับการป้องกันเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ มีความระมัดระวังต่อเอดส์ มีการ

ใช้ถุงยางอนามัยเพิ่มขึ้น และความตั้งใจที่จะป้องกันโดยใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์สูงขึ้นและได้เสนอแนะให้มีการใช้รูปแบบผู้นำกลุ่มในโรงเรียนเป็นกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหาในการป้องกันเอชไอวีต่อไป

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต

บอทวินและอิงค์ (Botvin and Eng. 1980 : 209-213) ได้ทำการวิจัยเรื่องโปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่แบบเบ็ดเสร็จในโรงเรียน ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, 3 และ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิผลต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยการสูบบุหรี่ให้ดีขึ้น โดยเน้นการประยุกต์ทักษะชีวิตพื้นฐานมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการเผชิญปัญหา และแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น รวมทั้งปัญหาเรื่องการสูบบุหรี่ด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม ซึ่งเนื้อหาการสอนประกอบด้วย ความรู้เรื่องบุหรี่ ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self - image) การพัฒนาความสามารถของตนเอง (Self-improvement) การตัดสินใจ (Decision-making) การคิดอย่างเป็นอิสระ (Independent - thinking) เทคนิคในการบอกกล่าว (Advertising-technique) การเผชิญความวิตกกังวล (Coping with Anxiety) ทักษะการติดต่อสื่อสาร (Communication Skill) ทักษะทางสังคม (Social Skill) และการยืนยันทักษะสิทธิประโยชน์ของตน (Assertive Training) ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่นี้มีประสิทธิภาพในการยับยั้งระยะการเริ่มสูบบุหรี่ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ และยังมีผลต่อสุขภาพด้านอื่นๆ ด้วย เช่น ด้านการใช้สารเสพติดชนิดอื่นๆ และสุขภาพจิต

บอทวินและคณะ (Botvin et al. 1984 : 550-552) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถทางสังคมเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการส่งเสริมให้เกิดความรู้และเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจ การเผชิญกับความเครียด ทักษะปฏิเสธ ทักษะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนบุคลิกภาพและความสามารถทางสังคม มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์น้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการเข้าร่วมกิจกรรม

บอทวินและคณะ (Botvin et al. 1995 : 1106-1112) ได้ทำการศึกษาติดตามผลระยะยาวของการป้องกันการใช้สารเสพติด ในกลุ่มชนชั้นกลางผิวขาวในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนเรื่องการป้องกันการเสพยาเสพติดในโรงเรียน การออกแบบการทดลอง โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากโรงเรียน 56 แห่ง ที่ได้รับโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วย การติดตามกระตุ้นเตือน การสอนทักษะชีวิตทั่วไป และทักษะการเผชิญอิทธิพลทางสังคม ในการต่อต้านการใช้สารเสพติด โดยวิธีการฝึกปฏิบัติร่วมกับการให้คำปรึกษาแนะนำตลอดทั้งปี ส่วนในกลุ่มควบคุมจะได้รับการฝึกจากวิดีโอเทป และไม่ได้รับคำปรึกษาแนะนำ หรือได้รับการรักษาตามปกติ ทำการติดตามผลในระยะเวลา 6 ปี หลังจากได้รับโปรแกรมการทดลองและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทางโทรศัพท์และทางไปรษณีย์ ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้สารเสพติดและยาอื่นๆ ลดลง ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยสรุปให้เห็นว่า การจัดโปรแกรมการป้องกันใช้สารเสพติดตั้งแต่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีความสำคัญและความอดทนต่อการลดการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และเสพยาโดยตรง ถ้ามีการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานระหว่างทักษะการเผชิญปัญหาและทักษะชีวิตทั่วไป และมีการกระตุ้นติดตามอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 2 ปี

การวิจัยในประเทศไทย

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันเอดส์โดยใช้แนวคิดทักษะชีวิต

รัชณี ฌ रणอง และคณะ (2538 : 119-126) ได้ทำการประเมินผลโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อการดำเนินงานป้องกันเอดส์ในกลุ่มวัยรุ่น ปี พ.ศ. 2537 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรภายหลังการอบรมตามโครงการฯ ประเมินผลแผนการสอนรวมทั้งการศึกษาลักษณะด้านเจตคติและทักษะของนักเรียนในการป้องกันเอดส์ โดยการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักเรียนที่ครูได้ดำเนินการทดลองสอนเสริมกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนเสริม ในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 รวมทั้งประชากรครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ผ่านการอบรมตามโครงการ ภายหลังการอบรมได้มีการสอนเสริมด้านเจตคติ ได้แก่ ความตระหนักว่าเอดส์เป็นปัญหาใกล้ตัว ความเข้าใจเห็นใจผู้เป็นเอดส์ สร้างคุณค่าในตนเองและมีความรับผิดชอบในเรื่องเพศและด้านทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียดของคนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ทั้งนักเรียน ครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ได้รับการอบรมส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การสอนตามแผนการสอนในคู่มือจะช่วยให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยง และหน่วยการสอนที่มีความจำเป็นต้องสอนเป็นอันดับแรกคือ เรื่องเพศและเอดส์เป็นปัญหาใกล้ตัว ส่วนผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติและทักษะการสื่อสารของนักเรียน กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองพบว่าไม่แตกต่างกัน และภายหลังการทดลองค่าคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

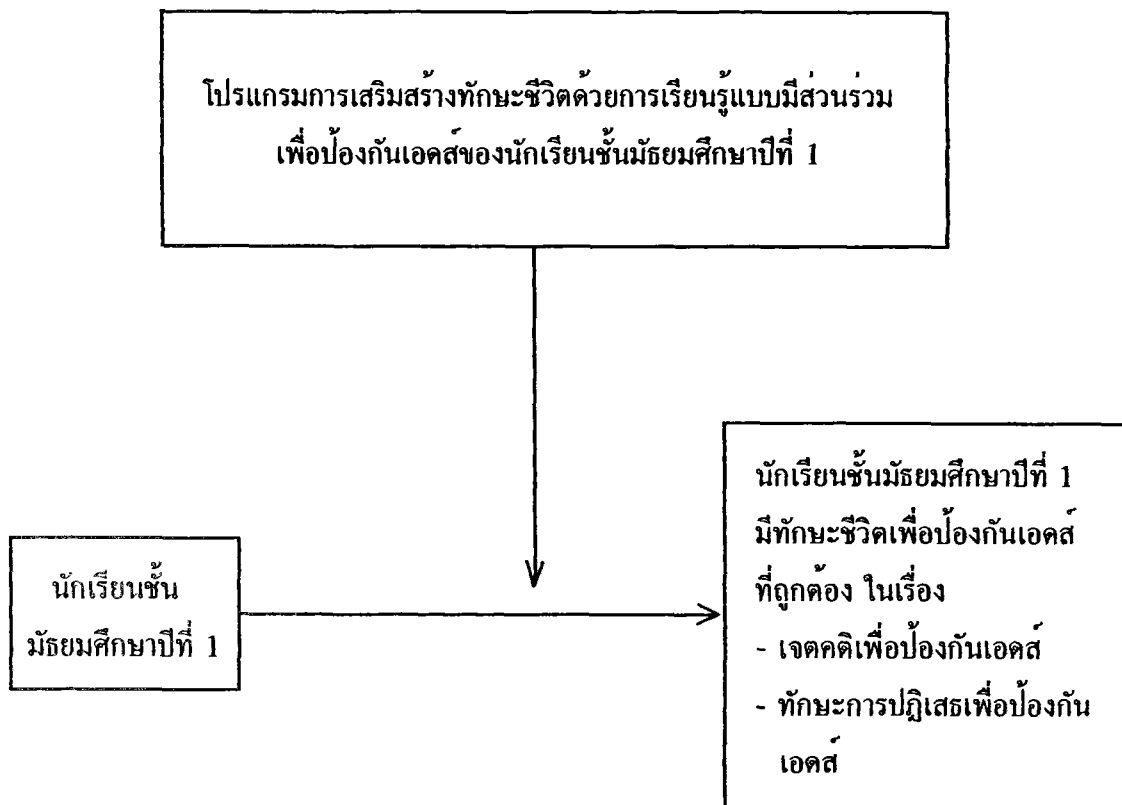
รัตนา ดอกแก้ว (2539 : ก - ข) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันเอดส์ของนักเรียนอาชีวศึกษาจังหวัดแพร่ โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิตศึกษาด้านแนวคิดขององค์การอนามัยโลก และเน้นศึกษาเฉพาะทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทักษะการปฏิเสธต่อรอง ทักษะการปรับเปลี่ยนเจตคติและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง โดยนำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมาประยุกต์ใช้ในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง 1 สัปดาห์ และ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทักษะการปฏิเสธต่อรอง ทักษะการพัฒนาปรับเปลี่ยนเจตคติ และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สุทธิสารณ์ วัฒนมะโน (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดปราจีนบุรี ปีพ.ศ. 2540 โดยทำการศึกษาแบบกึ่งทดลอง ตามแนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลกร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบการมีประสบการณ์จริง โดยเน้นศึกษาความตระหนักในตนเองเกี่ยวกับเอดส์ ความรับผิดชอบในการป้องกันเอดส์ ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันเอดส์ ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์และการมีพฤติกรรมป้องกันเอดส์ ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความตระหนักในตนเองเกี่ยวกับเอดส์ ความรับผิดชอบในการป้องกันเอดส์ ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันเอดส์ ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์และมีพฤติกรรมการป้องกันเอดส์ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนี้ยังพบว่าความตระหนักในตนเองเกี่ยวกับเอดส์ ความรับผิดชอบในการป้องกันเอดส์ ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันเอดส์และทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันเอดส์

จากการศึกษาวรรณกรรมและการวิจัยที่เกี่ยวข้องในข้างต้นนั้น อาจกล่าวได้ว่า ทักษะชีวิต คือ ความสามารถพื้นฐานทางสังคมที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ ในอันที่จะจัดการกับปัญหารอบๆ ตัวเพื่อเลือกทางดำเนินชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต โดยอาศัยองค์ประกอบของความรู้ เจตคติและทักษะ โดยมีเจตคติและทักษะเป็นองค์ประกอบสำคัญ และจากแนวคิดในเรื่องนโยบายและแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ของชาติ ทำให้ทราบว่าจากการดำเนินงานรณรงค์ป้องกันเอดส์ที่ผ่านมา โดยภาพรวมประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องเอดส์ดีขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยง อันเป็นสาเหตุทำให้มีการติดเชื้อเอดส์เพิ่มขึ้น เนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งยังไม่ตระหนักถึงปัญหาการแพร่ระบาดของเอดส์ จึงได้กำหนดแผนงานป้องกันด้านพฤติกรรมสังคม โดยเพิ่มการเสริมสร้างเจตคติ ค่านิยมทางเพศเพื่อป้องกันเอดส์ โดยการใช้ทักษะในการสื่อสารให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้กระบวนการศึกษาและการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการปลูกฝังทักษะชีวิตที่เหมาะสมให้นักเรียน ให้รู้จักคิด ไตร่ตรองเพื่อป้องกันตนเองและครอบครัวจากเอดส์ ดังนั้น โรงเรียนและสถาบันการศึกษาจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรครูและปรับหลักสูตรการเรียนการสอน จากรูปแบบการให้ความรู้เรื่องเอดส์ในเชิงชีววิทยา มาเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เพิ่มทักษะชีวิต รู้จักปรับตัวและสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่จะนำไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรับเชื้อเอดส์ได้อย่างเหมาะสม และจากการศึกษาการวิจัยที่เกี่ยวข้องที่แสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นในปัจจุบันยังคงมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์อยู่มาก แม้ว่าจะมีความรู้เรื่องเอดส์อยู่มากก็ตาม หากแต่ยังไม่สามารถจะจัดการกับความกดดันจากสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความต้องการภายในบุคคล หรือ สภาพแวดล้อม เช่น อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็ตาม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พอที่จะทำให้มีพฤติกรรมที่

เหมาะสมได้มากนัก จึงเป็นเหตุให้มีปัญหาการกระจายของเอดส์ในกลุ่มวัยรุ่นที่มีความรุนแรงขึ้นได้ ดังนั้น วัยรุ่นเหล่านี้ ควรได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อที่จะเป็นการป้องกันเอดส์ โดยจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้ตระหนักว่าเอดส์เป็นปัญหาใกล้ตัว มีเจตคติและค่านิยมทางเพศ ที่ถูกต้องและเหมาะสม มีทักษะในการปฏิเสธ ต่อการมีพฤติกรรมต่างๆ ที่อาจชักนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ หรือ หากมีเพศสัมพันธ์ ก็สามารถมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยได้และจากแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของการมีทักษะชีวิตหรืออีกนัยหนึ่งคือ ความสามารถทางสังคมของคนในอันที่จะจัดการกับปัญหารอบๆ ตัว ในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต โดยอาศัยความรู้ เจตคติและทักษะของบุคคล ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมของบุคคลในด้านการป้องกันตนเองจากเอดส์ โดยที่บุคคลนั้นเมื่อมีทักษะชีวิตอยู่ในระดับต่ำก็ย่อมจะขาดความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์ หรือ เชื่อมโยงความรู้ เจตคติที่มีอยู่ ให้เกิดการปฏิบัติตนให้ปลอดภัยจากเอดส์ด้วย

จากหลักการนี้ เมื่อมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้บุคคลมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ ก็ย่อมกระทำได้ โดยการเสริมสร้างทักษะชีวิตที่จำเป็นให้เพิ่มมากขึ้น โดยให้บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การอภิปรายกลุ่ม และกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ เช่น บทบาทสมมติ ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิตที่เน้นองค์ประกอบด้านเจตคติและทักษะ โดยจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ในการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยเหตุผลที่ว่า การเสริมสร้างพฤติกรรมเพื่อป้องกันเอดส์ในกลุ่มวัยรุ่นควรกระทำก่อนที่วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมเสี่ยง ซึ่งจะส่งผลให้มีพฤติกรรมป้องกันการเอดส์ที่เหมาะสมต่อไป

ภาพประกอบ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ มีเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ดีกว่าก่อนการทดลอง
2. นักเรียนที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ มีทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ดีกว่าก่อนการทดลอง
3. นักเรียนที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ มีเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์
4. นักเรียนที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ มีทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 มาเป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2

แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2540

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน เป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 49 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากนักเรียน

กลุ่มทดลอง คือ กลุ่มที่ได้มีการจัดกิจกรรมโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น จนครบโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต จำนวน 4 จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นเวลา 4 สัปดาห์ โดยมีการใช้แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งก่อนการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต 1 สัปดาห์ และหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต 1 สัปดาห์

กลุ่มควบคุม คือ กลุ่มที่ไม่ได้มีการจัดกิจกรรมโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น แต่มีการใช้แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 ครั้ง คือก่อนการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต 1 สัปดาห์ และหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต 1 สัปดาห์ ในวันเวลาเดียวกันกับกลุ่มทดลอง

แบบแผนการวิจัย

การศึกษานี้ใช้แบบแผน 19.7 : Compromise Experimental group - Control group (Kerlinger. 1986 : 315) ดังนี้

R	$\frac{Y_b \quad X \quad Y_a}{Y_b \sim X \quad Y_a}$	กลุ่มทดลอง
		กลุ่มควบคุม

ภาพประกอบ 8 แบบแผนการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในรูปของการทดลอง

Y_b	แทน การสอบก่อนทำการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
Y_a	แทน การสอบหลังทำการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
X	แทน โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเอดส์
$\sim X$	แทน ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเอดส์
R	แทน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเสริมสร้างเจตคติและทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1.1 โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ได้แก่

- โปรแกรมครั้งที่ 1 เรื่องเพศสัมพันธ์ไม่คาดคิดเอดส์ได้ เวลา 50 นาที
- โปรแกรมครั้งที่ 2 เรื่องค่าของคน เวลา 50 นาที
- โปรแกรมครั้งที่ 3 เรื่องเบื้องหลังชีวิตหญิงบริการทางเพศ เวลา 50 นาที

1.2 โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ได้แก่

- โปรแกรมครั้งที่ 4 เรื่องทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ เวลา 50 นาที

การสร้างเครื่องมือในการทดลอง (โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1)

1. ศึกษาเนื้อหาจากคำรา เอกสาร ทฤษฎีและการวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับเอดส์ และทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์
2. ศึกษาวิธีการสร้างโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. สร้างโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
4. ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ช่วยพิจารณาโปรแกรมที่จัดขึ้นและให้ข้อเสนอแนะ
5. ปรับปรุงโปรแกรมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
6. นำโปรแกรมไปทดลองกับนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างก่อนนำไปใช้จริง
7. ปรับปรุงโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ให้เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
8. ดำเนินการทดลองจริงกับนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

- 1.1 สถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 ข้อ
- 1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์

- 2.1 แบบสอบถามด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 16 ข้อ (คือ ข้อที่ 1 - ข้อที่ 16 ของแบบสอบถาม)
- 2.2 แบบสอบถามด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 5 ข้อ (คือ ข้อที่ 17 - ข้อที่ 21 ของแบบสอบถาม)

แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย เกณฑ์ในการให้คะแนนขึ้นอยู่กับคำตอบดังนี้

คำตอบที่มีลักษณะทางบวกให้คะแนนดังนี้

เห็นด้วยให้ 3 คะแนน

ไม่แน่ใจให้ 2 คะแนน

ไม่เห็นด้วยให้ 1 คะแนน

คำตอบที่มีลักษณะทางลบให้คะแนนดังนี้

เห็นด้วยให้ 1 คะแนน

ไม่แน่ใจให้ 2 คะแนน

ไม่เห็นด้วยให้ 3 คะแนน

เกณฑ์การประเมินผลค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ของ วิเชียร เกตุสิงห์ (2538 : 9)

2.34 - 3.00 หมายถึง เจตคติดี

1.67 - 2.33 หมายถึง เจตคติปานกลาง

1.00 - 0.66 หมายถึง เจตคติไม่ดี

การสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล (แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1)

1. ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากเอกสาร ทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับการศึกษาปัญหาที่เป็นข้อมูลพื้นฐานจากครูและนักเรียนในโรงเรียน เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ จากตำรา การวัดผลการศึกษาและการประเมินผลทางสุศึกษา

3. กำหนดขอบเขตและประเด็นหลักของเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ และทักษะการปฏิเสธ เพื่อป้องกันเอดส์ นำมาสร้างแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อย่างครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. นำแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ ที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

5. ทำการทดลอง (Try out) แบบสอบถามทั้งก่อนและหลังการจัดโปรแกรมกับนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม จำนวน 100 คน ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง

6. ได้ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์เพื่อนำมาใช้จริง

การหาคุณภาพของเครื่องมือ (แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ทาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Face Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

2. วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (Tryout) กับนักเรียนโรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ดังนี้ คือ

แบบสอบถามด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ และด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ หาค่าอำนาจจำแนกโดยการใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบไบซีเรียล (Biserial Correlation) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าความสัมพันธ์สูงก่อน (สุณี รักษาเกียรติศักดิ์. 2539 : 119) ซึ่งแบบสอบถามด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 16 ข้อ และแบบสอบถามด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 5 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกใช้ได้ทุกข้อ

3. การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

แบบสอบถามเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ และทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ นำมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Alpha - Coefficient) (Cronbach. 1970 : 161) โดยแบบสอบถามเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ มีค่าความเชื่อมั่น .83 และแบบสอบถามทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์มีค่าความเชื่อมั่น .83

วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล

1. ระยะทดลองโปรแกรมและแบบสอบถามก่อนนำไปทดลองใช้จริง

1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม เพื่อขออนุมัติดำเนินการทดลองโปรแกรมและแบบสอบถามก่อนนำไปทดลองใช้จริง

1.2 ผู้วิจัยติดต่อผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม เพื่อขออนุมัติดำเนินการ

1.3 ดำเนินการทดลองโปรแกรมและแบบสอบถามก่อนนำไปทดลองใช้จริง

1.4 เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยปรับปรุงโปรแกรมให้เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และหาคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบถาม

2. ระยะทดลองโปรแกรมและแบบสอบถามในการทดลองจริง

2.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีวิทยา 2 เพื่อขออนุมัติการศึกษาวิจัย

2.2 ผู้วิจัยติดต่อผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีวิทยา 2 เพื่อขออนุมัติการศึกษาวิจัย และชี้แจงขั้นตอนของการวิจัย

2.3 ดำเนินการการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้เวลาทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 1 โปรแกรม โปรแกรม 50 นาที (1 คาบเรียน)

2.4 เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองเสร็จสิ้นแล้ว ภายหลังการทดลองผู้วิจัยคัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์มาจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการทดลอง

1. ระยะทดลองโปรแกรมและแบบสอบถามก่อนนำไปทดลองใช้จริง

1.1 คัดเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก ได้นักเรียนเพื่อทดลองโปรแกรมก่อนนำไปทดลองใช้จริง จำนวน 50 คน (1 ห้องเรียน) และนักเรียนเพื่อทดลองแบบสอบถามก่อนนำไปทดลองใช้จริง จำนวน 100 คน (2 ห้องเรียน)

1.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการทดลอง และขอความร่วมมือจากผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ อาจารย์หมวดพลานามัยและอาจารย์ฝ่ายแนะแนว โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม

1.3 ทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการทดลองแก่กลุ่มนักเรียนที่คัดเลือกไว้

1.4 ดำเนินการทดลองโปรแกรมก่อนนำไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนที่คัดเลือกไว้ จำนวน 50 คน (1 ห้องเรียน) ด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 3 จุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 1 จุดประสงค์การเรียนรู้ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินโปรแกรมทั้ง 4 โปรแกรม เป็นเวลา 1 สัปดาห์ ทำการทดลองวันละ 1 โปรแกรม โปรแกรมละ 50 นาที (1 คาบเรียน) โดยดำเนินโปรแกรมในช่วงโมงของคาบเรียนหมวดพลานามัยและแนะแนว ดังรายละเอียดตาราง 8

1.5 ดำเนินการทดลองแบบสอบถามกับนักเรียนที่คัดเลือกไว้เพื่อทดลองแบบสอบถาม ก่อนนำไปทดลองใช้จริง จำนวน 100 คน (2 ห้องเรียน)

1.6 เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการทดลองโปรแกรมก่อน นำไปทดลองใช้จริง มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้โปรแกรมที่เหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.7 หาคุณภาพของแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. ระยะทดลองโปรแกรมและแบบสอบถามในการทดลองจริง

2.1 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนดแล้วทำการสุ่มอย่างง่าย โดยวิธีการ จับฉลากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามจำนวนที่ต้องการ ได้กลุ่มทดลอง 50 คน (1 ห้องเรียน) และกลุ่มควบคุม 49 คน (1 ห้องเรียน)

2.2 ทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ และขอความร่วมมือจากรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ อาจารย์หมวดพลานามัยและอาจารย์ฝ่ายแนะแนว โรงเรียนสตรีวิทยา 2

2.3 ทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการแก่กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังจากนั้นทำการสอบก่อน (Pretest) 1 สัปดาห์ ก่อนดำเนินการจัดโปรแกรมกับนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบสอบถามด้านทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.4 ดำเนินการทดลองโดยใช้ระยะเวลาในการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ ทั้ง 4 โปรแกรมเป็นเวลา 4 สัปดาห์ มีขั้นตอนดังนี้

2.4.1 กลุ่มทดลองเข้ารับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเอดส์ ด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 3 จุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 1 จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยทำการทดลองครั้งละ 1 โปรแกรมเป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 1 คาบ (50 นาที) โดยดำเนินโปรแกรมในช่วงของคาบเรียนหมวดพลานามัยและแนะแนว ดังตาราง 8

2.4.2 กลุ่มควบคุมไม่ได้เข้ารับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.5 เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 4 ของการทดลอง ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลอง (Posttest) 1 สัปดาห์ โดยใช้แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชุดเดิม ทั้งนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2.6 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้ทำการตรวจให้คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ โดยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ตาราง 8 แผนการทดลองโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์

กิจกรรม	กลุ่มทดลองโปรแกรม ก่อนนำไปใช้จริง		กลุ่มทดลองโปรแกรมจริง	
	โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม		โรงเรียนสตรีวิทยา 2	
	วัน เดือน ปี	กลุ่ม	วัน เดือน ปี	กลุ่ม
- Pretest	-	-	20 สิงหาคม 2540	ทดลอง ควบคุม
- เข้ารับโปรแกรม ครั้งที่ 1 เรื่องเพศสัมพันธ์ไม่คาดคิด ติดเอดส์ได้	4 สิงหาคม 2540	นักเรียน 50 คน	27 สิงหาคม 2540	ทดลอง
- เข้ารับโปรแกรม ครั้งที่ 2 เรื่องค่าของคน	5 สิงหาคม 2540	นักเรียน 50 คน	3 กันยายน 2540	ทดลอง
- เข้ารับโปรแกรม ครั้งที่ 3 เรื่องเบื้องหลังชีวิตหญิงบริการ ทางเพศ	6 สิงหาคม 2540	นักเรียน 50 คน	9 กันยายน 2540	ทดลอง
- เข้ารับโปรแกรม ครั้งที่ 4 เรื่องทักษะการปฏิเสธเพื่อ ป้องกันเอดส์	7 สิงหาคม 2540	นักเรียน 50 คน	15 กันยายน 2540	ทดลอง
- Posttest	-	-	23 กันยายน 2540	ทดลอง
- Posttest				ควบคุม

วิธีจัดการกับข้อมูล

หลังจากรวบรวมแบบสอบถามทั้งก่อนและหลังการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบคะแนนแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ และด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
2. คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความแปรปรวน
3. ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนสอบก่อนและสอบหลังของแบบสอบถามด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ และด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มทดลอง
4. ทดสอบความแตกต่างของระดับคะแนนในแบบสอบถามด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์และด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ทดสอบเครื่องมือ

1.1 หาค่าดัชนีความเที่ยงตรง โดยวิธีของโรวินลลี และ แฮมเบิลตัน (Rovinelli and Hambleton) จากสูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 124)

$$IC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IC = ดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบ
 $\sum R$ = ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ และด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ โดยหาค่าสหสัมพันธ์แบบไบซีเรียล (Biserial Correlation) จากสูตร (สุณี รักษาเกียรติศักดิ์. 2539 : 119 - 120)

$$r_{bis} = \frac{\bar{Y}_p - \bar{Y}_q}{S_y} \cdot \frac{pq}{Y}$$

เมื่อ r_{bis} = ค่าอำนาจจำแนกประจำข้อดัชนีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบไบซีเรียล
 p = ค่าความยากของข้อสอบข้อนั้น (สัดส่วนของนักเรียนที่ตอบข้อนั้นถูก)
 q = ค่า $(1 - P)$ ซึ่งคือสัดส่วนของนักเรียนที่ตอบข้อนั้นผิด
 Y = ค่า Ordinate ของโค้งปกติ ตรงจุดที่แบ่ง p และ q
 S_y = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนรวมทั้งหมด

1.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเจดคติเพื่อป้องกันเอดส์และทักษะการปฏิเสธ เพื่อป้องกันเอดส์ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค จากสูตร (Cronbach. 1970 : 161)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ α = ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

n = จำนวนข้อในแบบทดสอบ

S_i^2 = ความแปรปรวนของข้อสอบแต่ละข้อ

S_t^2 = ความแปรปรวนของข้อสอบทั้งหมด

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

2.1 ค่าร้อยละ

2.2 หาค่าเฉลี่ยของคะแนน (Mean) จากสูตร (ชูศรี วงศ์คันะ. 2534 : 40)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ = ค่าคะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ = ค่าผลรวมของคะแนน

N = จำนวนคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สูตร (Ferguson. 1981 : 68)

$$S = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S = ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ = ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

N = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2.4 ทดสอบความแตกต่าง ระหว่างคะแนนสอบก่อน และ สอบหลังของกลุ่มทดลอง โดยใช้สถิติค่าที (t - test) (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2534 : 201) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 และ 2

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n - 1}}}$$

$$df = n - 1$$

เมื่อ t = ค่าที่ใช้พิจารณา ใน t - distribution

D = ความแตกต่างระหว่างคะแนนสอบก่อนและสอบหลัง

n = จำนวนคน

df = ชั้นแห่งความอิสระ

2.5 ทดสอบความแตกต่าง ระหว่างคะแนนเฉลี่ยของคะแนนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ANCOVA (Analysis of Covariance) (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2534 : 303) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 และ 4

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาค้นคว้า

ข้อตกลงเกี่ยวกับการวิเคราะห์และแปลผล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ย
F	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงแบบเอฟ (F - distribution)
t	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาการแจกแจงแบบที (t - distribution)
SS	แทน	ผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลรวมคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Mean of Square)
df	แทน	จำนวนค่าที่เป็นอิสระของคะแนนที่เปลี่ยนแปลงไป (Degree of Freedom)
P	แทน	ความน่าจะเป็น (Probability)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เอส พี เอส เอส (SPSS/PC⁺ - Statistical Package for The Social Science / Personal Computer Plus) การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ เพศ อายุ การพักอาศัย เพื่อนสนิทในโรงเรียนและต่างโรงเรียน แหล่งและบุคคลที่นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสาร เรื่องเอดส์ ความนึกคิดเมื่อพบเพศตรงข้าม และความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งสองกลุ่มระหว่างก่อนและหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ เป็นเวลา 4 สัปดาห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการแยกวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที (t - test dependent, t - test independent) และค่าสถิติความแปรปรวนร่วม (ANCOVA)

ผลการศึกษาค้นคว้า

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ เพศ อายุ การพักอาศัย เพื่อนสนิทในโรงเรียนและต่างโรงเรียน แหล่งและบุคคลที่นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสาร เรื่องเอดส์ ความนึกคิดเมื่อพบเพศตรงข้าม และความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ การพักอาศัย เพื่อนสนิทในโรงเรียนและต่างโรงเรียน

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ	จำนวน (N = 49)	ร้อยละ
<u>เพศ</u>				
หญิง	32	64.00	34	69.40
ชาย	18	36.00	15	30.60
<u>อายุ</u>				
11 ปี	2	4.00	-	-
12 ปี	30	60.00	26	53.10
13 ปี	17	34.00	23	46.90
มากกว่า 13 ปี	1	2.00	-	-
<u>การพักอาศัย</u>				
บิดามารดา	44	88.00	39	79.60
มารดา	2	4.00	5	10.20
ญาติ	3	6.00	5	10.20
ไม่ตอบ	1	2.00	-	-
<u>เพื่อนสนิทในโรงเรียน (คน)</u>				
1	5	10.00	2	4.10
2	1	2.00	4	8.20
3	4	8.00	4	8.20
4	3	6.00	4	8.20
5	2	4.00	1	2.00
มากกว่า 5	35	70.00	34	69.40

ตาราง 9 (ต่อ)

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ	จำนวน (N = 49)	ร้อยละ
<u>เพื่อนสนิทต่างโรงเรียน (คน)</u>				
1	4	8.00	1	2.00
2	5	10.00	6	12.20
3	6	12.00	4	8.20
4	2	4.00	3	6.10
5	4	8.00	1	2.00
มากกว่า 5	29	58.00	34	69.40

จากตาราง 9 แสดงว่า กลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชายคิดเป็นร้อยละ 36.00 นักเรียนส่วนใหญ่มีอายุ 12 ปี ร้อยละ 36.00 ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา ร้อยละ 88.00 ญาติ ร้อยละ 6.00 เกี่ยวกับเพื่อนสนิทในโรงเรียนส่วนใหญ่มีมากกว่า รองลงมาคือมีเพียง 1 คน ร้อยละ 10.00 ส่วนเพื่อนสนิทต่างโรงเรียนส่วนใหญ่มีมากกว่า 5 คน ร้อยละ 58.00 รองลงมาคือมี 3 คน ร้อยละ 12.00

64.00 นักเรียน
รองลงมาคือ

กลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนหญิงคิดเป็นร้อยละ 69.40 นักเรียนชายคิดเป็นรองนักเรียนส่วนใหญ่มีอายุ 12 ปี ร้อยละ 53.10 รองลงมาคือ อายุ 13 ปี ร้อยละ 46.90 ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา ร้อยละ 79.60 รองลงมาพักอาศัยอยู่กับญาติและมารดา ร้อยละ 19.40 เกี่ยวกับเพื่อนสนิทในโรงเรียนส่วนใหญ่มีมากกว่า 5 คน ร้อยละ 69.40 รองลงมาคือมี 3 คน ร้อยละ 8.20 ส่วนเพื่อนสนิทต่างโรงเรียนส่วนใหญ่ มีมากกว่า 5 คน ร้อยละ 69.40 รองลงมาคือมี 2 คน ร้อยละ 12.20

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง[#] จำแนกตามแหล่งและบุคคลที่นักเรียนได้รับข้อมูล ข่าวสารเรื่องเอดส์และความนึกคิดเมื่อพบเพศตรงข้าม

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
<u>แหล่งข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์ที่นักเรียนได้รับมากเป็นอันดับแรก</u>				
โทรทัศน์	38	76.00	39	79.60
แผ่นพับ,ใบปลิว	1	2.00	-	-
หนังสือเรียน	1	2.00	2	4.10
นิตยสาร/วารสาร	3	6.00	4	8.20
หนังสือพิมพ์	1	2.00	2	4.10
เสียงตามสาย	-	-	1	2.00
อื่นๆ	5	10.00	1	2.00
<u>บุคคลที่ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์มากเป็นอันดับแรก</u>				
ครูในโรงเรียน	24	48.00	27	55.10
เพื่อน	2	4.00	2	4.10
บิดา	8	16.00	2	4.10
ญาติ/พี่น้อง	-	-	4	8.20
มารดา	11	22.00	4	8.20
แพทย์	4	8.00	6	12.20
อื่นๆ	1	2.00	3	6.10
<u>ความนึกคิดอันดับแรกเมื่อพบเพศตรงข้ามที่ถูกตาต้องใจ</u>				
ความเป็นเพื่อน	36	72.00	24	49.00
ความรัก	7	14.00	4	8.20
ความเป็นญาติ	-	-	1	2.00
เพศสัมพันธ์	-	-	1	2.00
ความเป็นพี่หรือน้อง	2	4.00	10	20.40
อื่น	5	10.00	8	16.30

กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตาราง 10 แสดงว่า กลุ่มทดลองได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์ จากโทรทัศน์มากเป็นอันดับแรก จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 76.00 และได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์จากแหล่งอื่นๆ มากเป็นอันดับแรก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 สำหรับบุคคลที่ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์นั้นจะเห็นว่า นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์จากครูในโรงเรียนมากเป็นอันดับแรกคือ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 จากมารดาเป็นอันดับแรก จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 เกี่ยวกับความนึกคิดเมื่อพบเพศตรงข้ามที่ถูกคาดหวัง พบว่า นักเรียนนึกถึงความเป็นเพื่อนเป็นอันดับแรก มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 72.00 นึกถึงความรักเป็นอันดับแรก มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00

กลุ่มควบคุมได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์ จากโทรทัศน์มากเป็นอันดับแรกจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 79.60 และได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์จากนิตยสาร/วารสาร มากเป็นอันดับแรก จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.20 สำหรับบุคคลที่ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์นั้นจะเห็นว่า นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์จากครูในโรงเรียนมากเป็นอันดับแรก คือ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 55.10 จากแพทย์มากเป็นอันดับแรก จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 12.20 เกี่ยวกับความนึกคิดเมื่อพบเพศตรงข้ามที่ถูกคาดหวัง พบว่า นักเรียนนึกถึงความเป็นเพื่อนเป็นอันดับแรก มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 ความเป็นพี่น้องน้อง มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20.40

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มทดลอง จำแนกตามคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ

ข้อคำถามและความคิดเห็น	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ
<u>ผู้ชายที่แต่งงานแล้วควรมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของคนเท่านั้น</u>				
เห็นด้วย	49	98.00	50	100.00
ไม่เห็นด้วย	1	2.00	-	-
<u>การมีเพศสัมพันธ์ควรเกิดขึ้นภายหลังจากมีครอบครัวหรือแต่งงานแล้ว</u>				
เห็นด้วย	43	86.00	49	98.00
ไม่เห็นด้วย	7	14.00	1	2.00

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อคำถามและความคิดเห็น	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ
<u>หนุ่มสาวยุคใหม่ควรทดลองมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน</u>				
เห็นด้วย	3	6.00	-	-
ไม่เห็นด้วย	47	94.00	50	100.00
<u>ผู้ชายโสดย่อมมีสิทธิมีเพศสัมพันธ์กับใครก็ได้โดยไม่มีขีดจำกัด</u>				
เห็นด้วย	2	4.00	-	-
ไม่เห็นด้วย	48	96.00	50	100.00
<u>เพศสัมพันธ์ที่ปราศจากการสมรสอาจถูกคนใกล้ชิดหรือสังคมตำหนิ</u>				
เห็นด้วย	42	84.00	50	100.00
ไม่เห็นด้วย	8	16.00	-	-
<u>ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ทางเพศยิ่งมากยิ่งดี</u>				
เห็นด้วย	5	10.00	-	-
ไม่เห็นด้วย	45	90.00	50	100.00
<u>เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายซื้อบริการทางเพศจากโสเภณีที่มีอยู่ทั่วไป</u>				
เห็นด้วย	6	12.00	1	2.00
ไม่เห็นด้วย	44	88.00	49	98.00
<u>วัยรุ่นยุคใหม่ ไม่เที่ยวโสเภณี</u>				
เห็นด้วย	47	94.00	50	100.00
ไม่เห็นด้วย	3	6.00	-	-

จากตาราง 11 จะเห็นว่า กลุ่มทดลอง นักเรียนส่วนใหญ่ เห็นด้วย กับความคิดเห็นที่ว่า ผู้ชายที่แต่งงานแล้วควรมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาคนเท่านั้น ก่อนการทดลอง ร้อยละ 98.00 หลังการทดลองร้อยละ 100.00 และเห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์ ควรเกิดขึ้นหลังจากมีครอบครัวหรือแต่งงานแล้ว ก่อนการทดลองร้อยละ 86.00 หลังการทดลองร้อยละ 98.00 เห็นด้วยกับเพศสัมพันธ์ที่ปราศจากการสมรส อาจถูกคนใกล้ชิดหรือสังคมตำหนิ ก่อนการทดลองร้อยละ 84.00 หลังการทดลองร้อยละ 100.00 และเห็นด้วยที่ว่าวัยรุ่นยุคใหม่ไม่เที่ยวโสเภณี โดยก่อนการทดลอง

เห็นด้วยร้อยละ 94.00 หลังการทดลองร้อยละ 100.00 ส่วนความคิดเห็นที่ ไม่เห็นด้วย นั้นพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ในเรื่องหนุ่มสาวยุคใหม่ควรทดลองมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน โดยก่อนการทดลองร้อยละ 94.00 หลังการทดลองร้อยละ 100.00 ไม่เห็นด้วยกับการที่ผู้ชายไต่ข้อมือมีสิทธิ์มีเพศสัมพันธ์กับใครก็ได้โดยไม่มีขีดจำกัด ก่อนการทดลองร้อยละ 96.00 และหลังการทดลองร้อยละ 100.00 และไม่เห็นด้วยกับการมีประสบการณ์ทางเพศยิ่งมากยิ่งดี ก่อนการทดลองร้อยละ 90.00 หลังการทดลองร้อยละ 100.00 นอกจากนี้นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นที่ว่า เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายซื้อบริการทางเพศจากโสเภณีที่มีอยู่ทั่วไป ก่อนการทดลองร้อยละ 88.00 หลังการทดลองร้อยละ 98.00

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มควบคุม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ

ข้อความและความเห็น	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
	จำนวน (N = 49)	ร้อยละ	จำนวน (N = 49)	ร้อยละ
<u>ผู้ชายที่แต่งงานแล้วควรมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของตนเท่านั้น</u>				
เห็นด้วย	49	100.00	49	100.00
ไม่เห็นด้วย	-	-	-	-
<u>การมีเพศสัมพันธ์ควรเกิดขึ้นหลังจากมีครอบครัวหรือแต่งงานแล้ว</u>				
เห็นด้วย	46	93.90	46	93.90
ไม่เห็นด้วย	3	6.10	3	6.10
<u>หนุ่มสาวยุคใหม่ควรทดลองมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน</u>				
เห็นด้วย	-	-	-	-
ไม่เห็นด้วย	49	100.00	49	100.00
<u>ผู้ชายไต่ข้อมือมีสิทธิ์มีเพศสัมพันธ์กับใครก็ได้โดยไม่มีขีดจำกัด</u>				
เห็นด้วย	2	4.10	2	4.10
ไม่เห็นด้วย	47	95.90	47	95.90
<u>เพศสัมพันธ์ที่ปราศจากการสมรสอาจถูกคนใกล้ชิดหรือสังคมตำหนิ</u>				
เห็นด้วย	44	89.80	44	89.80
ไม่เห็นด้วย	5	10.20	5	10.20

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อคำถามและความคิดเห็น	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
	จำนวน (N = 49)	ร้อยละ	จำนวน (N = 49)	ร้อยละ
<u>ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ทางเพศยิ่งมากยิ่งขึ้น</u>				
เห็นด้วย	3	6.10	1	2.00
ไม่เห็นด้วย	46	93.90	48	98.00
<u>เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายซื้อบริการทางเพศจากโสเภณีที่มีอยู่ทั่วไป</u>				
เห็นด้วย	8	16.30	5	10.20
ไม่เห็นด้วย	41	83.70	44	89.80
<u>วัยรุ่นยุคใหม่ ไม่เที่ยวโสเภณี</u>				
เห็นด้วย	48	98.00	49	100.00
ไม่เห็นด้วย	1	2.00	-	-

จากตาราง 12 จะเห็นว่า กลุ่มควบคุม นักเรียนส่วนใหญ่ เห็นด้วย กับความคิดเห็นที่ว่า ผู้ชายที่แต่งงานแล้วควรมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาคนเท่านั้น ทั้งก่อนและหลังการทดลองร้อยละ 100.00 เห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์ควรเกิดขึ้นหลังจากมีครอบครัวหรือแต่งงานแล้ว ทั้งก่อนและหลังการทดลองร้อยละ 93.90 เห็นด้วยกับเพศสัมพันธ์ที่ปราศจากการสมรสอาจถูกคนใกล้ชิดหรือสังคมตำหนิ ทั้งก่อนและหลังการทดลองร้อยละ 89.80 และยังเห็นด้วยที่ว่าวัยรุ่นยุคใหม่ไม่เที่ยวโสเภณี ก่อนการทดลองร้อยละ 98.00 และหลังการทดลองร้อยละ 100.00 ส่วนความคิดเห็นที่ ไม่เห็นด้วย นั้นพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ในเรื่องหนุ่มสาวยุคใหม่ควรทดลองมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ก่อนและหลังการทดลองร้อยละ 100.00 ไม่เห็นด้วยกับการที่ผู้ชายโสเภณีย่อมมีเพศสัมพันธ์กับใครก็ได้ โดยไม่มีขีดจำกัด ทั้งก่อนและหลังการทดลองร้อยละ 95.90 และไม่เห็นด้วยกับการมีประสบการณ์ทางเพศยิ่งมากยิ่งขึ้น ก่อนการทดลองร้อยละ 93.90 หลังการทดลองร้อยละ 98.00 นอกจากนี้ยังไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นที่ว่า เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายซื้อบริการทางเพศจากโสเภณีอยู่ทั่วไป ก่อนการทดลองร้อยละ 83.70 หลังการทดลองร้อยละ 89.80

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งสองกลุ่มระหว่างก่อนและหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ เป็นเวลา 4 สัปดาห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการแยกวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ดังปรากฏในตาราง 13

ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

กลุ่ม	เจตคติก่อนการทดลอง			ระดับ เจตคติ	เจตคติหลังการทดลอง			ระดับ เจตคติ
	N	$\bar{X}$	S		N	$\bar{X}$	S	
ทดลอง	50	2.705	.180	ดี	50	2.989	.027	ดี
ควบคุม	49	2.702	.133	ดี	49	2.723	.149	ดี

จากตาราง 13 แสดงว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านเจตคติ เพิ่มขึ้นจาก 2.71 เป็น 2.99 ส่วนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านเจตคติจาก 2.70 เป็น 2.72 โดยทั้งก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนด้านเจตคติอยู่ในระดับดี

วิเคราะห์เปรียบเทียบ คะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง
ดังปรากฏในตาราง 14

ตาราง 14 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างก่อน
การทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S	ค่า t	P - value
ทดลอง	50	2.705	.180	.09	.926
ควบคุม	49	2.702	.133		

จากตาราง 14 แสดงว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ย
ด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ไม่แตกต่างกัน

วิเคราะห์เปรียบเทียบ คะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง กับหลังการทดลอง ดังปรากฏในตาราง 15

ตาราง 15 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	การทดลอง	N	$\bar{X}$	S	ค่า t	P - value
กลุ่มทดลอง	ก่อนการทดลอง	50	2.705	.180	10.94 *	.000
	หลังการทดลอง	50	2.989	.027		
กลุ่มควบคุม	ก่อนการทดลอง	49	2.702	.133	1.50	.139
	หลังการทดลอง	49	2.723	.149		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 15 แสดงว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ดีกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 ส่วนกลุ่มควบคุม พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ทั้งก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่าง ดังปรากฏในตาราง 16

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์

Source of Variance	SS	df	MS	F	P
Covariates	.221	1	.211	22.291*	.000
Main Effect	1.734	1	1.734	183.381*	.000
Explained	1.994	2	.972	102.836*	.000
Residual	.908	96	.009		
Total	2.852	98	.029		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 16 แสดงว่า เจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ก่อนการทดลองมีความสัมพันธ์กับเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์หลังการทดลอง ส่วนผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์หลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3

วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ดังปรากฏในตาราง 17

ตาราง 17 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

กลุ่ม	ทักษะปฏิเสธก่อนการทดลอง			ระดับ ทักษะ ปฏิเสธ	ทักษะปฏิเสธหลังการทดลอง			ระดับ ทักษะ ปฏิเสธ
	N	$\bar{X}$	S		N	$\bar{X}$	S	
ทดลอง	50	2.699	.388	ดี	50	2.976	.077	ดี
ควบคุม	49	2.751	.240	ดี	49	2.776	.247	ดี

จากตาราง 17 แสดงว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์เพิ่มขึ้นจาก 2.69 เป็น 2.98 ส่วนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์จาก 2.75 เป็น 2.78 โดยทั้งก่อนและหลังการทดลองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์อยู่ในระดับดี

วิเคราะห์เปรียบเทียบ คะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง ดังปรากฏในตาราง 18

ตาราง 18 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S	ค่า t	P - value
ทดลอง	50	2.699	.388	.80	.424
ควบคุม	49	2.751	.240		

จากตาราง 18 แสดงว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ไม่แตกต่างกัน

วิเคราะห์เปรียบเทียบ คะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง ดังปรากฏในตาราง 19

ตาราง 19 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	การทดลอง	N	$\bar{X}$	S	ค่า t	P - value
กลุ่มทดลอง	ก่อนการทดลอง	50	2.699	.388	5.33 *	.000
	หลังการทดลอง	50	2.976	.077		
กลุ่มควบคุม	ก่อนการทดลอง	49	2.751	.240	1.29	.204
	หลังการทดลอง	49	2.776	.247		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 19 แสดงว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ดีวก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ส่วนกลุ่มควบคุม พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ทั้งก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ดังปรากฏในตาราง 20

ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์

Source of Variance	SS	df	MS	F	P
Covariates	.705	1	.705	28.571 *	.000
Main Effect	1.143	1	1.143	46.303 *	.000
Explained	1.848	2	.924	37.437 *	.000
Residual	2.369	96	.025		
Total	4.217 *	98	.043		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 20 แสดงว่า ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ก่อนการทดลองมีความสัมพันธ์กับทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์หลังการทดลอง ส่วนผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์หลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 4

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทย่อ

ความมุ่งหมายในการค้นคว้า

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 49 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากนักเรียน

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเสริมสร้างเจตคติและทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1.1 โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ได้แก่

โปรแกรมครั้งที่ 1 เรื่อง "เพศสัมพันธ์ไม่คาดคิดคิดเอดส์ได้" มีจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักว่าเพศและเอดส์เป็นปัญหาใกล้ตัว เวลาที่สอน 1 คาบเรียน (50 นาที)

โปรแกรมครั้งที่ 2 เรื่อง "คำของคน" มีจุดประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนของตนเอง เวลาที่สอน 1 คาบเรียน (50 นาที)

โปรแกรมครั้งที่ 3 เรื่อง "เบื้องหลังชีวิตหญิงบริการทางเพศ" มีจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเห็นใจชีวิตหญิงบริการทางเพศ รังเกียจการมีประสบการณ์ทางเพศกับหญิงบริการ เวลาที่สอน 1 คาบเรียน (50 นาที)

1.2 โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านทักษะการปฏิเสธ ได้แก่

โปรแกรมครั้งที่ 4 เรื่อง "ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์" มีจุดประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะของการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย เวลาที่สอน 1 คาบเรียน (50 นาที)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

1.1 สถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 ข้อ

1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ ประกอบด้วย แบบสอบถามด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 16 ข้อ ด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 5 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .83

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมแบบสอบถามก่อนการทดลองและหลังการทดลองเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ

2. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เอส พี เอส เอส (SPSS/PC⁺ - Statistical Package for the Social Science / Personal Computer Plus) วิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

2.1 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ เพศ อายุ การพักอาศัย เพื่อนสนิทในโรงเรียนและต่างโรงเรียน แหล่งและบุคคลที่นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์ ความนึกคิดเมื่อพบเพศตรงข้ามและความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

2.2 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ และคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อการป้องกันเอดส์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.3 ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ และด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่เป็นอิสระจากกัน ก่อนและหลังการทดลอง โดยการทดสอบค่าสถิติ (t - test dependent และ t - test independent)

2.4 ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์และด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง โดยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนร่วม (ANCOVA)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ผลจากการศึกษาข้อมูลทั่วไป

กลุ่มทดลอง

1.1 สถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นนักเรียนหญิงจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 64.00 นักเรียนชายจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 12 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 และส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 88.00 เกี่ยวกับเพื่อนสนิทในโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีมากกว่า 5 คน เป็นจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 ส่วนเพื่อนสนิทนอกโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีมากกว่า 5 คน เช่นกัน เป็นจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 แหล่งที่นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์มากที่สุดคือ โทรทัศน์ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 76.00 ส่วนบุคคลที่ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์แก่นักเรียนมากที่สุดคือ ครูในโรงเรียน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 สำหรับความรู้สึกนึกคิดเมื่อพบเพศตรงข้ามที่ถูกคาดหวัง นักเรียนส่วนใหญ่จะคิดถึงความเป็นเพื่อน เป็นจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 72.00

1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศนั้น พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับความคิดเห็นที่ว่า ผู้ชายที่แต่งงานแล้วควรมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของตนเท่านั้น โดยก่อนการทดลองมีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 98.00 หลังการทดลองมีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 เห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์ควรเกิดขึ้นหลังจากมีครอบครัวหรือแต่งงานแล้ว ก่อนการทดลองมีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 86.00 หลังการทดลองมีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 98.00 และส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ปราศจากการสมรสอาจถูกคนใกล้ชิดหรือสังคมตำหนิ ก่อนการทดลองจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 84.00 หลังการทดลองมีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 นอกจากนี้ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับการที่วัยรุ่นยุคใหม่ ไม่เที่ยวโสเภณี ก่อนการทดลองมีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 94.00 หลังการทดลองมีจำนวน 50 คน คิดเป็น

ร้อยละ 100.00 ส่วนความคิดเห็นที่ ไม่เห็นด้วย นั้น พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่หนุ่มสาวยุคใหม่ควรทดลองมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน โดยก่อนทดลองมี 47 คน คิดเป็นร้อยละ 94.00 หลังการทดลองมี 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 และไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นที่ว่าผู้ชายโสเภี่ยมีสติหิมีเพศสัมพันธ์กับใครก็ได้ โดยไม่มีขีดจำกัด โดยก่อนการทดลองมี 48 คน คิดเป็นร้อยละ 96.00 หลังการทดลองมี 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับผู้ที่เคยมีประสบการณ์ทางเพศยิ่งมากยิ่งขึ้น โดยก่อนการทดลองมีจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 90.00 หลังการทดลองมีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 นอกจากนี้ส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยที่ว่า เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายซื้อบริการทางเพศจากโสเภณีที่มีอยู่ทั่วไป ก่อนการทดลองมีจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 88.00 หลังการทดลองมี 49 คน คิดเป็นร้อยละ 98.00

กลุ่มควบคุม

1.1 สถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นนักเรียนหญิงจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 69.40 นักเรียนชายจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 30.60 ส่วนใหญ่มีอายุ 12 ปี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 53.10 และพักอาศัยอยู่กับบิดามารดา จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 79.60 เกี่ยวกับเพื่อนสนิทในโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีมากกว่า 5 คน เป็นจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 69.40 ส่วนเพื่อนสนิทนอกโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีมากกว่า 5 คน เช่นกัน เป็นจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 69.40 แหล่งที่นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์มากที่สุด คือ โทรทัศน์ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 79.60 ส่วนบุคคลที่ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์แก่นักเรียนมากที่สุด คือ ครูในโรงเรียน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 55.10 ส่วนความรู้สึกลึกซึ้งเมื่อพบเพศตรงข้ามที่ถูกตาต้องใจ นักเรียนส่วนใหญ่จะคิดถึงความเป็นเพื่อน เป็นจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00

1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศนั้น พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับความคิดเห็นที่ว่า ผู้ชายที่แต่งงานแล้วควรมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของตนเท่านั้น โดยก่อนและหลังการทดลองมีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 เห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์ควรเกิดขึ้นหลังจากมีครอบครัวหรือแต่งงานแล้ว ก่อนและหลังการทดลองมีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 93.90 และส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ปราศจากการสมรสอาจถูกคนใกล้ชิดหรือสังคมตำหนิ ก่อนและหลังการทดลองมีจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 89.80 นอกจากนี้ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับการที่วัยรุ่นยุคใหม่ ไม่เที่ยวโสเภณี ก่อนการทดลองมีจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 98.00 หลังการทดลองมีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วนความคิดเห็น ไม่เห็นด้วยนั้นพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่หนุ่มสาวยุคใหม่ควรทดลองมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน โดยก่อนและหลังทดลองมีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 และไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นที่ว่า ผู้ชายโสเภี่ยมีสติหิมีเพศสัมพันธ์กับใครก็ได้โดยไม่มีขีดจำกัด โดยก่อนและหลังการทดลองมี

จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 95.90 และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับผู้ที่เคยมีประสบการณ์ทางเพศ ยิ่งมากยิ่งขึ้น โดยก่อนการทดลองมีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 93.90 หลังการทดลองมีจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 98.00 นอกจากนี้ส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยที่ว่า เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายซื้อบริการทางเพศจากโสเภณีที่มีอยู่ทั่วไป ก่อนการทดลองมีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 83.70 หลังการทดลองมีจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 89.80

2. ผลการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 มีประสิทธิผลต่อเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์และทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ดังต่อไปนี้

2.1 ก่อนการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนด้านเจตคติและด้านทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับดี

2.2 ภายหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนด้านเจตคติและด้านทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับดี

2.3 ก่อนการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนด้านเจตคติและด้านทักษะการปฏิเสธไม่แตกต่างกัน

2.4 ภายหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต กลุ่มทดลองมีคะแนนด้านเจตคติและด้านทักษะการปฏิเสธดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.5 ภายหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต กลุ่มทดลองมีคะแนนด้านเจตคติและด้านทักษะการปฏิเสธดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการศึกษาโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์

ก่อนการทดลอง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 2.71 คะแนน กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ย 2.70 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน) ซึ่งเป็นเจตคติที่อยู่ในระดับดี (จากตาราง 13) และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาทดสอบทางสถิติพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยเจตคติไม่แตกต่างกัน (จากตาราง 14)

การที่ทั้งสองกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี และไม่แตกต่างกันนั้นอภิปรายผลได้ว่า อาจเนื่องจากในภาวะปัจจุบันเอดส์ได้แพร่กระจายเข้าสู่ประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังไม่มียาหรือวิธีการรักษา ตลอดจนวัคซีนที่จะใช้ป้องกันเอดส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ผู้ติดเชื้อ

เอดส์ได้รับความทรมานทั้งร่างกายและจิตใจและเสียชีวิตในที่สุด ด้วยเหตุนี้รัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเอดส์จึงได้ร่วมมือกันทุกวิถีทางเพื่อป้องกันเอดส์ ซึ่งกลวิธีการให้สุขศึกษา และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันเอดส์ ได้เน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ การแพร่ระบาด การป้องกันเอดส์ ตลอดจนเห็นอกเห็นใจไม่รังเกียจผู้ป่วยเอดส์ ประกอบกับทางโรงเรียนได้เคยจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันเอดส์ในโรงเรียน ดังนั้นจึงมีผลให้นักเรียนมีเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ที่ดี นอกจากนี้จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคุณลักษณะที่ใกล้เคียงกัน มีปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม การได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อและบุคคลที่ใกล้เคียงกัน (จากตาราง 10) ตลอดจนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศที่ใกล้เคียงกัน (จากตาราง 11 - 12) ดังนั้นจากปัจจัยหลายด้านที่ใกล้เคียงกันดังที่กล่าวมา จึงส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ก่อนการทดลองของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มอยู่ในระดับดี และไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรปลูกฝังเจตคติ ค่านิยมและทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ โดยการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ เพื่อเป็นการตอกย้ำและส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ที่ดีขึ้น อันจะเป็นแนวทางสำคัญที่จะนำไปสู่พฤติกรรมป้องกันการเอดส์ที่ดีต่อไป

หลังการทดลอง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ 2.99 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน) ซึ่งเพิ่มขึ้น .28 คะแนน จากเดิม 2.71 คะแนน ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ย 2.72 คะแนน ซึ่งเพิ่มขึ้น .02 คะแนน จากเดิม 2.70 คะแนน (จากตาราง 13) เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (จากตาราง 15) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 คือ นักเรียนที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ มีเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ดีกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับพบว่า กลุ่มทดลองมีเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (จากตาราง 16) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 คือ นักเรียนที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ มีเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเอดส์

การเปลี่ยนแปลงของคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นของกลุ่มทดลองอภิปรายผลได้ว่า เนื่องจากกลุ่มทดลอง ได้รับกิจกรรมการเรียนการสอนตามโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ด้วยการเรียนรู้แบบให้นักเรียนมีส่วนร่วม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและดำเนินการทดลองด้วยตัวผู้วิจัยเอง จำนวน 3 จุดประสงค์การเรียนรู้คือ โปรแกรมครั้งที่ 1 เรื่องเพศสัมพันธ์ไม่คาดคิดติดเอดส์ได้ ซึ่งจากการศึกษา ของรัชนี ณ หนองและคณะ (2538 : 119-126) พบว่า หน่วยการสอนที่มีความจำเป็นต้องสอนเป็นอันดับแรกคือเรื่องพฤติกรรมทางเพศและเอดส์เป็นปัญหาใกล้ตัว ผู้วิจัยจึงนำเรื่อง

นี้มาสอนเป็นเรื่องแรก โดยมีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างเจตคติให้ตระหนักว่า เรื่องพฤติกรรมทางเพศ และเอดส์เป็นปัญหาใกล้ตัว โปรแกรมครั้งที่ 2 เรื่องค่าของคน มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างเจตคติให้ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนของตนเอง โปรแกรมครั้งที่ 3 เรื่องเบื้องหลังชีวิตหญิงบริการทางเพศ มีจุดประสงค์เพื่อสร้างเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ที่ดีก่อนที่นักเรียนจะมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับบริการทางเพศ โดยให้รู้สึกเห็นใจหญิงบริการทางเพศและรังเกียจการมีประสบการณ์ทางเพศกับหญิงบริการทางเพศ

สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนทั้ง 3 โปรแกรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีจุดมุ่งหมายอธิบายได้ดังนี้

1. กิจกรรมในขั้นตอนสร้างความรู้สึก เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยมุ่งเพื่อกระตุ้นจิตใจหรือโน้มน้าวให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก ตามจุดประสงค์ของโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในแต่ละเรื่อง เพื่อนำไปสู่การจัดระบบความคิดความเชื่อ และสร้างเป็นเจตคติที่ต้องการ หรือ เปลี่ยนแปลงเป็นเจตคติที่พึงประสงค์ ซึ่งกิจกรรมในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรณีศึกษาเป็นสื่อในการสร้างความรู้สึก และการเปิดเผยตนเอง โดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยการเขียนตอบในกระดาษและอภิปรายกลุ่มย่อย

2. กิจกรรมในขั้นตอน จัดระบบความคิดความเชื่อ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย 3 กิจกรรม เป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันคือ

2.1 การอภิปราย เป็นกิจกรรมสำคัญที่ผู้วิจัยใช้ในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในด้านการคาดคะเนสถานการณ์และการตัดสินใจ ซึ่งจะผสมผสานไปในประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งขึ้น เพื่อให้นักเรียนคิดและตัดสินใจเอง

2.2 การสรุป โดยผู้วิจัยเป็นผู้สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้สรุปแนวคิดที่ได้จากกิจกรรม หากไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมให้สมบูรณ์ ซึ่งการสรุปจะช่วยร้อยรัดเนื้อหาทั้ง 2 ขั้นตอนเข้าด้วยกัน และช่วยให้มีการจัดระบบความคิดความเชื่อที่ชัดเจน

2.3 การประยุกต์แนวคิด ผู้วิจัยได้ใช้เวลาช่วงท้ายของการจัดโปรแกรม ให้นักเรียนได้มีโอกาสนำข้อสรุปที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย

ซึ่งกิจกรรมที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยมีรายละเอียดแต่ละโปรแกรมอยู่ในภาคผนวก ข และได้แนวคิดมาจากการที่ผู้วิจัยได้เข้ารับการอบรมและฝึกปฏิบัติด้านทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 3 ครั้ง ดังปรากฏในภาคผนวก จ

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าโปรแกรมทั้ง 3 โปรแกรม ที่ผู้วิจัยใช้เพื่อเสริมสร้างเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งผลการทดลองพบว่าโปรแกรมการเสริมสร้างเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมานี้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526 : 112-114) ที่กล่าวว่า จากผลการวิจัยทางด้านจิตวิทยาสังคมบางเรื่องเกี่ยวกับการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติ ได้เสนอแนะว่าการสร้าง

หรือเปลี่ยนแปลงเจตคติทำให้เกิดขึ้นได้ โดยการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้จะมีผลต่อองค์ประกอบทางด้านเจตคติของบุคคลมาก กล่าวคือ จะมีผลต่อองค์ประกอบของเจตคติทั้งทางด้านพุทธิปัญญา และองค์ประกอบทางการปฏิบัติด้วย อีกประการหนึ่งเป็นที่ทราบกันแล้วว่าความคิดเห็นของกลุ่มจะมีผลต่อองค์ประกอบด้านเจตคติของบุคคลมาก ในขณะที่กระบวนการกลุ่มดำเนินการอยู่ อาจมีส่วนทำให้ความคิดเห็นของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้ ขณะเดียวกันบุคคลนั้นก็พยายามเปลี่ยนแปลงเจตคติสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม ถ้าเปลี่ยนไม่ได้ก็อาจจะคล้อยตามได้ นอกจากนี้มีการศึกษาพบว่า การได้มีส่วนร่วม (Participation) ในการช่วยแก้ปัญหาบางอย่าง ทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกพอใจต่อวิธีการแก้ปัญหา เพราะบุคคลจะมีความรู้ดีกว่าตนเองได้ "ลงทุน" ในการให้ความเห็น การได้ตัดสินใจ ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการแก้ปัญหานั้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีผลทำให้บุคคลนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องกระบวนการกลุ่มของวินิจ เกตุขำ และคมเพชร จิตรสุกกุล (2522 : 14-15) ที่ว่า กระบวนการกลุ่มจะช่วยให้สมาชิกค้นพบวิธีการแก้ปัญหาที่น่าพอใจร่วมกัน ซึ่งคุณค่าของกระบวนการกลุ่มจะอยู่ในขณะดำเนินการกลุ่มและก่อให้เกิดการพัฒนาเจตคติ ความสนใจ ความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคม นอกจากนี้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างเจตคติ และฝึกทักษะด้วยนักเรียนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเกิดการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนมากกว่าที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ป. : 2) สำหรับกิจกรรมสำคัญที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนั้น คือการอภิปรายจากแนวคิดเรื่องการอภิปรายกลุ่มของสุรีย์ จันทรโมลี (2527 : 100-102) ที่ได้กล่าวว่าการอภิปรายกลุ่มเป็นวิธีการที่นำมาใช้อย่างมากในการให้สมาชิกแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ ได้เข้าใจตนเอง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และสมาชิกต่างให้ความร่วมมือในการช่วยแก้ปัญหา นอกจากนี้การอภิปรายกลุ่มช่วยฝึกฝนให้ผู้เรียน ได้ปรับตัวเข้ากับคนอื่น เข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ฝึกฝนการสะท้อนความคิดในการแก้ปัญหาร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยให้สมาชิกได้ใช้ความคิดพิจารณาใคร่ครวญอย่างรอบคอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้อิทธิพลของกลุ่มมีส่วนช่วยให้สมาชิกเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ การตัดสินใจด้วยการยอมรับและสมัครใจ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพที่ถาวรต่อไป ซึ่งสิริวรรณ ศรีพหลและพันทิพา อุทัยสุข (2529 : 91-92) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการอภิปรายว่า ให้คุณค่าแก่ผู้เรียนทุกด้าน คือพัฒนาด้านความรู้ เจตคติและทักษะการเรียนรู้ ซึ่งคุณค่าด้านเจตคตินั้นจะพบว่าในขณะที่ทำการอภิปรายนั้น ผู้อภิปรายคนอื่นยอมแสดงเจตคติแตกต่างกันออกไป เจตคติเหล่านี้

อาจแตกต่างจากตนเอง ทำให้เกิดการยอมรับหรือคล้อยตามถ้อยคำนั้นเป็นสิ่งถูกต้อง ส่วนด้านทักษะการเรียนรู้จะพัฒนาด้านทักษะในการคิดการทำงานร่วมกับกลุ่ม การพูด และการฟังความคิดเห็นผู้อื่น อันเป็นผลให้กลุ่มทดลองได้พัฒนาด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ไปในแนวทางที่ดี และเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

ผลการศึกษาด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ รัชนิ ฌ ระนอง และคณะ (2538 : 119-126) ที่ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อการดำเนินงานป้องกันเอดส์ในกลุ่มวัยรุ่น โดยมีการศึกษาผลกระทบด้านเจตคติและทักษะของนักเรียนในการป้องกันเอดส์ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักเรียนที่ครูได้ดำเนินการทดลองสอนเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์กับกลุ่มควบคุม ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ที่ไม่แตกต่างกัน และภายหลังการทดลองค่าคะแนนเฉลี่ยเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม และยังสอดคล้องกับการศึกษาของรัตนา ดอกแก้ว (2539 : 134-147) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องผลการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ในนักเรียนอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่ โดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตศึกษาขององค์การอนามัยโลกและทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งผลการศึกษาพบว่าภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีทักษะการพัฒนาปรับเปลี่ยนเจตคติ ทักษะความรู้สึกลึกซึ้งในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิสารณ์ วัฒนมะโน (2540 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดปราจีนบุรี โดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตศึกษาขององค์การอนามัยโลกร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบการมีประสบการณ์จริง ผลการศึกษาพบว่าภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความตระหนักในตนเองเกี่ยวกับเอดส์ ความรับผิดชอบในการป้องกันเอดส์ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่มควบคุม และยังพบว่าทักษะเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันเอดส์

2. ด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์

ก่อนการทดลอง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 2.70 คะแนน กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ย 2.75 คะแนน จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน (จากตาราง 17) ซึ่งทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ในระดับดี เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะมาทดสอบทางสถิติพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะไม่แตกต่างกัน (จากตาราง 18)

การที่ทั้งสองกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีและไม่แตกต่างกัน อภิปรายผลได้ว่า ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสองมีคุณลักษณะพื้นฐานต่างๆ ตลอดจนการได้รับข้อมูลจากบุคคลและสื่อที่ใกล้เคียงกัน ประกอบกับภาครัฐและเอกชนได้ใช้กลวิธีการให้สุขศึกษาเพื่อการป้องกันเอดส์ โดยเน้น

เพื่อให้ประชาชนมีเจตคติทางบวกต่อเอดส์ และทางโรงเรียนได้เคยจัดรณรงค์ป้องกันเอดส์ในโรงเรียน นอกจากนี้ จากผลการศึกษาด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองตามที่ได้อภิปรายผลไปแล้วพบว่า ก่อนการทดลองเจตคติ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มอยู่ในระดับดี และไม่แตกต่างกัน ซึ่งการที่บุคคลจะมีทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์เพื่อป้องกันเอดส์ที่ดีมาก่อนจึงจะส่งผลให้มีความมั่นใจที่จะปฏิเสธ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงส่งผลให้พฤติกรรมเพื่อป้องกันเอดส์ก่อนการทดลองของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มอยู่ในระดับดี และไม่แตกต่างกัน

หลังการทดลอง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิเสธ 2.98 คะแนน ซึ่งเพิ่มขึ้น .28 คะแนน จากเดิม 2.70 คะแนน ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิเสธ 2.78 คะแนน ซึ่งเพิ่มขึ้น .03 คะแนน จากเดิม 2.75 คะแนน (จากตาราง 17) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งสองมีคะแนนทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับดี เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (จากตาราง 19) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติข้อที่ 2 คือ นักเรียนที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ มีทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ดีกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อเปรียบเทียบกันพบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (จากตาราง 20) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 4 คือ นักเรียนที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ มีทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์

การเปลี่ยนแปลงของคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นของกลุ่มทดลอง อภิปรายผลได้ว่า เนื่องจากกลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนตามโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ ด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้หลักการและขั้นตอนการปฏิเสธและหาทางออก (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและคณะ. น.ป.ป.) ซึ่งประกอบด้วย 1) การปฏิเสธอย่างจริงจัง ทั้งท่าทางคำพูดและน้ำเสียง 2) ใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผล 3) การขอความเห็นชอบและแสดงการขอบคุณเพื่อรักษาน้ำใจ 4) เมื่อถูกเข้าซื้อต่อหรือ สบประมาทให้ปฏิเสธซ้ำ หรือต่อรองหากิจกรรมอื่นมาทดแทนหรือผัดผ่อน โดยการขอยืมระยะเวลาออกไป และใช้วิธีการสอนแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะการปฏิเสธ เพื่อป้องกันเอดส์และให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่ถูกต้อง (รายละเอียดกิจกรรมการเรียนการสอนในโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ โปรแกรมที่ 4 เรื่องทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ในภาคผนวก ข) โดยให้กลุ่มทดลองได้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เริ่มจากการสร้างเจตคติ เพราะการที่บุคคลจะมีการพัฒนาทักษะการปฏิเสธได้ดีขึ้นนั้นจะต้องมีเจตคติในการที่จะปฏิเสธเสียก่อน (กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. 2539 : 6) ดังนั้นเพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดี ในการที่จะปฏิเสธการมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเอดส์ หรือมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย ผู้วิจัยได้ใช้สื่อคือ กรณีศึกษาและกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการอภิปราย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการอภิปรายกลุ่มของสุริย์ จันทรโมลี (2527 : 100-102) ที่กล่าวว่า การอภิปรายกลุ่มช่วยฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักการปรับตัวเข้ากับคนอื่น เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งได้ฝึกการสะท้อนความคิดในการแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ การอภิปรายกลุ่มยังช่วยให้เกิดลักษณะของอิทธิพลกลุ่มขึ้นด้วย ซึ่งมีส่วนช่วยให้สมาชิกเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพที่ถาวร ซึ่งสิริวรรณ ศรีพหลและพันทิพา อุทัยสุข (2529 : 91-92) ได้กล่าวไว้ว่า การอภิปรายสามารถพัฒนาทักษะของกระบวนการคิดทักษะ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทักษะในการพูดและทักษะในการฟังความคิดเห็นผู้อื่น อันเป็นการเสริมสร้างให้กลุ่มทดลองมีเจตคติที่ดี ในการที่จะปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย และสอดคล้องกับวินิจ เกตุจำและคมเพชร นัตรสุกกุล (2522 : 14-15) ที่กล่าวว่า คุณค่าของการอภิปรายกลุ่มสามารถส่งผลดีในด้านการปฏิบัติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มทดลองได้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการปฏิเสธและทักษะต่างๆ ในการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ที่ถูกต้อง โดยใช้ใบความรู้เรื่อง "หลักการปฏิเสธ" และการสาธิตโดยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ ซึ่ง ทิศนา แจมมณีและคณะ (2529 : 42-43) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทสมมติเป็นวิธีการหนึ่งในการให้นักเรียนได้แสดงออกทั้งคำพูดและท่าทาง ตามลักษณะนิสัยของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์สมมตินั้น ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคมให้เหมาะสม ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจได้เป็นอย่างดี และฝึกให้รู้จักปฏิบัติตามขั้นตอน คือ มีขั้นตอนของความรู้สึกรู้สึก การคิดและการกระทำตามลำดับ และสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงสาธารณสุขกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (2539 : 16-19) ที่กล่าวว่า การสอนทักษะการปฏิเสธเป็นการสอนที่มุ่งเน้นในด้านทักษะนิสัย จึงต้องอาศัยการสร้างให้เกิดความชัดเจนในตัวทักษะให้เห็นเป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติได้ง่ายและนักเรียนมีโอกาสมือปฏิบัติในสถานการณ์ใกล้เคียง อันเป็นความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้ จนกระทั่งทำได้อย่างชำนาญ

จากการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมทักษะการปฏิเสธ พบว่า กลุ่มทดลองสามารถใช้ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ได้อย่างถูกต้อง รู้จักการตัดสินใจที่จะปฏิเสธการมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเอดส์หรือมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยได้อย่างเหมาะสม ด้วยวิธีการปฏิเสธและเจรจาต่อรองแบบรักษาน้ำใจของผู้อื่นหรือเพื่อนและผลประโยชน์ของตนเองในการป้องกันเอดส์ และมีความมั่นใจในการที่จะปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์มีให้ตนเองหรือเพื่อนเป็นเอดส์ สอดคล้องกับประเสริฐ ดันสกุล (2538 : 14-16) ที่กล่าวว่า การฝึกให้มีทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจของผู้อื่นและผลประโยชน์ของตนเอง ในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงและพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ จะสามารถทำได้

วัยรุ่นคิดหาทางเลือกในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงและพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ จากผลการวิจัยด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ที่ได้กล่าวมาแล้วในหน้า 97 - 101 พบว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองมีเจตคติอยู่ในระดับดี และเมื่อได้รับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี ในการที่จะปฏิเสธพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเอดส์หรือมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย อีกทั้งได้มีการฝึกปฏิเสธ ก็จะช่วยให้มีทักษะการปฏิเสธเพิ่มมากขึ้น อันจะนำไปสู่การมีทักษะชีวิตที่ดีต่อไป

ผลการศึกษาด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของรัชนี ณะนง (2538 : 119-126) ที่ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการพัฒนาบุคลากร เพื่อการดำเนินงาน ป้องกันเอดส์ในกลุ่มวัยรุ่น โดยมีการศึกษาผลกระทบด้านเจตคติและทักษะของนักเรียนในการ ป้องกันเอดส์ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่ครูได้สอนเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน เอดส์กับกลุ่มควบคุม ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนน เฉลี่ยทักษะการสื่อสารเพื่อป้องกันเอดส์ที่ไม่แตกต่างกัน และภายหลังการทดลอง ค่าคะแนนเฉลี่ย ทักษะการสื่อสารเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนในกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมและยังสอดคล้องกับ การศึกษาของรัตนา ดอกแก้ว (2539 : 134-147) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องผลการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อป้องกันเอดส์ในนักเรียนอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่ โดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตศึกษาขององค์การ อนามัยโลก และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทักษะการปฏิเสธต่อรองสูงกว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธิสารณ์ วัฒนมะโน (2540 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัด ปราจีนบุรี โดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตศึกษาขององค์การอนามัยโลกร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบการมี ประสบการณ์จริง ผลการศึกษาพบว่าภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกัน เอดส์ ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่มควบคุม และยังพบ ว่าทักษะเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันเอดส์ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดดังกล่าว จึงทำให้ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ดีกว่าก่อนทดลองและ ดีกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อ ป้องกันเอดส์

กล่าวโดยสรุป โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อ ป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและดำเนินกิจกรรมตาม โปรแกรมด้วยผู้วิจัยเอง มีประสิทธิภาพต่อเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ และทักษะการปฏิเสธ เพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2

ข้อเสนอแนะ

การเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์เป็นนวัตกรรมหนึ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะสังคมปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบประชาธิปไตย ยึดถือความเท่าเทียมกันของแต่ละบุคคล ใช้กลวิธีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับโปรแกรมมีเจตคติและทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ดีกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ไม่ได้รับโปรแกรม ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันเอดส์ การปลูกฝังเจตคติ ค่านิยมในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่คนรับผิดชอบ ควรได้นำหลักการและวิธีการดังที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้น ไปใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างทักษะชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเยาวชนวัยเรียน ให้มีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตที่จำเป็นเพื่อเผชิญสถานการณ์ที่จะนำไปสู่การติดเชื้อเอดส์ได้อย่างปลอดภัย

1. การนำกิจกรรมการสอนตามโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1.1 ผู้สอนต้องมีทักษะและประสบการณ์ในการสอนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เช่นนี้ และต้องเปลี่ยนบทบาทจากการพูด การออกคำสั่ง มาเป็นผู้ช่วยเหลือ ผู้จัดประสบการณ์ การเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถค้นหาคำตอบ เกิดความคิดรวบยอด บรรลุการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ อีกทั้งควรเป็นผู้มีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับความคิดเห็น ความรู้สึของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวของนักเรียนเอง มิใช่ครูเป็นผู้บอกหรือสรุปแนวคิดให้

1.2 ควรสอนรวมกันทั้งเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งความแตกต่างระหว่างเพศจะช่วยให้มีการแสดงระบบความคิดความเชื่อที่หลากหลาย ทำให้ง่ายต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะเจตคติที่เกี่ยวกับเรื่องเพศชายและเพศหญิงในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันเอดส์

1.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโปรแกรมแต่ละครั้ง ผู้สอนควรบริหารเวลาให้เป็นไปตามที่วางแผนไว้ ถ้าไม่สามารถควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ จะทำให้ใช้เวลามากกว่าการสอนแบบที่ครูเป็นผู้บอกความรู้ ข้อเท็จจริงให้กับนักเรียน ดังนั้นความพร้อมในการจัดกิจกรรม การเตรียมสื่อและอุปกรณ์ จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตในรูปแบบนี้

1.4 สื่อและอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งบรรยากาศของสภาพแวดล้อมในการเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้นสื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ต้องสามารถสร้างและเร้าความรู้สึกสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

2. สถานศึกษา หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ สามารถดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมได้

2.1 จากผลการวิจัยและรูปแบบที่ผู้วิจัยได้ศึกษา สถานศึกษาสามารถจัดโปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ ผสมผสานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาหลัก เช่น วิชาสุขศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยให้สอนตามโปรแกรมอย่างน้อย 4 คาบการเรียนการสอน หรือ 4 จุดประสงค์การเรียนรู้ หรืออาจจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในคาบของการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร แต่ต้องดำเนินการให้ได้อย่างน้อย 4 คาบการเรียนการสอนตามโครงสร้างของโปรแกรมติดต่อกัน โดยสอนสัปดาห์ละ 1 คาบ หรือ 1 โปรแกรม

2.2 กรณีกลุ่มเป้าหมายอยู่นอกระบบการศึกษา ควรได้จัดให้เรียนเป็นกลุ่มและดำเนินงานกิจกรรมการเรียนการสอนให้ได้ครบจำนวน 4 โปรแกรม หรือ 4 จุดประสงค์การเรียนรู้ จึงจะทำให้กลุ่มเป้าหมายมีทักษะชีวิตตามผลการวิจัยครั้งนี้

3. จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าสื่อที่นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอดส์มากที่สุดคือ โทรทัศน์ และบุคคลที่ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์แก่นักเรียนมากที่สุด คือ ครู ดังนั้นครูต้องให้ความสนใจโดยพิจารณาสารสำคัญจากสื่อดังกล่าวมาประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียน หรือเยาวชน โดยเน้นการปลูกฝังเจตคติและค่านิยมทางเพศที่ถูกต้อง รวมทั้งการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นที่จะนำไปสู่พฤติกรรมในการป้องกันเอดส์

4. สิ่งสำคัญที่สุดในกระบวนการสอนตามโปรแกรมทักษะชีวิต คือ ให้ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหรือทักษะต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่โรงเรียนต้องร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน ในการช่วยสนับสนุนให้นักเรียนหรือเยาวชน มีโอกาสในการใช้ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบองค์กรต่างๆ อาทิ ชุมชน ชมรม ซึ่งอาจดำเนินการโดยครูเป็นผู้ริเริ่มสนับสนุนหรือนักเรียนรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรมนั้นๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

การศึกษาค้างนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาในกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นห้องเรียนแบบสหศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์มีผลต่อเจตคติและทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียน

เพื่อให้มีการพัฒนากระบวนการดำเนินงานสร้างทักษะชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยนำรูปแบบ แนวคิด กระบวนการวิจัย ฯลฯ ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมานำไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยต่อไปน่าจะได้อีกศึกษาในประเด็นต่างๆ อาทิ

1. โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ ในกลุ่มนักเรียนผู้นำ นักเรียนกลุ่มเพื่อนสนิท นักเรียนกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ
2. โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน บุตร ฯลฯ ให้กับครูฝ่ายปกครอง พ่อแม่ ผู้ปกครอง
3. โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในกลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง กลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน
4. โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตกับการเสริมสร้างพฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ
5. โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการติดยาและสารเสพติด
6. โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
7. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตกับการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การศึกษาเพื่อควบคุมปัญหาโรคเอดส์และสำนักงานกิจการพิเศษ, คณะอนุกรรมการ. แผนป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ในสถานศึกษา พ.ศ. 2540-2544. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539.
- คำานวน อึ้งชูศักดิ์และคณะ. "ผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะพื้นที่ รอบที่ 2 ในประเทศไทย 2539," รายงานการเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์. กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข, 2539. อัดสำเนา.
- จัดการศึกษาเพื่อป้องกันเอดส์, คณะกรรมการ กระทรวงศึกษาธิการ. แผนปฏิบัติการป้องกันเอดส์ในอนาคต. นนทบุรี : กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข, 2539.
- ฉลอง ภิรมย์รัตน์. กระบวนการกลุ่ม. คู่มือประกอบการเรียนวิชาศึกษา 325 ตามหลักสูตรสภาการศึกษาหลักสูตร, ม.ป.ท., 2519.
- ชมัยรัตน์ คงทอง. ประสิทธิผลของการพัฒนาการสอนสุขศึกษาเชิงระบบและการมีส่วนร่วมของครูเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์. วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536. อัดสำเนา.
- ชอบ ลีซอ. "การเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดและแก้ปัญหา," วารสารประชากรศึกษา. 59 - 73 ; ธันวาคม 2533.
- ชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์และคณะ. เพศศึกษาแผนใหม่. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2534.
- ชาติ แจ่มนุช. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับค่านิยมการสำส่อนทางเพศของเยาวชนชาย. วิทยานิพนธ์ สค.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538. อัดสำเนา.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ทวีศักดิ์ นพเกษรและคณะ. " ความชุกการติดเชื้อโรคเอดส์และพฤติกรรมของชายไทย อายุ 21 ปี ในภาคเหนือ," รวมผลงานวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์ พ.ศ. 2531-2537. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2539.
- ทิสนา แฉมมณีและคณะ. คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เล่ม 1. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

- ธนวรรณ อัมสมบุรณ์. "การเลือกวิธีทางสุขศึกษาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม," การสุขศึกษาและ
ประชาสัมพันธ์ กับการพัฒนาสาธารณสุขเพื่อบรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้า. กองสุขศึกษา
กระทรวงสาธารณสุข : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2536.
- นันทนา เทพบรินทร์. การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวิทยาศาสตร์หน่วย "พลังงาน" โดยวิธี
กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีการสอนแบบธรรมชาติ ในชั้นประถมศึกษาปีที่หก.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518. อัดสำเนา.
- บังอร ชูคง. การเปรียบเทียบผลของการเรียนวิชาสุขศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยชั้นประกาศนียบัตร
วิชาการศึกษาชั้นสูงที่เรียนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีบรรยาย. วิทยานิพนธ์ วท.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2524. อัดสำเนา.
- บัญญัติ แก้วส่อง. รูปแบบทางสังคมจิตวิทยา สำหรับอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ
พัฒนา. วิทยานิพนธ์. กศ.ค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- ป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ, คณะกรรมการ. แผนป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ
พ.ศ. 2540-2544. นนทบุรี : กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข, 2539.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ทัศนคติ : การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : พีรพัฒน์, 2526.
- ประยูร อองกุลนะ. "ทักษะชีวิตในและนอกระบบโรงเรียน," สรุปรายงานการสัมมนาระดับชาติ
เรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ 6 โรงแรมโซฟิเทลราชา ออคิด จังหวัดขอนแก่น. นนทบุรี :
กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข, 2539.
- ประยูร อองกุลนะและวีรสิทธิ์ สิทธิไกรย์. "รายงานการวิจัยความเป็นเพื่อนกับการป้องกันโรคเอดส์
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา," โครงการโรคเอดส์สภากาชาดไทย. ม.ป.ท. , 2537.
- ประเสริฐ คันสกุลและคณะ. "แผนปฏิบัติการป้องกันเอดส์ในอนาคต," สรุปรายงานการสัมมนา
ระดับชาติเรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ 6 โรงแรมโซฟิเทลราชา ออคิด จังหวัดขอนแก่น.
กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข, 2539.
- _____. ยุทธศาสตร์ทักษะชีวิตเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพเยาวชน. กรุงเทพฯ :
กระทรวงศึกษาธิการ, 2538. อัดสำเนา.
- _____. ยุทธศาสตร์ฝึกอบรมทักษะชีวิต : เอดส์ศึกษาแนวทางใหม่สำหรับประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : สภากาชาดไทย, 2538. อัดสำเนา.
- ปรีชา วิทโค. "จิตวิทยากับพฤติกรรมวัยรุ่น," เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่น หน่วยที่
1-8 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.

ปลัดกระทรวงสาธารณสุข, สำนักงาน. (ร่าง)แผนพัฒนาการเสริมธุรกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) ด้านสาธารณสุข. นนทบุรี : กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, 2539.

อัคราณา.

พกา สัตยธรรม. เทคนิคการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : เรือนแก้ว, 2524.

แผนงานพัฒนาสาธารณสุข, กอง. แผนดำเนินงานสนองนโยบายรัฐบาลและงานเร่งรัด ตามแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 7 ประจำปี 2535. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2535.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.

เพ็ญโฉม พิงวิชา. ระบบสืบพันธุ์. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2532.

ยังยุทธ วงศ์กริณยศักดิ์และคณะ. กระบวนการเรียนการสอนเพื่อการสร้างและเปลี่ยนแปลงเจตคติ. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2537. อัคราณา.

_____ . การอบรมสร้างทีมวิทยากรการสอนเจตคติและทักษะเพื่อป้องกันโรคเอดส์ในกลุ่มวัยรุ่น. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2538. อัคราณา.

_____ . คู่มือวิทยากรฝึกอบรม เรื่องการสอนเจตคติและทักษะเพื่อป้องกันโรคเอดส์. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2538. อัคราณา.

_____ . แนวทางการพัฒนาเด็กวัย 6- 18 ปี โครงการพัฒนาคอรัว. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2538. อัคราณา.

_____ . " พฤติกรรมทางเพศของคนหนุ่มสาวกับการป้องกันเอดส์," เอกสารประกอบการอบรมโครงการพัฒนาศูนย์บริการเพื่อการค้างานโรคเอดส์ โรงแรมพิษณุโลก. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2538. อัคราณา.

ระบาควิทยา, กอง กระทรวงสาธารณสุข. "สรุปสถานการณ์เอดส์ประจำวัน ที่ 30 กันยายน 2540," รายงานการเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์ กันยายน 2540. 2540. นนทบุรี : กองระบาควิทยา, 2540.

_____ . ผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV ในกลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนหญิง รอบที่ 2. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2539.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2525.

รัชนี้ ณ ระนองและคณะ. การประเมินผลโครงการพัฒนาศูนย์บริการเพื่อการค้างานป้องกันโรคเอดส์ในกลุ่มวัยรุ่น. นนทบุรี : กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2538.

- รัตนา ดอกแก้ว. ผลของการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนอาชีวศึกษา
จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539. อัดสำเนา.
 ลดาวัลย์ สอนราม. "พฤติกรรมทางเพศของชายไทยในยุคโรคเอดส์ระบาด," รายงานการประชุม
วิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ. น.ป.ท. , 2536.
- วิเชียร เกตุสิงห์. " คำเฉลียวกับการแปลความหมาย : เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้," ข่าวสาร
การวิจัยการศึกษา. 18(3) : 8-11 ; กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2538.
- วินิจ เกตุจำและคมเพชร ฉัตรสุกกุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ : พีรพัฒน์, 2522.
- วิลาวลัย ประทีปแก้ว. ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียน
มัธยมศึกษา ปีที่ 5 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 มหิดล, 2534. อัดสำเนา.
- วีณา แสงจันทร์. ประสิทธิผลของโครงการอบรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคเอดส์ ในเด็ก
นักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์. วท.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536. อัดสำเนา.
- วันทนี วาสิกะสิน. ปัญหาพฤติกรรมทางเพศของมนุษย์กับงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช
2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) . กรุงเทพฯ : ศุภภาลาดพร้าว, 2534.
- ศึกษานิเทศก์, หน่วย กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ การค้าประเวณี การติดยาและสารเสพติด. กรุงเทพฯ :
 เอ็น เอส อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด, ม.ป.ป.
- ศึกษานิเทศก์, หน่วย. คู่มือแนวทางการดำเนินงานโครงการเพื่อนเตือนเพื่อน. กรุงเทพฯ :
 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.
- _____. คู่มือแนวทางพัฒนาการดำเนินงานโครงการป้องกันเอดส์ การค้าประเวณี การติดยา
และสารเสพติด. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.
- _____. คู่มือนักเรียนแกนนำและสมาชิก เพื่อนเตือนเพื่อน ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ :
 สมบูรณ์การพิมพ์, 2539.
- ศึกษานิเทศก์, หน่วย. เขตการศึกษา 1. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทักษะชีวิต เพื่อการ
ป้องกันโรคเอดส์ การค้าประเวณี การติดยาและสารเสพติด. กรุงเทพฯ :
 กระทรวงศึกษาธิการ. 2539. อัดสำเนา.

- ศุภจรี วจิวิวัฒน์. ความรู้ เจตคติ ประสพการณ์เกี่ยวกับเรื่องเพศและโรคเอดส์ : การศึกษานักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์. ศค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.
- ศุภมาศ อิศสระพันธ์. ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์. วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.
- สาธารณสุข, กระทรวงและคณะ. การสอนทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อการป้องกันเอดส์. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2539. อัดสำเนา.
- _____. คู่มือเรื่องการสอนทักษะชีวิต เพื่อการป้องกันเอดส์. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2539. อัดสำเนา.
- _____. คู่มือวิทยากรฝึกอบรมเรื่องการสอนเจตคติและทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันโรคเอดส์. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2538. อัดสำเนา.
- สาธารณสุข, กระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหมและสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. การสอนทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์. ม.ป.ท. , 2539. อัดสำเนา.
- _____. คู่มือครูเรื่องการสอนทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันเอดส์. ม.ป.ท. , 2539. อัดสำเนา.
- _____. ร่างคู่มือครูเรื่องการสอนเจตคติและทักษะเพื่อการป้องกันโรคเอดส์. กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหม องค์การพัฒนาเอกชน, 2537. อัดสำเนา.
- _____. หลักการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม. ม.ป.ท. , 2539. อัดสำเนา.
- สิริวรรณ ศรีพหลและพันทิพา อุทัยสุข. " การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง," เอกสารการสอนชุดวิชาการสอน หน่วยที่ 8-15 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชนจำกัด, 2529.
- สุชา จันทรเฒ. วัยรุ่น. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2528.
- สุชัย กิจศิริพรชัยและคณะ. "การสำรวจพฤติกรรมทางเพศในกลุ่มชายไทย," วารสารโรคเอดส์. 8(2) : 80 ; มกราคม - มีนาคม 2539.
- สุณี รักษาเกียรติศักดิ์. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. กรุงเทพฯ : สำนักคอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539.
- สุพรรณิ สมณคิอภิกข. ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์. วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536. อัดสำเนา.

- สุทธิสารณ์ วัฒนมะโน. การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดปราชินบุรี. วิทยานิพนธ์. วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540. อัดสำเนา.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- สุรศักดิ์ ไควสุภัทร์และคณะ. " พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาของวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," การสัมมนาโรคเอดส์แห่งชาติครั้งที่ 2. ม.ป.ท., 2535.
- สุรางค์ ไควตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- สุรีย์ จันทโรลดี. วิธีการทางสุขศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2527.
- อนามัย, กรม. สุขภาพจิต, กรม. กระทรวงสาธารณสุข. หลักการฝึกอบรมการสอนทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมยุคปฏิรูปการศึกษา. ม.ป.ท. , 2540. อัดสำเนา.
- อรอนงค์ บุรีเลิศ. ประสิทธิผลของการฝึกอบรมลูกเสือวิสามัญและเนตรนารีวิสามัญ แบบที่เน้นการเผยแพร่แบบเพื่อนสอนเพื่อน กับแบบที่เป็นการเผยแพร่แบบจัดนิทรรศการที่มีต่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องชีวิตครอบครัวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531. อัดสำเนา.
- อาภัสร์ ไชยคุณาและวิไล บุญประภา. ความรู้ เจตคติและพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของผู้ศึกษาต่อหลังระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่. การประชุมวิชาการพฤติกรรมสุขภาพ ครั้งที่ 2 โรงแรมเชียงใหม่ฮอริคิต จังหวัดเชียงใหม่. 2535 อัดสำเนา.
- อังสนา บุญธรรม. การศึกษาทางระบาดวิทยาและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ ในเด็กนักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535. อัดสำเนา.
- เอื้อมพร ทองกระจาย. " ความรู้ ทักษะเกี่ยวกับเอดส์และพฤติกรรมทางเพศในกลุ่มเยาวชน : ข้อมูลเบื้องต้นจากการสนทนากลุ่ม," การประชุมวิชาการพฤติกรรมสุขภาพ ครั้งที่ 3. ม.ป.ท. , 2539. อัดสำเนา.

- Botvin GJ et al. " Long - term follow-up result of a randomized drug abuse prevention trial in a white middle - class population," Journal of Behavioral Medicine. 273(14) : 1106-1112 ; 1995.
- _____. " Prevention of alcohol misuse through the development of personal and social competence : A pilot study," Journal of Studies on Alcohol. 45(6) : 550-552 ; June, 1984.
- Botvin GJ and Anna, Eng. "A Comprehensive school -based smoking prevention program," Journal of School Health. 50(4) : 209-213 ; April, 1980.
- Byrne, D and Fisher W. Adolescence, sex and contraception. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associated, 1983.
- Ferguson, George A. Statistical Analysis in Psychology and Education. 3rd. ed. Newyork : Mc Graw-Hill Book Company, 1981.
- Gerberding, J.L. "Current epidemiologic evidence and case report of occupationally acquired HIV and other bloodtion disease," Infection Control and Hospital Epidermiology. 11(10) : 558-560 ; March, 1990.
- Geodert, J.and Blattner, W.A. "The Epidermiology of AIDS and related condition," AIDS. edited by Jr,Derita, V.T et. al. Philadelphia : J.B. Lipioncott Commpany, 1985.
- Josheph, Cronbach, Lee. Essentials of Psychological Testing. 3 rd. ed. Newyork : Harper and Row, 1970.
- Karin, C. ,Douglas, K. ,Guy, P et al. "Safer choices : A multicomponent school - based HIV/STD and prenancy prevention program for adolescents," Journal of School Health. 66(3) : 89-94 ; March, 1996.
- Kerlinger, Fred. N. Foundation of Behaviral Research. 3 rd ed. Rinehart Florida : USA Holt, 1986.
- Peggy, O.H. , Barbara, J.M. , Ronald R.F. , Don,P. "A Peer - led AIDS prevention program for students in an alternative school," Journal of School Health. 66(5) : 176-181 ; May, 1996.
- Ross MW, Rosser BPS. "Education and AIDS risks : A review," Health Education Research. 4 : 273-284 ; 1989.

- Shadid, w et al. "Access and participation : A theoretical approach.," Participation of the Poor in Development. edited by Benno Galjart and Dieke Buijs. Lieden : University of Lieden, 1982.
- St. Lawrence JJ. Jefferson KW, Banks PG et al. " Cognitive behavioral group in intervention to assist substance dependent adolescents in lowering HIV infection risk," AIDS Education and Prevention. 6(5) : 425-435 ; 1994.
- Susan, R.L. , Cydne, P., Kyle,W et al. "Impact of a school - based AIDS prevention program on risk and protective behavior for newly sexually active students," Journal of School Health. 65(4) : 145-151 ; April, 1995.
- WHO. Life Skills Education for Children and Adolescents in Schools. Geneva : WHO, 1994.
- _____. Life Skills for Health and Development. Geneva : WHO, 1993.
- _____. Weekly Epidemiological Record. 71(6) : 205-208 ; June, 1996.
- WHO/UNESCO. School Health Education to Prevent AIDS and STD. AIDS Series NO. 10. Geneva : WHO, 1994.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. รองศาสตราจารย์ สุพัฒน์ อีระเวชเจริญชัย ภาควิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ มานี ชูไทย ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธาดา วิมลวัชรเวที ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4. อาจารย์อารยะ อำมาตย์โยธิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
5. อาจารย์พจน์พร สมานมิตร อาจารย์โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
6. อาจารย์สุนน คณานิคม อาจารย์โรงเรียนสตรีวิทยา 2
(มัธยมศึกษาตอนต้น) กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
7. อาจารย์ธรรมศักดิ์ เหล็กนิ่ม อาจารย์โรงเรียนสตรีวิทยา 2
(มัธยมศึกษาตอนต้น) กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

ภาคผนวก ข

โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
เพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย

โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ ได้แก่ โครงการครั้งที่
1 - 3

โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ได้แก่
โครงการครั้งที่ 4

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตครั้งที่ 1 เรื่อง "เพศสัมพันธ์ไม่คาดคิดติดเอดส์ได้"

สำหรับชั้น ม. 1

เวลาที่สอน 50 นาที

- จุดประสงค์การเรียนรู้** : ตระหนักว่าเรื่องพฤติกรรมทางเพศและเอดส์เป็นปัญหาใกล้ตัว
- สาระสำคัญ** : มีเหตุการณ์หลายอย่างที่อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่คาดคิดและเสี่ยงต่อการติดเอดส์ โดยเกิดจากความใกล้ชิดสนิทสนม หรือคนที่ไว้วางใจ เช่น ญาติ เพื่อนบ้าน บุคคลในครอบครัว บุคคลที่คุ้นเคย และบุคคลอื่น

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน :

บทบาทของนักเรียน	บทบาทของครู	สื่อการเรียนรู้การสอน
- บอกความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อตัวละครผู้พลัดพรัดในชีวิต (จากการฟังเทปคาสเซตเรื่อง "เพื่อนของพี่")	- นำเข้าสู่บทเรียน (5 นาที) - เปิดเทปคาสเซตเรื่อง "เพื่อนของพี่"ให้นักเรียนฟัง (5 นาที) - ให้นักเรียนเปิดเผยตนเอง (8 นาที)	- แผ่นใสข้อมูลสถานการณ์เอดส์ในปัจจุบัน - เทปคาสเซตเรื่อง "เพื่อนของพี่"
- วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดจากความใกล้ชิด อันอาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ไม่คาดคิดได้กับคนใกล้ตัว - สรุปวิธีป้องกันตนเองจากเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่คาดคิด	- ให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มย่อย (15 นาที) - ให้นักเรียนรายงานในชั้นเรียน (10 นาที) - นักเรียน / ครู ช่วยกันสรุป (7 นาที)	- ใบงาน - ใบสรุปผลงานกลุ่ม

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

นำเข้าสู่บทเรียน โดยครูสนทนาประกอบการใช้แผ่นใสเกี่ยวกับสถานการณ์ของเอดส์ในปัจจุบัน และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยตั้งคำถามว่า

" นักเรียนคิดว่านักเรียนมีโอกาสติดเอดส์หรือไม่ เพราะเหตุใด " จากนั้นนักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์เอดส์ในปัจจุบัน

ขั้นสร้างความรู้สึก

1. สร้างความรู้สึกโดยครูเปิดเทปคลาสเซตเรื่อง " เพื่อนของพี่ " ให้นักเรียนฟัง
2. ให้นักเรียนเปิดเผยตนเอง โดยครูแจกกระดาษให้นักเรียนคนละ 1 แผ่น แล้วตั้งคำถาม

นักเรียนว่า

" ถ้านักเรียนเป็นดารา เกิดเหตุการณ์เช่นนี้กับนักเรียน นักเรียนจะมีความรู้สึกอย่างไร "

ให้นักเรียนทุกคนตอบในกระดาษที่แจกให้

ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ

1. ครูรวบรวมความรู้สึกของนักเรียนทั้งชั้นเรียน
2. ครูจัดกลุ่มความรู้สึกของนักเรียน
3. สมมติว่า คำตอบความรู้สึกของกลุ่มนักเรียนที่ได้ ประเด็นที่ 1 คือ " รู้สึกเสียใจ "

ครูก็ตั้งคำถามว่า " ทำไมเมื่อนักเรียนเป็นดารา จึงเกิดความรู้สึกเสียใจ " โดยถามนักเรียนทีละคนและให้นักเรียนบอกเหตุและผล หรือนำเสนอความคิดเห็น โดยคำตอบของนักเรียนคนที่ 1 จะเป็นคำถามของนักเรียนคนที่ 2 ทำเช่นนี้เรื่อย ๆ จนเห็นว่าไม่มีเหตุผลอื่นที่นอกเหนือจากนักเรียนทั้งชั้นตอบมาหรือเป็นเสียงส่วนใหญ่ของชั้นเรียนจนครบทุกประเด็นความรู้สึก (การร้อยรัดความคิดเห็นต่อความรู้สึก)

4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 5 คน แจกใบงานเพื่อให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายหาข้อสรุป กลุ่มละ 1 ประเด็น ใช้เวลา 10 นาที โดยแต่ละกลุ่มอภิปรายในประเด็นเรื่องดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 - 2 นักเรียนคิดว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับดารา มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน หรือ คนใกล้ชิดนักเรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด

กลุ่มที่ 3 - 4 นักเรียนคิดว่า เพราะเหตุใดดาราจึงมีเพศสัมพันธ์กับปรีชา ทั้งๆ ที่ดาราไม่ใช่คนรักของปรีชา

กลุ่มที่ 5 - 6 นักเรียนคิดว่า การมีเพศสัมพันธ์จะทำให้ดารา มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีหรือไม่ เพราะเหตุใด

กลุ่มที่ 7 - 8 นักเรียนคิดว่า จะป้องกันตนเองจากการมีเพศสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด คนที่ไว้วางใจ คนที่คุ้นเคยและคนอื่นๆ ได้อย่างไร

กลุ่มที่ 9 - 10 นักเรียนคิดว่า มีเหตุการณ์อะไรบ้าง ที่ควรระมัดระวังเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุร้ายเช่นดารา และเมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น ไม่ว่าจะแน่ใจหรือไม่ว่าจะเกิดอันตราย นักเรียนควรทำอย่างไร

5. ให้ตัวแทนกลุ่มเสนอผลงานหน้าชั้น โดยเสนอทีละประเด็น เช่น ประเด็นที่ 1 จบแล้วครูนำอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น

6. นักเรียนช่วยกันสรุปเพิ่มเติมแนวคิดที่ได้จากกิจกรรม (นำมาจากสาระสำคัญ)

6.1 การอยู่ใกล้ชิดกันของชายและหญิงตามลำพัง แม้กับคนที่ไว้วางใจ และคนใกล้ชิด สามารถนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์และอาจทำให้คิดเอดส์ได้

6.2 ความไม่คาดคิด นึกไม่ถึงหรือขาดความระวังอาจทำให้นักเรียนถูกชักจูงหรือถูกหลอก ให้มีเพศสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด โดยไม่ได้มีความรักแต่เป็นการระบายความต้องการทางเพศของผู้ชักจูง

6.3 คนที่มีเพศสัมพันธ์ได้ง่ายๆ แสดงว่าอาจมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ด้วย ซึ่งพฤติกรรมแบบนี้อาจจะคิดเอดส์จากใครก็ได้ และนำเชื้อเอดส์ไปแพร่ระบาดคนอื่น ๆ ด้วย

6.4 การป้องกันตัว ต้องอาศัยความระวังตัว ไม่อยู่กับเพศตรงข้ามสองต่อสองในที่ลับตา และหากใครสัมผัสร่างกายของเราแม้แต่เล็กน้อย ก็จะต้องรีบปลืงตัวออกมาจากเหตุการณ์หรือสถานที่นั้นและขอความช่วยเหลือทันที

6.5 เอดส์และเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียนทุกคน

สื่อการเรียนการสอน

1. เทปคาสเซตเรื่อง " เพื่อนของพี่ "
2. ใบงาน

การประเมินผล

1. คำตอบที่นักเรียนเปิดเผยความรู้สึก
2. การให้เหตุผลประกอบการอภิปรายความรู้สึกของกลุ่มในแต่ละประเด็น
3. สรุปข้อคิดเห็นของกลุ่มในแต่ละประเด็นที่ได้รับมอบหมาย
4. สรุปข้อคิดเห็นของกลุ่มนักเรียนในระดับห้องเรียน

ใบงาน

- คำแนะนำ** ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่ครูมอบหมาย แล้วนำข้อสรุปของการอภิปรายเสนอต่อชั้นเรียน (เวลา 10 นาที)
- กลุ่มที่ 1 - 2 นักเรียนคิดว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับดาราที่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน หรือ คนใกล้ชิดนักเรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด
- กลุ่มที่ 3 - 4 นักเรียนคิดว่า เพราะเหตุใดดาราจึงมีเพศสัมพันธ์กับปรีชาทั้งๆ ที่ดาราไม่ใช่คนรักของปรีชา
- กลุ่มที่ 5 - 6 นักเรียนคิดว่า การมีเพศสัมพันธ์จะทำให้ดารามีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์หรือไม่ เพราะเหตุใด
- กลุ่มที่ 7 - 8 นักเรียนคิดว่า จะป้องกันตนเองจากการมีเพศสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด คนที่ไว้วางใจ คนที่คุ้นเคยและคนอื่นๆ ได้อย่างไร
- กลุ่มที่ 9 - 10 นักเรียนคิดว่า มีเหตุการณ์อะไรบ้าง ที่ควรระมัดระวังเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุร้ายเช่นดารา และเมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น ไม่ว่าจะแน่ใจหรือไม่ว่าจะเกิดอันตราย นักเรียนควรทำอย่างไร

กรณีศึกษาเรื่อง " เพื่อนของพี่ "

กราบเรียนอาจารย์ที่เคารพ

อาจารย์ขา หนูมีเรื่องกลุ้มใจอย่างมากไม่รู้จะไปปรึกษาใคร ก็มีแต่อาจารย์เพียงคนเดียวที่หนูหวังเป็นที่พึ่งสุดท้าย หนูจะมาหาเองก็ไม่กล้า

ขอเล่าเรื่องของหนูเลยนะคะ ครอบครัวของหนูมีกัน 5 คน คือ พ่อ แม่ พี่ชาย 1 คน พี่สาว 1 คน และตัวหนูเป็นคนสุดท้อง คุณพ่อมีอาชีพค้าขาย คุณแม่รับราชการ พี่ชายเรียนอยู่มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 4 พี่สาวเรียนอยู่มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1 ครอบครัวเรามีฐานะปานกลางค่อนข้างดี มีบ้าน มีรถยนต์ และที่สำคัญมีความรักกันจนใครๆ พวกกันชื่นชมและตัวหนูก็มีความภูมิใจมากค่ะ แต่แล้ววันหนึ่งได้เกิดเหตุการณ์ร้ายที่ไม่คาดคิดขึ้นกับตัวหนู ซึ่งเหตุการณ์นี้ได้ทำลายความสุขที่หนูเคยมีไปหมดสิ้น

เหตุการณ์นั้นคือ มีวันหนึ่งเมื่อประมาณ 2 เดือนที่ผ่านมา วันนั้นเป็นวันเสาร์ที่ 24 พฤษภาคม 2540 พี่ปรีชา ซึ่งเป็นเพื่อนของพี่ชายหนู ได้มาหาพี่ชายหนูที่บ้าน ปกติพี่ปรีชาจะเป็นคนใจดี เรียบร้อย พุดจาดี ซึ่งหนูก็รักและเคารพพี่ปรีชาเหมือนดังพี่ชาย พี่ปรีชาเคยมาที่บ้านหลายครั้ง แต่ทุกครั้งจะมีคนอื่นอยู่บ้านด้วย แต่มาคราวนี้ที่บ้านมีหนูอยู่คนเดียว พี่ปรีชาถามว่าอยู่คนเดียวหรือ หนูก็ตอบว่า "ค่ะ" ด้วยความไว้นื้อเชื่อใจเพราะพี่ปรีชาเคยมาบ้านหนูหลายครั้งแล้ว หนูจึงชวนเขาเข้ามานั่งในบ้าน เาน้ำและขนมไปให้พร้อมกับนั่งคุยด้วย เรานั่งคุยกันเวลาผ่านไปครึ่งชั่วโมงก็ยังไม่มีใครกลับมาบ้าน พี่ปรีชาเริ่มมองหนูแปลกๆ และจับมือของหนู หนูไม่รู้จะทำอะไร สักครูเขาก็กอดและจูบและบอกว่าเขารักหนูมาก รักมานานแล้ว หนูเป็นคนสวย จากนั้นเขาก็ฉกฉวยมาจกขึ้น หนูตกใจกลัวมากค่ะ จนในที่สุดหนูก็ตกเป็นของพี่ปรีชา หนูร้องไห้ พี่ปรีชาก็ปลอบใจ

ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา หนูกลุ้มใจมากค่ะ ร้องไห้ทุกวัน เรียนหนังสือก็ไม่รู้เรื่อง พี่ปรีชาที่เคยบอกรักก็หายเงียบไป และหนูทราบจากพี่ชายว่า พี่ปรีชาเขามีแฟนแล้วเป็นนักศึกษาเรียนด้วยกันและจะแต่งงานกันในเร็วๆ นี้ หนูเกลียดพี่ปรีชามาก นับแต่นั้นหนูก็ไม่ร่าเริงแจ่มใสเหมือนก่อน ไม่สบายบ่อยๆ จนพ่อ แม่ พี่และเพื่อน ต่างพากันซักถาม แต่หนูก็ยังไม่กล้าบอกเรื่องนี้กับใคร กลัวไปหมด กลัวท้อง กลัวติดเอดส์ กลัวถูกไล่ออกจากโรงเรียน อาจารย์ขาหนูจะอย่างไรดีช่วยหนูด้วยเถอะค่ะ

ด้วยความเคารพ

คารา

โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตครั้งที่ 2 เรื่อง "ค่าของคน"

สำหรับชั้น ม. 1

เวลาที่สอน 50 นาที

จุดประสงค์ของการเรียนรู้ : ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนของตนเอง

สาระสำคัญ : คุณค่าของแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนเด่นด้านการเรียน กีฬา สังคม ฯลฯ หากตระหนักในคุณค่าที่แท้จริงของตนเอง ก็จะทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่น ๆ ได้ดี โดยไม่มีปมด้อย นอกจากนี้ ควรตระหนักในศักดิ์ศรีของความเป็นชายจริง หญิงแท้ โดยมี พฤติกรรมที่เหมาะสมกับเพศของตนเอง

กิจกรรมการเรียนการสอน :

บทบาทของนักเรียน	บทบาทของครู	สื่อการเรียนการสอน
- บอกความรู้สึกรักของนักเรียนที่มีต่อกรณีศึกษาเรื่อง "ชีวิตของอ้อย"	- นำเข้าสู่บทเรียน (5 นาที) - เปิดเทปคาสเซตเรื่อง "ชีวิตของอ้อย" (5 นาที) - ให้นักเรียนเปิดเผยตนเอง (8 นาที)	- บทเพลง "เกิดเป็นคน" - เทปคาสเซตเรื่อง "ชีวิตของอ้อย"
- เปรียบเทียบคุณสมบัติและความแตกต่างของตัวละครในเรื่อง "ชีวิตของอ้อย" - วิเคราะห์ได้ว่า คุณค่าของคนมิได้อยู่ที่รูปลักษณ์ภายนอก แต่คุณค่าที่แท้จริงอยู่ที่ความสามารถและความดีงามภายในตนเอง - บอกคุณค่าของตนเองได้	- ให้นักเรียนอภิปรายกลุ่มย่อย (15 นาที) - ให้นักเรียนรายงานในชั้นเรียน (10 นาที) - ให้นักเรียน/ครู ช่วยกันสรุป (7 นาที)	- ใบงาน - ใบสรุปผลงานกลุ่ม

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

นำเข้าสู่บทเรียน โดยครูแจกบทเพลง "เกิดเป็นคน" ให้นักเรียนคนละ 1 แผ่น แล้วครูและนักเรียนช่วยกันร้องเพลง "เกิดเป็นคน" จากนั้นครูกับนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ และอภิปรายบทเพลง เพื่อนำเข้าสู่เรื่อง ค่าของคน

ขั้นสร้างความรู้สึก

1. สร้างความรู้สึก โดยครูเปิดเทปเล่าสzeptเรื่อง " ชีวิตของอ้อย " ให้นักเรียนฟัง
2. ให้นักเรียนเปิดเผยตนเอง โดยครูแจกกระดาษให้นักเรียนคนละ 1 แผ่น แล้วตั้งคำถามนักเรียนว่า " ถ้านักเรียนเป็นอ้อย เกิดเหตุการณ์เช่นนี้กับนักเรียน นักเรียนจะมีความรู้สึกอย่างไร " ให้นักเรียนทุกคนตอบในกระดาษที่แจกให้

ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ

1. ครูรวบรวมความรู้สึกของนักเรียนทั้งชั้นเรียน
2. ครูจัดกลุ่มความรู้สึกของนักเรียน
3. สมมติว่า คำตอบความรู้สึกของกลุ่มนักเรียนที่ได้ ประเด็นที่ 1 คือ " รู้สึกเสียใจ " ครูก็ตั้งคำถามว่า " ทำไมเมื่อนักเรียนเป็นอ้อย นักเรียนจึงเกิดความรู้สึกเสียใจ " โดยครูถามนักเรียนทีละคน และให้นักเรียนบอกเหตุและผลหรือนำเสนอความคิดเห็น โดยคำตอบที่ถามนักเรียนคนที่ 1 จะเป็นคำถามของนักเรียนคนที่ 2 ทำเช่นนี้เรื่อย ๆ จนเห็นว่าไม่มีเหตุผลอื่นที่นอกเหนือจากนักเรียนทั้งชั้นตอบมา หรือ เป็นเสียงส่วนใหญ่ของชั้นเรียน จนครบทุกประเด็นความรู้สึก (การร้อยรัดความคิดเห็นต่อความรู้สึก)
4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 5 คน แจกใบงานให้นักเรียนร่วมกันเพื่ออภิปรายหาข้อสรุป กลุ่มละ 1 ประเด็น (ใช้เวลา 10 นาที) โดยแต่ละกลุ่มอภิปรายในประเด็นเรื่องดังต่อไปนี้
 - กลุ่มที่ 1 - 2 นักเรียนคิดว่า ถ้านักเรียนเป็นเพื่อนอ้อย นักเรียนจะปลอบอ้อยอย่างไร
 - กลุ่มที่ 3 - 4 การที่หนูแจ้วมีคุณสมบัติที่ดีหลายประการ จนเป็นที่รักของเพื่อนๆ นักเรียนคิดว่า จะมีอะไรที่ทำให้หนูแจ้วประสบปัญหาได้บ้าง
 - กลุ่มที่ 5 - 6 นักเรียนคิดว่า อ้อยควรปฏิบัติต่อหนูแจ้วและเพื่อนชายที่ล้อเลียนอ้อยอย่างไร
 - กลุ่มที่ 7 - 8 นักเรียนคิดว่า ศักดิ์ศรีความเป็นชายจริง หลงแต่ มีความสำคัญต่อชีวิตหรือไม่ เพราะเหตุใด
 - กลุ่มที่ 9 - 10 คุณค่าที่แท้จริงของคนคืออะไร เพราะเหตุใด
5. ให้ตัวแทนกลุ่มเสนอผลงานหน้าชั้นโดยเสนอทีละประเด็น เช่น ประเด็นที่ 1 จบแล้วครูนำอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น
6. นักเรียนร่วมกันสรุป โดยครูเพิ่มเติมแนวคิดที่ได้จากกิจกรรม (นำมาจากสาระสำคัญ)

แนวคิดที่ควรได้

- เราควรภูมิใจในคุณค่าที่ตัวเรามี ซึ่งอาจจะเป็นด้านการเรียน กีฬา สังคม ฯลฯ
- คนเรามักจะมีจุดด้อยอยู่ด้วย ไม่ใช่จะมีแต่จุดเด่น การเป็นคนที่มีเพื่อนมากและตามเพื่อนมากจนเกินไป อาจถูกชักนำไปมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้
- เราควรปฏิบัติต่อเพื่อนที่เข้าใจผิดกัน โดยหันหน้าเข้าหากัน ส่วนการประชดหรือชิงดีชิงเด่นระหว่างเพื่อน อาจนำไปสู่พฤติกรรมอันก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ได้

สื่อการเรียนการสอน

1. บทเพลง " เกิดเป็นคน "
2. เทปคาสเซตเรื่อง " ชีวิตของอ้อย "
3. ใบงาน

การประเมินผล

1. คำตอบที่นักเรียนเปิดเผยความรู้สึก
2. การให้เหตุผลประกอบการอภิปรายความรู้สึกของกลุ่มในแต่ละประเด็น
3. สรุปข้อคิดเห็นของกลุ่มในแต่ละประเด็นที่ได้รับมอบหมาย
4. สรุปข้อคิดเห็นของกลุ่มนักเรียนในระดับห้องเรียน

ใบงาน

- คำแนะนำ** ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่ครูมอบหมายแล้วนำข้อสรุปของการอภิปรายเสนอต่อชั้นเรียน (เวลา 10 นาที)
- กลุ่มที่ 1 - 2 นักเรียนคิดว่า ถ้านักเรียนเป็นเพื่อนอ้อย นักเรียนจะปลอบอ้อยอย่างไร
- กลุ่มที่ 3 - 4 การที่หนูแจ้วมีคุณสมบัติที่ดีหลายประการ จนเป็นที่รักของเพื่อนๆ นักเรียนคิดว่า จะมีอะไรที่ทำให้หนูแจ้วประสบปัญหาได้บ้าง
- กลุ่มที่ 5 - 6 นักเรียนคิดว่า อ้อยควรปฏิบัติต่อหนูแจ้วและเพื่อนชายที่ล้อเลียนอ้อยอย่างไร
- กลุ่มที่ 7 - 8 นักเรียนคิดว่า ศักดิ์ศรีความเป็นชายจริง หญิงแท้ มีความสำคัญต่อชีวิตหรือไม่ เพราะเหตุใด
- กลุ่มที่ 9 - 10 คุณค่าที่แท้จริงของคนคืออะไร เพราะเหตุใด

บทเพลง " เกิดเป็นคน "

เกิดเป็นคนอย่าเห็นแก่ตนแหละดี ถึงจะมีร่ำรวยสุขสันต์ จนหรือมีไม่เป็นที่สำคัญ
 แม้รักกันพองพ้อ อย่าไปตัดไม้ตรี เกิดมาพึ่งกัน ผิดพรณไซ้แบ่งศักดิ์ศรี วันนี้เราอยู่คิดดูให้ดี
 ถึงจะจนจะมีอย่าไปสร้างเวรกรรม ขึ้นไปทำชั่วไปอาจต้องใช้กรรมเวร

อย่างมกายและโลกหลง แล้วคงจะเกิดลำบาก สร้างบุญพระท่านคงเห็น ร่มเย็นไร้ความ
 กังวล ถึงวิบัติขัดสนผลบุญนำให้ ศีลธรรมมั่นใจไม่ต้องไปกังวล ถึงจะมีจะจนเกิดกุศลจิตใจ

กรณีศึกษาเรื่อง ชีวิตของอ้อย

อ้อย เป็นเด็กนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนประจำจังหวัดแห่งหนึ่ง มีพี่น้องร่วมกัน 3 คน อ้อยเป็นลูกคนกลางของครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง อ้อยมีรูปร่างผอมสูง ผิวคล้ำ จมูกใหญ่ หน้าแบน ริมฝีปากหนา จัดเป็นเด็กหญิงที่ไม่สะสวยเลย ซึ่งต่างกับพี่สาวและน้องชายที่มีรูปร่างหน้าตาสะสวย เวลาไปไหนๆ ก็มักถูกใครทักว่าไม่สะสวยเหมือนพี่น้อง จึงทำให้อ้อยอดน้อยใจในความอัปลักณ์ของตนเองยิ่งนัก นอกจากนี้ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า เครื่องใช้หรือของเล่น ส่วนมากอ้อยจะได้รับการสืบทอดของเก่าของพี่สาว โดยแม่มักบอกว่า "เราไม่ได้ร่ำรวยลูกเอ๊ย ใช้ของเก่าของพี่ไปก่อนนะ" อ้อยเป็นคนเงียบขรึมไม่ค่อยช่างพูด แต่ถึงอ้อยจะมีรูปร่างที่ไม่สะสวย แต่อ้อยก็เป็นคนดี ขยันขันแข็ง ทั้งในเรื่องการเรียนและคอยช่วยเหลืองานต่างๆ ทั้งของโรงเรียนและเพื่อนฝูง ไม่เคยปฏิเสธใคร การเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างดี เป็นนักกีฬาและมีพรสวรรค์ในการเล่นเครื่องดนตรีไทยที่ไพเราะน่าฟังยิ่ง

อ้อยมีเพื่อนสนิทที่รักกันมากชื่อหนูแจ้ว ทั้งสองไปไหนมาไหนด้วยกันเสมอ ปรึกษาหารือกันทั้งในเรื่องส่วนตัวและการเรียน ซึ่งดูเหมือนหนูแจ้วจะมีปัญหาค่อนข้างมาก แม้ว่าพ่อแม่จะจ้างครูมาช่วยสอนพิเศษให้ที่บ้านก็ตาม

หนูแจ้วเป็นลูกสาวคนเดียวของพ่อแม่ ซึ่งมีฐานะดี หนูแจ้วมีเงินใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยและมักแบ่งปันขนมและข้าวของสวยๆ งามๆ ให้เพื่อนอยู่เสมอ เธอจึงเป็นที่รักของเพื่อนๆ

หนูแจ้วเป็นเด็กหญิงที่เติบโตเป็นสาวเกินวัย เธอมีเรือนร่างสูงโปร่ง ผิวขาวเนียน แก้มใส เป็นสีชมพูเรื่อ ดวงตาโตได้รูปสวยฉายแววชุกชานเจือเส้นที่แบบสาวรุ่น ความที่เป็นเด็กสาวแกร๋รุ่นที่สวย มีเสน่ห์และชอบพูดคำหวาน กระเซ้าเย้าแหย่ หนูแจ้วจึงเป็น "ดาว" ในกลุ่มเพื่อนๆ โดยเฉพาะเพื่อนชาย รุ่นพี่ ที่ต่างเข้ามาพูดคุย ซึ่งหนูแจ้วก็มีได้ครอนไมตรีเพื่อนชายคนใด ดูเหมือนเธอจะพูดจาดีกับเพื่อนชายทุกคน ทั้งไม่รังเกียจที่จะไปไหนมาไหนกับพวกเขาเหล่านั้น แต่มักจะชวนอ้อยไปด้วยและชวนกันไปเป็นกลุ่ม 5-6 คน

เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนผู้ชาย อ้อยเหมือนจะไม่เป็นที่สนใจของใครเลย ทุกคนชอบพูดคุยกับหนูแจ้ว และพากันลืมนึกว่ามีอ้อยอยู่ด้วยในที่นั้น ความมีน้ำใจทำให้อ้อย คอยบริการ เพื่อนๆ ในกลุ่ม ครั้งหนึ่งอ้อยได้ยินพวกผู้ชายพูดเปรี้ยวเปรยหนูแจ้วกับอ้อยว่าเป็น "เจ้าหญิงกับยาจก" อ้อยไม่ได้ตอบปากต่อคำใดๆ ครั้งหลังๆ หนูแจ้วได้ยินพวกผู้ชายพูดเย้าแหย่ในทำนองนี้ดังๆ แบบไม่เกรงใจอีกต่อไป หนูแจ้วเองก็มิได้แสดงท่าทีโกรธเคือง เธอยังคงยิ้มแย้มราวกับจะพอใจด้วยซ้ำ อ้อยน้อยใจมากและเก็บมาคิด เธอปลื้มตัวออกห่างเพื่อนๆ กลุ่มนั้น ครุ่นคิดน้อยใจในโชคชะตาและรูปร่างหน้าตาของตัวเอง หลายครั้งที่อ้อยมองเงาตัวเองในกระจกและถามตัวเองว่า "ทำไมหนอจึงไม่มีเพื่อนชายสักคนสนใจเธอ ในขณะที่หนูแจ้วมีเพื่อนมาชอบมากมาย โอ้ชีวิตช่างไม่ยุติธรรมเลย

โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตครั้งที่ 3 เรื่อง "เบื้องหลังชีวิตหญิงบริการทางเพศ"

สำหรับชั้น ม. 1

เวลา 50 นาที

- จุดประสงค์การเรียนรู้** : เกิดความรู้สึกเห็นใจชีวิตหญิงบริการทางเพศ รังเกียจการมี
ประสบการณ์ทางเพศกับหญิงบริการทางเพศ
- สาระสำคัญ** : ชีวิตหญิงบริการทางเพศเป็นชีวิตที่ขมขื่น เด็กหญิงมีสิทธิและควร
ได้รับการปกป้องไม่ให้มีชีวิตเช่นนี้ การเที่ยวหญิงบริการทางเพศ
เป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ เพราะเป็นการซ้ำเติมความทุกข์
ความขมขื่น และเหยียบย่ำศักดิ์ศรีของผู้หญิง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน :

บทบาทของนักเรียน	บทบาทของครู	สื่อการเรียนการสอน
- บอกความรู้สึกที่มีต่อตัวละคร ผู้พลัดพรกในชีวิตร (จากการฟัง เทปคาสเซตเรื่อง "ฝันร้ายที่เป็น จริงของบัวคำ")	- นำเข้าสู่บทเรียน (5 นาที) - เปิดเทปคาสเซตเรื่อง "ฝันร้าย ที่เป็นจริงของบัวคำ" ให้นักเรียนฟัง (5 นาที) - ให้นักเรียนเปิดเผยตนเอง (8 นาที)	- เทปคาสเซตเรื่อง "ฝันร้ายที่เป็นจริงของ บัวคำ"
- วิเคราะห์และสรุปผลของการซื้อ บริการทางเพศ ที่มีต่อหญิงบริการ ทางเพศ - บอกวิธีป้องกันหญิงไม่ให้ถูกขาย หรือ ถูกชักชวนเป็นหญิงบริการ ทางเพศ	- ให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มย่อย (15 นาที) - ให้นักเรียนรายงานในชั้นเรียน (10 นาที) - นักเรียน / ครู ช่วยกันสรุป (7 นาที)	- ใบงาน

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

นำเข้าสู่บทเรียน โดยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ หรือ ข่าวที่เกี่ยวกับการขายบริการทางเพศ
แล้วตั้งคำถามว่า " นักเรียนคิดว่า การใช้ชีวิตในสถานบริการทางเพศของหญิงที่ขายบริการ
ทางเพศ เขามีความสุขหรือไม่ อย่างไร " จากนั้นนักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์เกี่ยวกับ

การขายบริการทางเพศ

ขั้นสร้างความรู้สึก

1. สร้างความรู้สึก โดยครูเปิดเทปคาสเซตเรื่อง " ผันร้ายที่เป็นจริงของบัวคำ "
 2. ให้นักเรียนเปิดเผยตนเองโดยครูแจกกระดาษนักเรียนคนละ 1 แผ่นแล้วตั้งคำถามนักเรียนว่า " ถ้านักเรียนเป็นบัวคำ เกิดเหตุการณ์เช่นนี้กับนักเรียน นักเรียนจะมีความรู้สึกอย่างไร "
- ให้นักเรียนทุกคนตอบในกระดาษที่แจกให้

ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ

1. ครูรวบรวมความรู้สึกของนักเรียนทั้งชั้นเรียน
2. ครูจัดกลุ่มความรู้สึกของนักเรียน
3. สมมติว่า คำตอบความรู้สึกของกลุ่มนักเรียนที่ได้ ประเด็นที่ 1 คือ " รู้สึกเศร้าใจ " ครูก็ตั้งคำถามว่า " ทำไมเมื่อนักเรียนเป็นบัวคำ จึงเกิดความรู้สึกเศร้าใจ " โดยถามนักเรียนทีละคน และให้นักเรียนบอกเหตุและผล หรือนำเสนอความคิดเห็น โดยคำตอบที่ถามนักเรียนคนที่ 1 จะเป็นคำถามของนักเรียนคนที่ 2 ทำเช่นนี้เรื่อย ๆ จนเห็นว่าไม่มีเหตุผลอื่นที่นอกเหนือจากนักเรียนทั้งชั้นตอบมา หรือ เป็นเสียงส่วนใหญ่ของชั้นเรียน จนครบทุกประเด็นความรู้สึก (การร้อยรัดความคิดเห็นต่อความรู้สึก)
4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อย กลุ่มละ 5 คน แจกใบงานให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย เพื่อหาข้อสรุป กลุ่มละ 1 ประเด็น (ใช้เวลา 10 นาที) โดยแต่ละกลุ่มอภิปรายในประเด็นเรื่องดังต่อไปนี้
 - กลุ่มที่ 1 - 2 นักเรียนคิดว่า การขายบริการทางเพศ เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติหรือไม่
 - กลุ่มที่ 3 - 4 นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อผู้ชายที่ไปเที่ยวสถานบริการทางเพศ
 - กลุ่มที่ 5 - 6 นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อผู้หญิงที่ถูกขายตัวในสถานบริการทางเพศ
 - กลุ่มที่ 7 - 8 นักเรียนคิดว่า บัวคำและเด็กหญิงคนอื่น ๆ สามารถป้องกันตนเองไม่ให้เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นได้ อย่างไร
 - กลุ่มที่ 9 -10 นักเรียนคิดว่า เราจะมีแนวทางในการช่วยเหลือผู้ที่ถูกขายบริการทางเพศ ในสถานบริการทางเพศอย่างไร
5. ให้ตัวแทนกลุ่มเสนอผลงานหน้าชั้น โดยเสนอทีละประเด็น เช่น ประเด็นที่ 1 จบแล้วครูนำอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปที่แตกต่างจากกลุ่มที่ 1
6. นักเรียนช่วยกันสรุปเพิ่มเติมแนวคิดที่ได้จากกิจกรรม (นำมาจากสาระสำคัญ)
 - 6.1 ชีวิตหญิงบริการทางเพศเป็นชีวิตที่ขมขื่น ถูกเหยียบย่ำศักดิ์ศรีความเป็นคน และอาจติดเชื้อเอชไอวี
 - 6.2 เด็กหญิงทุกคนมีสิทธิที่จะไม่เลือกเป็นหญิงบริการทางเพศ
 - 6.3 การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศ เป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ ทุกคนควร

ร่วมมือกันทุกวิถีทางเพื่อป้องกันไม่ให้หญิงทั้งหลาย ต้องมีชีวิตเช่นเดียวกับบัวคำ
สื่อการเรียนการสอน

1. เทปคาสเซตเรื่อง " ฝันร้ายที่เป็นจริงของบัวคำ "
2. ใบงาน

การประเมินผล

1. คำตอบที่นักเรียนเปิดเผยความรู้สึก
2. การให้เหตุผลประกอบการอภิปราย ความรู้สึกของกลุ่มในแต่ละประเด็น
3. สรุปข้อคิดเห็นของกลุ่มในแต่ละประเด็นที่ได้รับมอบหมาย
4. สรุปข้อคิดเห็นของกลุ่มนักเรียนในระดับห้องเรียน

ใบงาน

- คำแนะนำ** ให้กลุ่มร่วมกันอภิปราย เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นที่ครูมอบหมายเขียนสรุปผลงาน
กลุ่มส่งครู และส่งตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้น
- กลุ่มที่ 1 - 2 นักเรียนคิดว่า การขายบริการทางเพศ เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติหรือไม่
- กลุ่มที่ 3 - 4 นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อผู้ชายที่ไปเที่ยวสถานบริการทางเพศ
- กลุ่มที่ 5 - 6 นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อผู้หญิงที่ถูกขายตัวในสถานบริการทางเพศ
- กลุ่มที่ 7 - 8 นักเรียนคิดว่าบัวคำและเด็กหญิงคนอื่นๆ สามารถป้องกันตนเองไม่ให้เหตุการณ์
เช่นนี้เกิดขึ้นกับตนเองและเพื่อนๆ ได้อย่างไร
- กลุ่มที่ 9 -10 นักเรียนคิดว่า เราจะมีแนวทางในการช่วยเหลือผู้ที่ถูกบังคับให้ขายบริการทางเพศ
ในสถานบริการทางเพศ อย่างไร

(เวลา 10 นาที)

กรณีศึกษาเรื่อง "ฝันร้ายที่เป็นจริงของบัวคำ"

บัวคำเป็นเด็กหญิงวัย 13 ปี ที่น่ารัก ร่าเริง อัจฉริยะดี เรียนดี มีพี่น้อง 5 คน บัวคำเป็นลูกคนโต พ่อแม่ของบัวคำเป็นชาวนาที่ไม่มีที่นาของตนเอง ต้องเช่าของคนอื่นทำนา ซึ่งการทำนาก็ไม่ค่อยได้ผล จึงทำให้ครอบครัวบัวคำมีฐานะยากจน บัวคำกำลังเรียนอยู่ชั้น ป.6 และมีความใฝ่ฝันที่จะเรียนต่อ ในขณะที่เรียนเมื่อมีเวลาว่างวันเสาร์และวันอาทิตย์ เธอไปรับจ้างปักเสื้อผ้า ที่พ่อค้า แม่ค้าเอามาจ้าง ได้ค่าจ้างตัวละ 5 บาท บัวคำตั้งใจทำได้วันละ 2 ตัว ซึ่งเธอก็ภูมิใจที่มีส่วนช่วยครอบครัว เธอตั้งใจว่าหากโตขึ้น มีงานที่ดี เธอจะเลี้ยงพ่อแม่ให้ดีที่สุดเพราะสงสารพ่อแม่ที่จะต้องมีชีวิตอย่างยากลำบาก ต้องอดมื้อกินมื้อ แต่ถึงจะมีชีวิตที่ลำบากและยากจนแต่บัวคำมีความสุขที่มีพ่อแม่และน้องๆ อยู่พร้อมหน้ากัน

ในหมู่บ้านที่เธออาศัยอยู่ เมื่อ 2-3 เดือนที่ผ่านมา มีคนซื้อป่าสำรวย ซึ่งเป็นคนพูดจาเก่ง มักจะมาติดต่อบ้านที่มีเด็กหญิงวัยแรกเรียนอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป ให้ไปทำงานในตัวเมือง โดยบอกว่าไปทำงานร้านอาหาร งานสบาย รายได้ดีและได้แต่งตัวสวย โดยป่าสำรวยจะจ่ายเงินให้แก่พ่อแม่ของหญิงสาวที่ตอบตกลง รายละ 5,000 บาท

สำหรับบัวคำก็เช่นกัน เมื่อเธอจบ ป.6 ป่าสำรวยก็มาติดต่อกับพ่อแม่ ด้วยความยากจนเงิน 5,000 บาท มีความหมายยิ่งนักกับครอบครัวของบัวคำ ที่จะทำให้พ่อแม่และน้องๆ ไม่ต้องอดมื้อกินมื้อเหมือนที่ผ่านมาได้อีกหลายเดือน ด้วยเหตุนี้ในที่สุดพ่อแม่และบัวคำจึงได้ตอบตกลง แม้ใจจริงบัวคำจะไม่ชอบเลย แต่เพราะความสงสารพ่อแม่จึงยอมตกลง หลังจากนั้นเธอและเพื่อนๆ หลายคนถูกนำขึ้นรถกระบะจากหมู่บ้านเพื่อไปทำงาน

ณ ที่ทำงานซึ่งเป็นร้านอาหาร มองดูข้างนอกก็เหมือนร้านอาหารทั่วไป แต่คู่มิดๆ อย่งไรชอบกล ณ ที่นี้เอง เธอถูกบังคับให้ขายบริการทางเพศซึ่งเป็นห้องมิดๆ 10 กว่าห้องที่อยู่ด้านหลังร้านอาหาร อนิจจัง ความฝันอันงดงามของบัวคำต้องถูกทำลายลง กลายเป็นฝันร้ายที่เป็นจริงยิ่งกว่าคณกรทั้งเป็น

เธอถูกบังคับให้ขายบริการทางเพศ วันละไม่น้อยกว่า 5 คน ในช่วงพักบัวคำอดคิดถึงบ้านไม่ได้ บ่านนี้ทุกคนจะเป็นเช่นไรหนอ จะมีใครรู้บ้างไหมว่าเธอต้องขมขื่นกับชีวิตเพียงใด กับคนที่มาซื้อบริการทางเพศที่ไม่ซ้ำหน้า บางคนหยาบคาย กลิ่นตัวเหม็นสาบ บางคนเมาเหล้า ดบตี แต่เธอก็ต้องจำทน ยิ้มรับ มิฉะนั้นจะถูกผู้ควบคุมทำร้าย หากชายที่มาซื้อบริการทางเพศฟ้องว่าเธอแสดงกิริยาไม่ดี

หลังจากถูกบังคับให้บริการทางเพศได้ 3 เดือน บัวคำก็ล้มป่วยลง เพราะเป็นแผลที่ช่องคลอด นางใหญ่ก็พาไปรักษาที่สถานอนามัย ให้เธอพักรักษาตัวเพียง 1 คืน รุ่งขึ้นก็บังคับให้บริการทางเพศเหมือนเดิม เวลาผ่านไป 2 เดือน ร่างกายเธอผอมลงอย่างรวดเร็วเพราะความตรอมครมใจและโรคร้าย จนในที่สุดเธอก็ล้มป่วยอย่างรุนแรง ไม่สามารถให้บริการทางเพศได้ เจ้าของสำนักบริการทางเพศจึงให้ผู้ควบคุมซ่อมทำร้ายเธอ แล้วถีบเธอออกจากสำนักขายบริการทางเพศ เธอสลบไปนานแค่ไหนก็ไม่อาจรู้ได้ เมื่อฟื้นขึ้นมาเธอชมซานไปเรื่อย ๆ จนได้พบพลเมืองดีพาส่งโรงพยาบาลประจำจังหวัด บัวคำได้รับการรักษาและตรวจเลือด จากผลเลือด อนิจจัง ! บัวคำเป็นเอดส์ แต่เธอก็ได้รับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาล และช่วยเหลือส่งเธอไปให้มูลนิธิเพื่อคนเป็นเอดส์แห่งหนึ่ง ณ ที่นี้เธอได้รับการต้อนรับที่ดีจากเจ้าหน้าที่ในมูลนิธิ ให้กำลังใจ ให้เธอเข้มแข็งเพื่อต่อสู้ชีวิตต่อไป โดยมีเพื่อนๆ ในมูลนิธิที่เป็นเอดส์คอยให้กำลังใจด้วย จนเธอเข้มแข็งมีอาชีพติดตัว บัวคำอยากกลับบ้าน มูลนิธิจึงส่งเธอกลับบ้าน ณ ที่บ้านมีพ่อ แม่ ที่เข้าใจ ไม่รังเกียจเธอ และที่สำคัญพ่อแม่ให้สัญญาว่า จะไม่ทำเช่นนี้กับลูกอีกแล้ว เพียงแค่มีชีวิตของคนเป็นเอดส์เช่นบัวคำ ก็ชื่นใจ มีความสุขและพร้อมที่จะยืนหยัดเพื่อมีชีวิตอยู่ต่อไป

โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตครั้งที่ 4 เรื่อง "ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์"

สำหรับชั้น ม. 1

เวลาที่สอน 50 นาที

จุดประสงค์การเรียนรู้ : มีทักษะในการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนไปทำในสิ่งที่ไม่ชอบและไม่ถูกต้อง

สาระสำคัญ : การปฏิเสธเป็นทักษะจำเป็นที่นักเรียนควรฝึกให้คุ้นเคย เพื่อช่วยให้หลีกเลี่ยงกิจกรรมที่อาจนำผลเสียมาสู่นักเรียนและถือเป็นสิทธิส่วนบุคคลในการป้องกันตนเอง การปฏิเสธที่เหมาะสมจะช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มเพื่อนได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน :

บทบาทของนักเรียน	บทบาทของครู	สื่อการเรียนรู้การสอน
- วิเคราะห์ความเสี่ยงที่อาจแฝงอยู่ในกิจกรรมต่างๆ และยอมรับในสิทธิส่วนบุคคลที่จะปฏิเสธ	- นำเข้าสู่บทเรียน โดยครูเปิดเทปคาสเซตเรื่อง "จดหมายถึงหมอ" - ให้นักเรียนเปิดเผยตนเอง - ให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มย่อย (15 นาที)	- วิทยุเทป - เทปคาสเซต เรื่อง "จดหมายถึงหมอ"
- ศึกษาใบความรู้เรื่อง "หลักการปฏิเสธ" - นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ	- ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง "หลักการปฏิเสธ" (5 นาที) - สาธิต โดยนักเรียนแสดงบทบาทสมมติ (5 นาที)	- ใบความรู้ "หลักการปฏิเสธ" - บทสำหรับแสดงเรื่องเพื่อนชวนไปขึ้นครุ
- วิเคราะห์คำพูดที่บ่งบอกความรู้สึกและปฏิบัติตามหลักการและขั้นตอนในสถานการณ์ที่กำหนด	- ให้นักเรียนฝึกเขียนประโยคความรู้สึก (5 นาที) - ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 3 คน ฝึกปฏิเสธตามใบใบงาน (7 นาที) - สุ่มคู่ฝึก 1 คู่ แสดงหน้าชั้นแล้วร่วมกันประเมิน/เสนอแนะ (8 นาที)	- ใบงาน
- เป็นผู้ประเมินคำพูดประโยคปฏิเสธของเพื่อน	- นักเรียน/ครูร่วมกันสรุป (5 นาที)	

ขั้นรู้จักเห็นจริง

1. นำเข้าสู่บทเรียน โดยครูเปิดเทปคลาสเซตเรื่อง "จดหมายถึงหมอ" ให้นักเรียนฟัง แล้วถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สมมติว่าคำตอบคือ " วรกรไม่รู้จักปฏิเสธ "
2. ให้นักเรียนเปิดเผยตัวเอง โดยครูแจกกระดาษนักเรียนคนละ 1 แผ่น จากนั้นครูถามนักเรียนว่า " ถ้านักเรียนเป็นวรกร เกิดเหตุการณ์เช่นนี้กับนักเรียน นักเรียนจะใช้คำหรือประโยคปฏิเสธว่าอย่างไร " ให้ทุกคนตอบในกระดาษที่แจกให้
3. ครูรวบรวมประโยคปฏิเสธของนักเรียนทั้งชั้น
4. ครูนำประโยคปฏิเสธของนักเรียนทั้งชั้นมาขึ้นกระดานดำ แล้วให้นักเรียนเลือกประโยคปฏิเสธที่ดีที่สุดมา 5 ประโยค
5. ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ "หลักการปฏิเสธ"
6. นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์ประโยคที่นักเรียนเลือก 5 ประโยคนั้น ว่าประโยคใดถูกต้องเหมาะสม
7. สาธิตโดยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์จำลอง " เพื่อนชวนไปขึ้นครู " คือ A ชวน B และ C เป็นคู่ประเเมน ให้ A, B, C ได้ทำครบทั้ง 3 บทบาท ครูให้นักเรียนสังเกตและวิเคราะห์ว่าถูกต้องครบถ้วนตามหลักการ และขั้นตอนหรือไม่ มีข้อบกพร่องและข้อแก้ไขอย่างไร
8. ครูสุ่มนักเรียนตอบ 3-4 คู่ แล้วร่วมกับนักเรียนอภิปรายสรุปหลักของการปฏิเสธ

ขั้นลงมือกระทำ

9. ฝึกเขียนประโยคแสดงความรู้สึก โดยแบ่งกลุ่ม 3 คน เขียนกลุ่มละ 1 ประโยค ตามสถานการณ์ที่นักเรียนวิเคราะห์แล้วเป็นพฤติกรรมที่ใกล้ตัวนักเรียนที่สุด
 - ครูสุ่มอ่าน 3-4 กลุ่ม
 - ครูนำอภิปรายเพื่อวิเคราะห์ว่า เป็นประโยคปฏิเสธที่มีองค์ประกอบการปฏิเสธถูกต้องตามหลักการหรือไม่
10. ฝึกปฏิบัติทักษะปฏิเสธ โดยแบ่งกลุ่ม 3 คน ตามสถานการณ์ในใบงาน
11. ครูคัดเลือกคู่ฝึก 3 คู่ แสดงหน้าชั้น
12. นักเรียนร่วมกันอภิปราย/ครูช่วยสรุป เพื่อประเมินผลการฝึกของแต่ละคู่ ว่าถูกต้อง/ครบตามขั้นตอน มีข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะอย่างไร
13. นักเรียนและครู ร่วมกันสรุป หลักการและขั้นตอนการปฏิเสธและแนวคิดที่ได้จากกิจกรรม (จากสาระสำคัญ) " การปฏิเสธเป็นทักษะจำเป็นที่นักเรียนควรฝึกให้คุ้นเคย เพื่อช่วยให้หลีกเลี่ยงกิจกรรมที่อาจนำผลเสียมาสู่นักเรียน และถือเป็นสิทธิส่วนบุคคลในการป้องกันตนเอง การปฏิเสธที่เหมาะสมจะช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มเพื่อนได้ "

สื่อการเรียนการสอน

1. เทปคาสเซตเรื่อง "จดหมายถึงหมอ"
2. ใบความรู้ " หลักการปฏิเสธ "
3. บทสำหรับแสดงสถานการณ์จำลอง " เพื่อนชวนไปขึ้นครุ "
4. ใบงาน

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการแสดงความคิดเห็นในกลุ่มย่อยระดมสมองและในชั้น
2. สังเกตความตั้งใจในการฝึกทักษะการปฏิเสธ

ใบงาน

คำแนะนำ

1. ให้นักเรียนจับคู่ฝึกทักษะปฏิเสธ โดยมีสมาชิกกลุ่มคนที่ 3 ทำหน้าที่สังเกตการณ์และประเมินผล ตามใบประเมินกลุ่มฝึกทักษะ แต่ละกลุ่มให้ทำการฝึก 3 รอบ
 - รอบที่ 1 A เป็นผู้ชวน B ปฏิเสธ C สังเกตการณ์และประเมินผล
 - รอบที่ 2 B เป็นผู้ชวน C ปฏิเสธ A สังเกตการณ์และประเมินผล
 - รอบที่ 3 C เป็นผู้ชวน A ปฏิเสธ B สังเกตการณ์และประเมินผล
2. เลือกสถานการณ์ที่จะฝึก จากสถานการณ์ต่อไปนี้

ชวนดื่มเหล้า ชวนดูหนังโป๊ ชวนไปดูหนังสองต่อสอง ชวนไปเที่ยวคิสโก้ไรค์, ชวนไปเที่ยวผับ ชวนไปเที่ยวคาราโอเกะ ชวนไปเที่ยวน้ำตกสองต่อสอง ชวนไปควีนหนังสือที่บ้าน ชวนไปทานเลี้ยงวันเกิดคอนกลางคืน ฯลฯ
3. ให้ผู้สังเกตการณ์ ช่วยเสนอแนะและวิจารณ์ ว่า
 - ครบขั้นตอนหรือไม่
 - แต่ละขั้นตอนมีข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะ อย่างไรบ้าง

ใบความรู้เรื่อง "หลักการปฏิเสธ"

ตัวอย่างการปฏิเสธที่เหมาะสม

ขั้นตอน	คำอธิบาย	ตัวอย่างคำพูด
1. การแสดงความรู้สึกประกอบเหตุผล	- การสร้างความรู้สึกทำให้ได้แย้งได้ยากกว่าการใช้เหตุผล ซึ่งมักหาเหตุผลมาลบล้างได้อยู่เรื่อยๆ	"ฉันไม่สบายใจเลย รู้สึกว่าเรากำลังจะทำสิ่งที่ไม่สมควร อาจทำให้คนเข้าใจผิดได้"
2. การขอปฏิเสธ	- การแสดงความตั้งใจปฏิเสธอย่างชัดเจนทั้ง ท่าทาง คำพูด และน้ำเสียง จะทำให้ผู้ชวนลดความตั้งใจลง เพราะรู้ว่า ผู้ถูกชวนไม่เห็นด้วย	"ฉันคิดว่าจะหยุดเพียงแค่นี้ เพื่ออนาคตของเราทั้งสองคน"
3. การถามความเห็น	- เป็นการถนอมน้ำใจของอีกฝ่ายหนึ่ง	"หวังว่าเธอคงจะเข้าใจนะ"
4. เมื่อถูกเข้าใจผิด ควรเลี่ยงออกจากเหตุการณ์ด้วยทางเลือกต่อไปนี้		
4.1 ปฏิเสธซ้ำแล้วบอกลา	- เพื่อยืนยันความตั้งใจปฏิเสธและตอกย้ำในสิทธิของคน	"ฉันจะไม่ทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมแบบนี้อีก ขอไปก่อนนะ"
4.2 ดอรอง ชวนทำกิจกรรมอื่น	- เพื่อโน้มน้าวให้ผู้ชวนเลิกทำในสิ่งที่เราไม่เห็นด้วย	"ฉันคิดว่า เราไปดูหนังสือกับเพื่อนๆ ในกลุ่มดีกว่าการอยู่ด้วยกันสองคนอย่างนี้"
4.3 ผัดผ่อนแล้วเลี่ยงออกจากเหตุการณ์	- เพื่อยืดเวลาให้ผู้ชวนเปลี่ยนความตั้งใจ	"ฉันคิดว่าเราควรจะรองจนกว่าเราทั้งสองคนมีความพร้อมสามารถรับผิดชอบตนเองได้ ฉันขอตัวก่อนนะ"

บทสำหรับแสดงบทบาทสมมติ
สถานการณ์จำลอง " เพื่อนชวนไปขึ้นครู "

ณ ริมสนามในโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง

- สมบัติ : เฮ้อ...สอบเสร็จซะที เครียดมาหลายวันแล้ววะ เฮ้ย ! พวกเราทำอะไรทำที่
คล้ายเครียดกันดีกว่า ทำอะไรกันดีวะ
(พัก...สักครู)
- ปรีชา : ฉันทิ้งออกแล้ว ในซอยบ้านฉันมีบ้านผู้หญิงอย่างว่า เห็นเขาว่าช่วงนี้มีใหม่ๆ
เอ๊าะๆ มาเยอะ เราไปลองกันดีไหมเพื่อน
- สมบัติ : เออ...น่าสนใจวะ เฮ้ ! ก็นายไปด้วยกันนะ
- กองเกียรติ : ไม่เอาดีกว่า ฉันไม่ชอบ งานนี้ฉันขอบาย พวกนายอย่าว่ากัน
- ปรีชา : ที่ไม่ชอบน่าเป็นเพราะไม่เคยต่างหาก นายลองดูซิแล้วจะคิดใจ
- สมบัติ : จริงด้วยกอง เดี่ยวจะเสียทีที่เกิดเป็นชายนะเพื่อน
- กองเกียรติ : ไม่ละ ชอบใจ ฉันไม่ยอมไปจริงๆ พวกนายอย่าลืมนำถุงยางล่ะ ค่อยเจอกัน
วันหลังนะเพื่อน
กองเกียรติพูด พร้อมกับเดินจากไป

กรณีศึกษาเรื่อง "จดหมายถึงหมอ"

เรียน คุณหมอที่เคารพ

ผมเคยมาพบคุณหมอครั้งหนึ่งแล้ว คิดว่าคงจะจำผมได้ ผมเลือกเขียนจดหมายถึงคุณหมอแทน เพราะผมพูดไม่ออกเมื่ออยู่ต่อหน้าคุณหมอ วันนั้นสมองผมมึนงงไปหมด ไม่รับรู้อะไร ไม่ได้ยินคำพูดของคุณหมอด้วยซ้ำ ผมยังยอมรับไม่ได้ในสิ่งที่คุณหมอบอก ถ้าผมคิดเชื่อเอดส์อนาคตผมคงจะไม่มีอะไรเหลืออีกแล้ว ผมจะต้องหมดเพื่อนฝูง ไม่ได้เรียนต่อ หมดโอกาสที่จะได้ทดแทนบุญคุณพ่อแม่ ท่านได้เสียสละและเหนื่อยยากเพื่อผมมามากแล้ว ยิ่งถ้าทราบเรื่องนี้ ท่านคงจะเสียใจในตัวผมมาก

คุณหมอลงถามผมว่าคิดมาได้อย่างไร ผมนึกทบทวนดูหลายครั้ง ผมเป็นลูกคนจนแต่ตั้งใจเรียน ใช้จ่ายอย่างประหยัดไม่ได้เที่ยวเตร่เหมือนเพื่อนคนอื่น ๆ บ่อยครั้งที่ผมขัดสนแต่ก็มีเพื่อนยื่นมือเข้าช่วยเหลือ ผมจำได้ว่ามีอยู่ครั้งหนึ่งที่ผมเกรงใจจัดเพื่อนไม่ได้ เขาคะยั้นกะยอยให้ผมไปงานวันเกิดเขา ผมถูกมอมเหล้าจนเมาด้วยความไม่เคย จำไม่ได้ว่าตัวเองทำอะไรบ้าง จนรุ่งเช้าจึงรู้ตัวว่านอนอยู่กับผู้หญิงคนหนึ่ง ผมตกใจและกังวลมาก คิดไม่ตกอยู่หลายเดือนจึงไปพบคุณหมอ

ผมโกรธตัวเองมาก ผมไม่ควรไปกับเขา ผมน่าจะรู้ว่ามันอาจเกิดเหตุการณ์แบบนี้ได้ หลายครั้งที่ผมคิดมากจนอยากจะฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหา แต่พอนึกถึงพ่อแม่ ผมก็ทำไม่ลง

คุณหมอครับเป็นไปได้ไหมว่า คุณหมออาจตรวจผิด เพราะผมเพิ่งจะเคยขึ้นครุเป็นครั้งแรก ผมขอเวลาทำใจอีกสักกระยะหนึ่ง แล้วผมจะมาพบกับคุณหมอ

กราบขอบพระคุณอย่างสูง

วรากร

บทกลอนประกอบการสอน

"ต้องปฏิเสธ"

ถ้าใจอ่อน	อ่อนใจ	ไม่ปฏิเสธ
จะเกิดเหตุ	ไม่คาดคิด	ให้ผิดหวัง
หมั่นฝึกฝน	เพิ่มเติม	เสริมพลัง
ปฏิเสธ	ทุกครั้ง	ยับยั้งใจ
รู้ขั้นตอน	รู้ลึลล	ภาษาเหมาะ
ความไพเราะ	กล้าเผยจิต	คิดโนน
ความสัมพันธ์	ไม่ท่างาย	เพื่อกายใจ
ต่อรงใหม่	สรรค์สร้าง	สู่ทางดี

"ปฏิเสธ"

ปฏิเสธทำไยต้องทำ	เพื่อคอกย้าเจดคติที่เหมาะสม
นำไปสู่พฤติกรรมน่านิยม	ฝึกรบม ไซ้ทักษะถูกขั้นตอน
<u>แสดงความรู้สึกอันคับแค้น</u>	อาจจะแทรกเหตุผลตามคำสอน
<u>ปฏิเสธแข็งขันพร้อมอ่อนวอน</u>	ด้วยเสียงอ่อนว่าเธอคงเข้าใจ
เมื่อตกลงขอขอบคุณนะเพื่อนรัก	เข้านักไม้อีกครั้งอย่าหลงไหล
เสนอทางของเราที่ดีไป	<u>ผิดผ่อนไปต่อรองรออีกปี</u>
ปฏิเสธเป็นสิทธิส่วนบุคคล	อย่ากังวลถ้าถูกหยามไร้ศักดิ์ศรี
เพื่อนช่วยเพื่อนนั่นคือเพื่อนที่ดี	เพื่อนย่ายีชวนสู่ภัยทางไกลเทอญ

(ผู้ประพันธ์ อุบลวรรณ เจริญรุ่งเรือง)

หมายเหตุ : โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตทั้ง 4 เรื่องนี้ คัดแปลงมาจาก แผนการสอนของ
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เฉลยแบบสอบถาม

**แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**

เลขที่แบบบันทึก 1-2

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. ขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามให้ตรงกับความจริงของนักเรียนให้มากที่สุด โดยนักเรียนไม่ต้องเขียนชื่อตนเองในแบบสอบถามชุดนี้ ถ้าตอบที่ได้ถือเป็นการลับและจะไม่มีผลต่อคะแนนวิชาใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการดำเนินงานป้องกันเอดส์ต่อไป ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสังคม และขอให้นักเรียนตอบด้วยความสบายใจ
2. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 5 หน้า แบ่งออกเป็น 2 ตอน
 - ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป
 - 1.1 สถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม 8 ข้อ
 - 1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ 8 ข้อ
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ 21 ข้อ
3. ให้นักเรียนอ่านคำชี้แจงของแบบสอบถามในแต่ละตอนก่อนลงมือทำ และโปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง

ขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือ

นางวิภาพรรณ ผลผลา

นิสิตหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

วิชาเอกสุขศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง กรุณาเติมข้อความหรือตัวเลขลงในช่องว่าง หรือใส่เครื่องหมาย / ลงในช่อง ()
หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงที่สุด

1.1 สถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ () หญิง () ชาย
2. ปัจจุบันนักเรียนอายุ ปี เดือน
3. ปัจจุบันนักเรียนพักอาศัยอยู่กับ

() บิดามารดา	() บิดา
() มารดา	() ญาติ
() บ้านเพื่อน	() หอพักรวมชายและหญิง
() หอพักชายล้วน/หญิงล้วน	() อื่น ๆ (โปรดระบุ)
4. นักเรียนมีเพื่อนสนิทในโรงเรียนกี่คน

() 1 คน	() 4 คน
() 2 คน	() 5 คน
() 3 คน	() มากกว่า 5 คน
5. นักเรียนมีเพื่อนสนิทในโรงเรียนอื่นกี่คน

() 1 คน	() 4 คน
() 2 คน	() 5 คน
() 3 คน	() มากกว่า 5 คน
6. นักเรียนได้รับข้อมูล ข่าวสารเรื่องเอดส์ จากแหล่งใดบ้าง (เรียงลำดับเพียง 5 อันดับ
จากมาก ไปหาน้อย)

() โทรทัศน์	() วิทยุ	() ไปสเตอร์
() แผ่นพับ ใบปลิว	() วีดิโอ ภาพยนต์	() ป้ายนิเทศการ
() หนังสือเรียน	() หนังสือพิมพ์	() หนังสือการ์ตูน
() นิตยสาร/วารสาร	() เสียงตามสายในโรงเรียน	
() อื่น ๆ (โปรดระบุ)		

7. นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์จากบุคคลใด (เรียงลำดับเพียง 5 อันดับ จากมากไปหาน้อย)

--	--	--	--	--

- () ครูในโรงเรียน () บิดา () มารดา
 () เพื่อน () ญาติ พี่น้อง () แพทย์
 () พยาบาล () อื่น ๆ (โปรดระบุ)

8. เมื่อนักเรียนพบเพศตรงข้ามที่มีรูปร่างลักษณะ "ถูกตา ต้องใจ" นักเรียนนึกถึงอะไร (เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย)

--	--	--	--	--

- () ความเป็นเพื่อน () ความเป็นญาติ () ความเป็นพี่หรือน้อง
 () ความรัก () เพศสัมพันธ์ () อื่น ๆ โปรดระบุ.....

1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ

- ผู้ชายที่แต่งงานแล้วควรมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของตนเท่านั้น
 () เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย
- การมีเพศสัมพันธ์ควรเกิดขึ้นหลังจากมีครอบครัว หรือ แต่งงานแล้ว
 () เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย
- หนุ่มสาวยุคใหม่ควรทดลองมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน
 () เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย
- ผู้ชายโสดย่อมมีสิทธิ์มีเพศสัมพันธ์กับใครก็ได้ โดยไม่มีขีดจำกัด
 () เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย
- เพศสัมพันธ์ที่ปราศจากการสมรสอาจถูกคนใกล้ชิดหรือสังคมตำหนิ
 () เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย
- ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ทางเพศยิ่งมากยิ่งดี
 () เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย
- เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายซื้อบริการทางเพศจากโสเภณีที่มีอยู่ทั่วไป
 () เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย
- วัยรุ่นยุคใหม่ ไม่เที่ยวโสเภณี
 () เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย

--	--

--	--

--	--

--	--

--	--

--	--

--	--

--	--

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับ
ความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุด

ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1. การอยู่ตามลำพังกับเพศตรงข้ามในสถานที่ลับตา อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่คาดคิดได้.....			
2. การให้โอกาสเพศตรงข้ามใกล้ชิดหรือสัมผัสร่างกาย อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์.....			
3. การมีเพศสัมพันธ์เพียงครั้งเดียว ไม่ทำให้ติดเอดส์.....			
4. การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควรเป็นเหตุแห่ง ความทุกข์.....			
5. ความรักที่เกิดจากความใคร่ ไม่ใช่รักที่จริงจังยั่งยืน.....			
6. คนทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีในตนเอง.....			
7. ค่าของคนแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนเด่นด้าน การเรียน บางคนเด่นด้านกีฬา หรือ ด้านอื่นๆ.....			
8. คุณค่าของความเป็นคนอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อ ตนเองและผู้อื่น.....			
9. คุณค่าของความเป็นคน มีรูปร่างหน้าตาเป็นส่วน ประกอบที่สำคัญยิ่ง.....			
10. เพื่อนๆ เห็นว่าฉันเป็นคนดี มีความสามารถ.....			
11. ชีวิตหญิงบริการทางเพศเป็นชีวิตที่ขมขื่น.....			
12. การที่ชายไปเที่ยวหญิงบริการทางเพศเป็นการซ้ำเติม ความทุกข์ ความขมขื่นและเหยียบย่ำศักดิ์ศรีของ ผู้หญิง.....			
13. ถ้าชาย ลด ละ เลิก การเที่ยวหญิงบริการทางเพศ เป็นวิธีหนึ่งที่จะป้องกันการหลอกหญิงมาบังคับให้ ขายบริการทางเพศ.....			

ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
14. ผู้ชายเที่ยวหญิงบริการทางเพศ สังคมควรต่อต้าน.....			
15. การเที่ยวหญิงบริการทางเพศ ไม่ใช่เรื่องเสียหาย ถ้าเราใช้ถุงยางอนามัย.....			
16. ผู้หญิงทุกคนมีสิทธิและควรได้รับการปกป้องไม่ให้ เข้าสู่ชีวิตหญิงบริการทางเพศ.....			
17. เราควรปฏิเสธ เมื่อเพื่อนชวนในสิ่งที่เราไม่ชอบ และไม่ถูกต้อง.....			
18. ทุกคนต้องเคารพและยอมรับความรู้สึก ความคิดเห็น ของแต่ละบุคคล.....			
19. เราจะเสียเพื่อนหากเราปฏิเสธการชักชวนของเพื่อน.....			
20. เมื่อเพื่อนต่างเพศชวนไปเที่ยวสองต่อสอง ถ้าฉัน ไม่ต้องการไป ฉันจะปฏิเสธด้วยความมั่นใจ.....			
21. หากมีเพื่อนต่างเพศที่ฉันพอใจต้องการแตะเนื้อ ต้องตัวฉัน ฉันไม่กล้าปฏิเสธ.....			

เฉลยแบบสอบถาม

เฉลยแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ

ลักษณะข้อความทางบวก ได้แก่ ข้อ 1, 2, 5, 8

ลักษณะข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อ 3, 4, 6, 7

เฉลยแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันเอดส์ (ด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์)

ลักษณะข้อความทางบวก ได้แก่ ข้อ 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16

ลักษณะข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อ 3, 9, 15

เฉลยแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันเอดส์ (ด้านทักษะการปฏิบัติเพื่อป้องกันเอดส์)

ลักษณะข้อความทางบวก ได้แก่ ข้อ 16, 17, 18, 20

ลักษณะข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อ 19, 21

ภาคผนวก ง

คะแนนสอบก่อนและสอบหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้
แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2

ตาราง 21 คะแนนด้านเจตคติสอบก่อนและสอบหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มทดลอง

ลำดับที่	สอบก่อน	สอบหลัง	D	D ²	ลำดับที่	สอบก่อน	สอบหลัง	D	D ²
1	2.94	2.94	0.00	0.00	26	2.94	3.00	0.06	0.00
2	2.38	3.00	0.62	0.38	27	2.56	3.00	0.44	0.19
3	2.63	3.00	0.37	0.14	28	2.44	2.94	0.50	0.25
4	2.88	3.00	0.12	0.01	29	2.88	3.00	0.12	0.01
5	2.81	3.00	0.19	0.04	30	2.88	2.94	0.06	0.00
6	2.69	3.00	0.31	0.10	31	2.81	3.00	0.19	0.04
7	2.19	3.00	0.81	0.66	32	2.63	3.00	0.37	0.14
8	2.81	3.00	0.19	0.04	33	2.88	2.94	0.06	0.00
9	2.50	3.00	0.50	0.25	34	2.56	3.00	0.44	0.19
10	2.60	3.00	0.40	0.16	35	2.75	3.00	0.25	0.06
11	2.75	3.00	0.25	0.06	36	2.38	2.94	0.56	0.31
12	2.94	3.00	0.06	0.00	37	2.75	3.00	0.25	0.06
13	2.69	3.00	0.31	0.01	38	2.75	3.00	0.25	0.06
14	2.94	3.00	0.06	0.00	39	2.94	3.00	0.06	0.00
15	2.88	3.00	0.12	0.01	40	2.94	3.00	0.06	0.00
16	2.75	3.00	0.25	0.06	41	2.75	2.94	0.19	0.04
17	2.50	3.00	0.50	0.25	42	2.75	3.00	0.25	0.06
18	2.56	3.00	0.44	0.19	43	2.44	3.00	0.56	0.31
19	2.38	3.00	0.62	0.38	44	2.56	3.00	0.44	0.19
20	2.69	3.00	0.31	0.10	45	2.75	2.88	0.13	0.02
21	2.81	3.00	0.19	0.04	46	2.75	3.00	0.25	0.06
22	2.69	3.00	0.31	0.10	47	2.88	2.94	0.06	0.00
23	2.69	3.00	0.31	0.10	48	2.81	3.00	0.19	0.04
24	2.63	3.00	0.37	0.14	49	2.94	3.00	0.06	0.00
25	2.69	3.00	0.31	0.10	50	2.56	3.00	0.44	0.19
รวม						135.30	149.46	14.16	5.54

ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบก่อน = 2.71

ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบหลัง = 2.99

ตาราง 22 คะแนนด้านทักษะการปฏิบัติสอบก่อนและสอบหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้าง
ทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มทดลอง

ลำดับที่	สอบก่อน	สอบหลัง	D	D ²	ลำดับที่	สอบก่อน	สอบหลัง	D	D ²
1	2.80	2.80	0.00	0.00	26	3.00	3.00	0.00	0.00
2	2.20	3.00	0.80	0.64	27	3.00	3.00	0.00	0.00
3	2.60	3.00	0.40	0.16	28	2.60	3.00	0.40	0.16
4	3.00	3.00	0.00	0.00	29	3.00	3.00	0.00	0.00
5	2.40	3.00	0.60	0.36	30	3.00	3.00	0.00	0.00
6	2.80	3.00	0.20	0.04	31	3.00	3.00	0.00	0.00
7	1.80	3.00	1.20	1.44	32	3.00	3.00	0.00	0.00
8	2.60	3.00	0.40	0.16	33	2.80	3.00	0.20	0.04
9	1.40	2.60	1.20	1.44	34	3.00	3.00	0.00	0.00
10	2.40	3.00	0.60	0.36	35	3.00	3.00	0.00	0.00
11	2.80	2.80	0.00	0.00	36	3.00	3.00	0.00	0.00
12	3.00	3.00	0.00	0.00	37	3.00	3.00	0.00	0.00
13	2.60	3.00	0.40	0.16	38	2.40	3.00	0.60	0.36
14	3.00	3.00	0.00	0.00	39	3.00	3.00	0.00	0.00
15	2.80	3.00	0.20	0.04	40	2.80	3.00	0.20	0.04
16	2.40	3.00	0.60	0.36	41	2.60	2.80	0.20	0.04
17	2.00	3.00	1.00	1.00	42	3.00	3.00	0.00	0.00
18	2.60	3.00	0.40	0.16	43	2.80	3.00	0.20	0.04
19	1.60	3.00	1.40	1.96	44	3.00	3.00	0.00	0.00
20	2.80	3.00	0.20	0.04	45	2.60	2.80	0.20	0.04
21	2.80	3.00	0.20	0.04	46	2.75	3.00	0.25	0.06
22	3.00	3.00	0.00	0.00	47	3.00	3.00	0.00	0.00
23	3.00	3.00	0.00	0.00	48	3.00	3.00	0.00	0.00
24	2.60	3.00	0.40	0.16	49	2.60	3.00	0.40	0.16
25	2.00	3.00	1.00	1.00	50	3.00	3.00	0.00	0.00
รวม						134.95	148.80	13.85	10.46

ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบก่อน = 2.69

ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบหลัง = 2.98

ตาราง 23 คะแนนด้านเจตคติสอบก่อนและสอบหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วย
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มควบคุม

ลำดับที่	สอบก่อน	สอบหลัง	D	D ²	ลำดับที่	สอบก่อน	สอบหลัง	D	D ²
1	2.75	2.81	0.06	0.00	26	2.50	2.50	0.00	0.00
2	2.50	2.44	-0.06	0.00	27	2.69	2.75	0.06	0.00
3	2.75	2.75	0.00	0.00	28	2.69	2.75	0.06	0.00
4	2.75	2.75	0.00	0.00	29	2.94	2.94	0.00	0.00
5	2.81	2.81	0.00	0.00	30	2.69	2.69	0.00	0.00
6	2.88	2.88	0.00	0.00	31	2.56	2.56	0.00	0.00
7	2.75	2.56	-0.19	0.04	32	2.69	2.63	-0.06	0.00
8	2.81	2.88	0.07	0.01	33	2.63	2.69	0.06	0.00
9	2.94	2.94	0.00	0.00	34	2.63	2.63	0.00	0.00
10	2.88	2.94	0.06	0.00	35	2.50	2.50	0.00	0.00
11	2.88	2.88	0.00	0.00	36	2.81	2.81	0.00	0.00
12	2.81	2.69	-0.12	0.01	37	2.56	2.56	0.00	0.00
13	2.50	2.50	0.00	0.00	38	2.94	2.94	0.00	0.00
14	2.75	2.75	0.00	0.00	39	2.88	2.88	0.00	0.00
15	2.56	2.56	0.00	0.00	40	2.75	2.75	0.00	0.00
16	2.75	2.81	0.06	0.00	41	2.69	2.69	0.00	0.00
17	2.81	2.94	0.13	0.02	42	2.63	2.63	0.00	0.00
18	2.69	2.69	0.00	0.00	43	2.44	2.44	0.00	0.00
19	2.75	2.63	-0.12	0.01	44	2.81	2.81	0.00	0.00
20	2.44	2.88	0.44	0.19	45	2.44	2.44	0.00	0.00
21	2.81	2.69	-0.12	0.01	46	2.56	2.56	0.00	0.00
22	2.88	3.00	0.12	0.01	47	2.75	2.75	0.00	0.00
23	2.75	2.81	0.06	0.00	48	2.75	2.75	0.00	0.00
24	2.81	2.81	0.00	0.00	49	2.81	2.81	0.00	0.00
25	2.63	2.63	0.00	0.00					
รวม						132.98	133.49	0.51	0.26

ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบก่อน = 2.70

ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบหลัง = 2.72

ตาราง 24 คะแนนด้านทักษะการปฏิเสทสอบก่อนและสอบหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะ
ชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มควบคุม

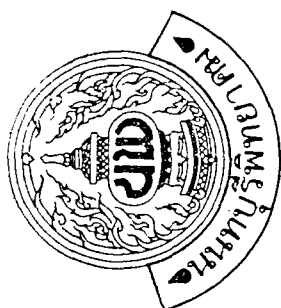
ลำดับที่	สอบก่อน	สอบหลัง	D	D ²	ลำดับที่	สอบก่อน	สอบหลัง	D	D ²
1	3.00	3.00	0.00	0.00	26	2.80	2.80	0.00	0.00
2	2.80	2.80	0.00	0.00	27	3.00	3.00	0.00	0.00
3	2.80	2.80	0.00	0.00	28	3.00	3.00	0.00	0.00
4	3.00	3.00	0.00	0.00	29	2.80	2.80	0.00	0.00
5	2.60	2.60	0.00	0.00	30	2.40	2.40	0.00	0.00
6	3.00	3.00	0.00	0.00	31	3.00	3.00	0.00	0.00
7	3.00	3.00	0.00	0.00	32	2.60	2.80	0.20	0.04
8	3.00	3.00	0.00	0.00	33	2.80	2.80	0.00	0.00
9	2.60	3.00	0.40	0.16	34	2.40	2.40	0.00	0.00
10	3.00	3.00	0.00	0.00	35	2.80	2.80	0.00	0.00
11	3.00	3.00	0.00	0.00	36	2.60	2.80	0.20	0.04
12	2.80	2.60	-0.20	0.04	37	2.80	2.20	-0.60	0.36
13	2.40	2.40	0.00	0.00	38	2.60	2.80	0.20	0.04
14	2.80	2.80	0.00	0.00	39	2.60	2.80	0.20	0.04
15	3.00	3.00	0.00	0.00	40	2.40	2.40	0.00	0.00
16	2.60	2.80	0.20	0.04	41	3.00	3.00	0.00	0.00
17	3.00	3.00	0.00	0.00	42	2.20	2.40	0.20	0.04
18	3.00	3.00	0.00	0.00	43	2.40	2.40	0.00	0.00
19	2.80	2.80	0.00	0.00	44	2.80	3.00	0.20	0.04
20	3.00	3.00	0.00	0.00	45	2.80	2.80	0.00	0.00
21	2.80	2.80	0.00	0.00	46	2.20	2.20	0.00	0.00
22	3.00	3.00	0.00	0.00	47	2.60	2.60	0.00	0.00
23	2.80	3.00	0.20	0.04	48	2.20	2.20	0.00	0.00
24	2.60	2.60	0.00	0.00	49	2.80	2.80	0.00	0.00
25	2.80	2.80	0.00	0.00					
รวม						134.80	136.00	1.20	0.88

ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบก่อน = 2.75

ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบหลัง = 2.78

ภาคผนวก จ

การเข้ารับการอบรมและฝึกปฏิบัติเรื่องทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของผู้วิจัย

โรงเรียนนันทบุรีพิทยาคม จังหวัดนันทบุรี

เกียรติบัตรฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

นางวิชาพรพรณ ผลผลา

ได้ผ่านการอบรม "ครูผู้สอนทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมยุคปฏิรูปการศึกษา"

ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๕

ระหว่าง วันที่ ๒๔-๒๕ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐
ขอให้ความรู้ที่ได้รับ ไปจัดกิจกรรมให้เป็นประโยชน์แก่นักเรียนยิ่งขึ้น
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

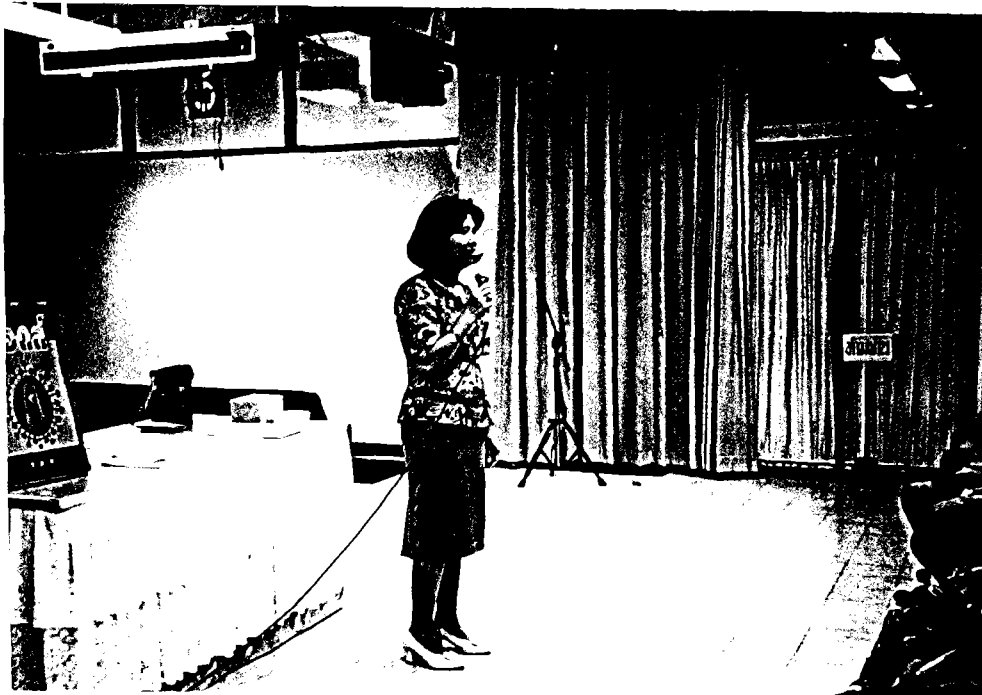
(นายโสภณ บำรุงสงฆ์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนนันทบุรีพิทยาคม

ภาคผนวก จ

ภาพถ่ายกิจกรรมในโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการ
เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์

กิจกรรมในโรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม
(ทดลองโปรแกรมก่อนนำไปใช้จริง)

ภาพประกอบ 9 แสดงผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน

ภาพประกอบ 10 แสดงนักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม เรื่อง "เพศสัมพันธ์ไม่คาดคิดคิดเอาเองได้"

ภาพประกอบ 11 แสดงตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่ม

ภาพประกอบ 12 แสดงนักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม เรื่อง "ค่าของคน"

กิจกรรมในโรงเรียนสตรีวิทยา 2 (มัธยมศึกษาตอนต้น)

ภาพประกอบ 13 แสดงผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน

ภาพประกอบ 14 แสดงนักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม เรื่อง "เบื้องหลังชีวิตหญิงบริการทางเพศ"

ภาพประกอบ 15 แสดงตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่ม

ภาพประกอบ 16 แสดงผู้วิจัยให้คำแนะนำในการฝึกทักษะปฏิเสธแก่นักเรียน

ภาพประกอบ 17 แสดงผู้วิจัยกับผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการโรงเรียนสตรีวิทยา 2
(มัธยมศึกษาตอนต้น)

ภาพประกอบ 18 แสดงผู้วิจัยกับอาจารย์ผู้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก
(มัธยมศึกษาตอนต้น)

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางวิภาพรรณ ผลผลา
เกิด	วันที่ 24 กันยายน 2496
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	100/9 หมู่ 11 ถนนเสนานิคม 1 ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร 10230
สถานที่ทำงาน	งานพัฒนาวิชาการสุศึกษาและเผยแพร่ ฝ่ายสุศึกษา กองส่งเสริมสาธารณสุ สำนักรออนามัย กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่ง	นักวิชาการสุศึกษา 6
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2521	การศึกษามัธยมศึกษา (เกียรตินิยมอันดับสอง) วิชาเอกสุศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2540	การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกสุศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2521 - 2522	อาจารย์ผู้สอนวิชาสุศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 4 และ วิชาแนะแนว นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ
พ.ศ. 2522 - 2525	- อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา วิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยพายัพ) - คณะกรรมการร่างหลักสูตรและตัวแทนคณาจารย์เสนอหลักสูตรสาขา จิตวิทยาสังคม และหลักสูตรสาขาจิตวิทยาให้คำปรึกษาและแนะแนวต่อ ทบวงมหาวิทยาลัย - คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ วิทยาลัยพายัพ (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยพายัพ)
พ.ศ. 2525 - 2533	- นักวิชาการสุศึกษา 3 - 5 ภาควิชาทันตกรรมชุมชน คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ - อาจารย์พิเศษของภาควิชาสุศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ (ปัจจุบัน คือ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่) - วิทยากรบรรยาย "ทันตสุศึกษา" แก่นักศึกษาวิทยาลัยครูเชียงใหม่ (ปัจจุบัน คือ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่) และวิทยาลัยพลศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2533 - ปัจจุบัน

นักวิชาการสุศึกษา 5 - 6 งานพัฒนาวิชาการสุศึกษาและ
เผยแพร์ ฝ่ายสุศึกษา กองส่งเสริมสาธารณสุข สำนักอนามัย
กรุงเทพมหานคร

ทุนวิจัย

พ.ศ. 2540

ได้รับพระราชทานทุนภูมิพลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดชฯ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

ประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
เพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2

บทคัดย่อ
ของ
วิภาพรรณ ผลผลา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกสุขศึกษา
กุมภาพันธ์ 2541

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 โดยดำเนินการทดลองโปรแกรมและแบบสอบถามกับนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลาดปลาเค้าวิทยาคม ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันก่อน แล้วจึงนำมาทดลองจริงกับนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2

โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยประยุกต์แนวคิดเรื่องการสอนทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข โปรแกรมนี้ได้ผสมผสานวิธีการทางสุขศึกษา ประกอบด้วยโปรแกรมการเสริมสร้างด้านเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 3 จุดประสงค์การเรียนรู้ และโปรแกรมการเสริมสร้างด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ จำนวน 1 จุดประสงค์การเรียนรู้ ใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมเป็นเวลา 4 สัปดาห์ โดยมีการใช้แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งก่อนการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต 1 สัปดาห์ และหลังการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต 1 สัปดาห์

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2540 เป็นกลุ่มทดลองจำนวน 50 คน เป็นกลุ่มควบคุมจำนวน 49 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มด้วยวิธีการจับสลากนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที และค่าความแปรปรวนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า

1. ภายหลังการทดลอง คะแนนเฉลี่ยเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์และทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ภายหลังการทดลอง คะแนนเฉลี่ยเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์และทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

THE EFFECTIVENESS OF LIFE SKILLS DEVELOPMENT
PROGRAM WITH PARTICIPATORY LEARNING FOR
AIDS PREVENTION OF MATHAYOM SUKSA 1
STUDENTS IN SATRI WITTHAYA 2 SCHOOL

AN ABSTRACT
BY
WIPAPAN POLPLA

Presented in partial fulfillment of the requirements for
the Master of Education degree in Health Education
at Srinakharinwirot University

February 1998

This quasi - experimental research was designed to study the effectiveness of life skills development program with participatory learning for AIDS prevention of Mathayom suksa I students in Satri Witthaya 2 School. The program and questionnaires were tried out with students of Ladpakhowithayakom School which were similar to those in Satri Witthaya 2 School. After that the program was conducted to the students in Satri Witthaya 2 School.

The life skills development program with participatory learning for AIDS prevention of Mathayom suksa I students in this research was applied the concept of life skills teaching with participatory learning for AIDS prevention from Education Ministry and Public Health Ministry. The health education strategies were integrated in this program. The program consisted of four learning objectives. There were three learning objectives of the attitude development program for AIDS prevention and one learning objective of assertiveness skills development for AIDS prevention. The duration of conducting this program was four weeks.

Fifty selected students were assigned into the experimental group and forty nine selected students were assigned into the control group. The total sample were 99 students among mathayom suksa I of Satri Witthaya 2 School selected by cluster random sampling. The instruments were the questionnaires concerning the life skills for AIDS prevention of Mathayom suksa I students. The data were analyzed through percentage distribution, mean score, standard deviation, t-test dependent, t-test independent and ANCOVA

The results were as follows :

1. After the experiment, the mean score regarding to the attitude and assertiveness skills for AIDS prevention of the experimental group was significantly higher than the same group before the experiment at .05 level.

2. After the experiment, the mean score regarding to the attitude and assertiveness skills for AIDS prevention of the experimental group was significantly higher than that of the controlled group at .05 level.